

วารสาร
มจร การพัฒนาสังคม
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2559

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการของนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนิสิตในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางการพัฒนาสังคม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ราย 4 เดือน

เดือนมกราคม – เมษายน เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม และเดือนกันยายน – ธันวาคม

สำนักงาน : วารสาร มจร การพัฒนาสังคม (JMSD) หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น M
เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035 - 248 000 ต่อ 8278 โทรสาร: 035 - 248000 ต่อ 8279
www.journal-socdev.mcu.ac.th E-mail : jsocdev@gmail.com

ที่ปรึกษาวารสาร

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.	อธิการบดี
พระราชวรเมธี ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิภูฏ์ ศรีทอง

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร บุญเสริม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ประณต นันทิยะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Professor Dr. W.K. Sarawade	Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, India
Assistant Professor Dr. Ranjay Vardhan	Post Graduate Government College for Girls, India

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ วารสาร มจร การพัฒนาสังคม (JMSD) Peer Review

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รองศาสตราจารย์	คณะสังคมศาสตร์
พระสุธีธรรมานุวัตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	คณะพุทธศาสตร์
พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	คณะสังคมศาสตร์
พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, ดร.	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	คณะสังคมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม	คณะสังคมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คะเนตนอก	คณะมนุษยศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	คณะครุศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร	บัณฑิตวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	คณะครุศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วัลย์เสถียร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบลวรรณ ภวากานันท์

คณะครุศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว
ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล ปธานวนิช
ศาสตราจารย์ สายันต์ ไพเราะชญิตร
ศาสตราจารย์ รพีพรรณ คำหอม
ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ
ศาสตราจารย์ ดร.สุวิจฉรา เปี่ยมญาติ
รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิท พวงงาม
รองศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาสดี
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อนมโน
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุรณ์ ศิริสรรัทธิ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ บุญหนุน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
รองศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุเวช
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย จารุจิตติพันธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ แอดสกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ข้าเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม
รองศาสตราจารย์ สิทธิกร กาญจนสุนทร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี มะนะเวช

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นักวิชาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยเกริก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Stamford University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันตะเทียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาสุเทพ สุภณฺฑีโต

พระสุกิจจฺ สุจิณฺโณ

พิสุจน์อักษร : พระมหาชาติชาย ปญฺญาวชิโร

ดร.เดชา กัปโก

ผดุง วรรณทอง

เหรียญก : จิราพร อรรณารส

วัชรพล พูลทอง

นนทนันท์ พงษ์เพ็ชร

เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์ : เดชอุดม แสงบุญ

จำมยุรี ลุงเฮือง

ดาวเหนือ บุตรสีทา

รูปเล่ม – แบบปก พิธิพัฒน์ รัตนชัยกุล

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความของวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นๆ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 11 - 5 ถนนมหาราช แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทรศัพท์ 022 218 892 โทรสาร 026 235 623

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม (JMSD) ฉบับนี้ เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 1 และด้วยความตั้งใจของคณะกรรมการบรรณาธิการที่มีความประสงค์จะทำวารสารเล่มนี้ให้สมบูรณ์ เพื่อเผยแพร่ และถ่ายทอดผลงานวิจัย ผลงานทางวิชาการ และงานเขียนสร้างสรรค์ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ รวมทั้งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้วารสารเข้าสู่การรับรองมาตรฐานตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai - Journal Citation Index Centre: TCI) โดยนำเสนอบทความวิจัย 2 เรื่อง บทความวิชาการ 7 เรื่อง และบทวิจารณ์หนังสือ 1 เรื่อง ซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วย นักวิชาการและเรื่องโดยย่อ ดังต่อไปนี้

บทความที่ 1 เรื่อง “พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี” โดย เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีบทความนี้ได้นำเสนอให้ การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่เน้นปลูกฝังจริยธรรมพื้นฐานเพื่อบ่มเพาะพฤติกรรม การประยุกต์พุทธธรรม กับศาสตร์สมัยใหม่ สาขาต่างๆ ที่ศึกษาร่วมกันในมหาวิทยาลัยเพื่อเน้นความรู้สึกรู้จักซึ่งในพระธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและสามารถประยุกต์เข้ากับศาสตร์สาขาต่างๆ จนใช้เป็นการพัฒนาแนวทางในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพในอนาคต

บทความที่ 2 เรื่อง “การศึกษาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” โดย กิรติ กมลประเทืองกร และพัฒนธรร ตันติเวชยานนท์ บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม ได้เสนอแนวทางการศึกษาประสิทธิผลของแผนยุทธศาสตร์ของกรมการปกครอง ในการบริหารแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ดำเนินการเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์และความสามัคคีในพื้นที่เขตการปกครองกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

บทความที่ 3 เรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น” โดย พัฒนธรร ตันติเวชยานนท์ บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม ได้เสนอหลักการทางพระพุทธศาสนา ในการบริหารตามแนวของพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำในสังคม หรือองค์กรที่มีความตื่นตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คือมุ่งพัฒนาศักยภาพผู้นำให้สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการองค์กร ที่จะส่งผลให้เกิดพัฒนาการใน 2 มิติ คือ การพัฒนาในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ และการพัฒนาในแง่ของพุทธศาสนา เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติภาพ

บทความที่ 4 เรื่อง “การพัฒนาชนบทของไทย : แนวคิดและกลวิธี” โดย สิทธิชัย เครือวุฒิกุล บทความนี้ได้เสนอการพัฒนาประชากรด้านพื้นฐาน เพื่อให้มีคุณภาพที่จะสามารถดำรงชีวิต และพัฒนาตนเอง และบ้านเมืองให้เกิดความเจริญ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่สามารถแก้ไขที่รากของปัญหาอย่างตรงประเด็นที่สุดในขณะนี้คือ แนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือ “ทฤษฎีใหม่” นำมาเป็นหลักในการปฏิบัติงานด้วยการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มีความรู้รักสามัคคี ไม่ย่อท้อ ต่ออุปสรรค ยึดมั่นต่อผลประโยชน์ส่วนรวม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

บทความที่ 5 เรื่อง “การขัดกันแห่งผลประโยชน์” โดยธนยศ ชะวนิตย์บทความนี้ต้องการนำเสนอ สถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจหรืออำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจโดย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องเป็นการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ ส่วนรวมซึ่งรัฐที่เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐให้กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วน รวมและกำหนดบทลงโทษกับผู้กระทำผิดอย่างหนักเพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและสังคม

บทความที่ 6 เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม” โดย ชีระวัฒน์ แสนคำ ได้นำเสนอแนวทาง การบูรณาการศาสตร์ทั้งหลายเข้ากับหลักพุทธธรรม โดยใช้ อปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการ อันจะส่งผลให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เป็นรูปธรรมโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากยิ่งขึ้น สามารถส่งผลการพัฒนาที่มีมิติ สามารถต่อยอดหรือขยายผลออกไปได้ กว้างขวางและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

บทความที่ 7 เรื่อง “ความดีกับการบวชเป็นพระในสังคมไทย : บทวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์และคุณสมบัติ การบวชในพระพุทธศาสนา” โดย พระปลัดระพี พุทธิสาร ได้นำเสนอข้อเท็จจริงคุณสมบัติทางกายภาพ ไม่ได้เป็นเงื่อนไขต่อการศึกษาและเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยชี้ให้เห็นว่าพุทธบริษัทจะต้องมีหน้าที่ทั้งในส่วน ของการใช้ และบังคับใช้พระธรรมวินัย ทุกฝ่ายต้องมีส่วนช่วยกันในการทำให้พระธรรมวินัยมีความหมาย มีประโยชน์และช่วยกันรักษาจรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตามเกณฑ์และแนวทางพระพุทธศาสนา ที่ถูกต้อง เหมาะสมได้อย่างแท้จริง

บทความที่ 8 เรื่อง “บทบาทของอาจารย์กับนักเรียน GEN Y” โดย ปิณณธร เจริญชัยพลกุล ได้นำ เสนอ แนวคิดการบูรณาการการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4, กัลยาณมิตร ธรรม 7 เข้ามาช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครูอาจารย์ จะช่วยขัดเกลาให้ลูกศิษย์เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ และความประพฤติที่ดีทั้งความรู้และความประพฤติที่ดี จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล ทั้งกับตัวครูอาจารย์และลูกศิษย์

บทความที่ 9 เรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน” โดย พระครูสังฆรักษ์จกฤษณ์,ดร. ผู้เขียนได้นำเสนอหลักการพัฒนาวัดตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อให้เกิดต้นแบบเป็นสถานที่พัฒนา ทุณมนุษย์วิถีพุทธสร้างแนวทางการพัฒนาเชิงพุทธและให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิผลสูงพัฒนา วัดทำให้เป็นที่ร่วมสร้างศรัทธาที่มีแนวทางที่ดีจะทำให้ทุกคนเป็นสัตบุรุษสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ รอบด้าน ได้อย่างเป็นสุข เปี่ยมไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

บทความที่ 10 เป็นบทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง ก้าวแรกที่เท่าเทียม (Giving Kids a Fair Chance) เหมาะกับนักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ที่สนใจแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษา หรือผู้สนใจทั่วไป สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ หรือจัดทำนโยบายทางการศึกษาในทุกระดับได้ แม้ใน โลกอุดมคติเรา ควรมีนโยบายหรือโครงการทางการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็กทุกคน แต่ในโลกของความเป็นจริงเรามีทรัพยากรจำกัด ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณที่มีอยู่อย่างไร เพื่อให้เกิดประสิทธิผล ประสิทธิภาพ และประโยชน์ทางการศึกษาสูงสุด

หวังอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควรหากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะใดในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออ้อมรับไว้ด้วยความยินดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โคนิภรณ์ ศรีทอง
บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย :

พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี 1

The Nine Basic Fundamental Moral Behaviors of Students

เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง

การศึกษาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่ม 14

จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

The Study of the effectiveness of Department of Provincial Administration

Strategic Plan Implement in The Lower Northeastern Provinces

กীরติ กมลประเทืองกร

พัฒนัธรรต ตันติเวชยานนท

บทความวิชาการ :

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น 27

Buddhist Leadership Development of Local Government Executives

พัฒนัธรรต ตันติเวชยานนท

การพัฒนาชนบทของไทย : แนวคิดและกลวิธี 37

Thailand Rural Developmnet: Concepts and Strategies.

สิทธิชัย เจริญภูมิกุล

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ 51

Conflict of Interest : COI

ธนยศ ชวะนิตย์

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม 63

Guidelines for Conservation and Development of jomsri Temple

Intergrated with Buddhadhamma

ธีระวัฒน์ แสนคำ

ความเกี่ยวกับการบวชเป็นพระในสังคมไทย บทวิเคราะห์ด้วยหลักเกณฑ์ และคุณสมบัติการบวชในพระพุทธศาสนา The shorter and idea of Ordination for monkhood in Thailand Anlysis of the criteria and qualifiction in Buddhist พระปลัดระพิน พุทธิสาโร พระมหาไชว์ ทสสนีโย ประเสริฐ ธิลา	77
บทบาทของอาจารย์กับนักเรียน Gen Y The Role of teachers and students: Gen Y ปิ่นฉัตร เขียรชัยพุกษ์	92
กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนไทย The process to develop Temples as a Learning Source of Thai community พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์	108
บทวิจารณ์หนังสือ : ก้าวแรกที่เท่าเทียม Book Review: Giving Kids a Fair Chance ชนันภรณ์ อารีกุล กองบรรณาธิการ <i>ภาคผนวก</i>	120
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	126
ตัวอย่างการจัดพิมพ์บทความวารสาร มจร การพัฒนาสังคม	128
ขั้นตอนการจัดทำวารสารการพัฒนาสังคม มจร	135
แบบฟอร์มการส่งบทความ วารสาร มจร การพัฒนาสังคม	136
ใบบอกรับเป็นสมาชิก	137

พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
The Nine Basic Fundamental Moral Behaviors of Students
Thepsatri Rajabhat University

เอื้อมทิพย์ ศรีทอง

Aumthip Srithong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Thepsatri Rajabhat University-Humanities and Social Science

E-mail; aumthips@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ ของ นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี และเพื่อสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ตามนโยบายคุณธรรมนำความรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่ดำเนินการสอนโดย รศ.ดร. เอื้อมทิพย์ ศรีทอง ประจำปีการศึกษา 2/2558 จำนวน 4 สาขาวิชารวมทั้งสิ้น 170 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 72 ข้อ และแบบสำรวจพฤติกรรมในรอบ 3 เดือน จำนวน 36 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t - test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.81$) เมื่อพิจารณารายพฤติกรรมจริยธรรม พบว่า ความสามัคคีมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด รองลงมาคือ ขยัน มีวินัย สะอาด ภาย ความสุภาพ มีน้ำใจ ประหยัด ซื่อสัตย์ โดยมีสะอาดใจมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมจริยธรรม พื้นฐานที่น้อยที่สุดอยู่ในระดับต่ำ

2. ผลการสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ส่วนมากได้แสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่สะท้อนการปฏิบัติตน ด้านความมีระเบียบ วินัย ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ และมีอดทน

คำสำคัญ : พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ, นักศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ABSTRACT

The objective of this research aims to study nine basic moral behaviors of students studying in Thepsatri Rajabhat University and to survey moral behaviors in the past three months of students studying in Thepsatri Rajabhat University in accordance with “Morality leads to Wisdom” policy of the Ministry of Education. The population of this research consisted of 170 students who have registered in subjects being taught by Assoc.Prof. Dr. Aumthip Srithong in academic year 2/2015. The data-gathering instrument was questionnaire comprising a 4 rating scale 72 items basic moral behaviors and 36-item moral behaviors in the past 3 months. The statistics for data analysis were percentage, mean, and standard deviation, with t-test for hypothesis testing. The research findings were as follows.

1. The overall nine basic moral behaviors of students studying in Thepsatri Rajabhat University are found at a moderate level. When considered into each aspect, it is noted that harmony, diligence, discipline, bodily hygiene, politeness, service mind, sense of economizing, honesty, and mental cleanness are ranked from the most to the least in terms of mean scores, respectively.

2. The survey of moral behaviors in the past three months of students studying in Thepsatri Rajabhat University show that most of student reflect their moral behaviors like discipline, university’s rules and regulations, sense of responsibility, punctuality, honesty and perseverance.

Keywords: The Nine Basic Fundamental Moral Behaviors, Students,
Thepsatri Rajabhat University

สภาพความเป็นมาและปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีประวัติความเป็นมาสืบทอดต่อกันมาเนิ่นนาน มีลักษณะหลายประการที่เป็นของตัวเองอย่างเห็นได้ชัด เช่น การเคารพผู้มีอาวุโส ความเกรงอกเกรงใจกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันเยาวชนไทยตั้งแต่ระดับประถมถึงอุดมศึกษา มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การแต่งกายผิดระเบียบ แต่งกายล่อแหลม ซึ่งเป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ การอยู่ร่วมกันฉันท์สามีมกรรยาในขณะที่ยังศึกษาอยู่ การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกัน และต่างสถาบัน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ปัญหาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกมองว่าเกิดความล้มเหลวด้านการจัดการศึกษาเสียสะท้อนจากองค์กรต่างๆ ในสังคม ที่มีต่อการแก้ไขปัญหา หรือ ภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

อันเนื่องมาจากบุคคลขาดคุณธรรมจริยธรรม ต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า ภาระหน้าที่ในการสร้างสมดุลทางด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุคคลและสังคม กระทำได้โดยกระบวนการทางการศึกษาและตอกย้ำเสมอว่า เป็นความล้มเหลวของระบบการศึกษา แต่หากทุกฝ่ายเปิดใจยอมรับว่าปัญหาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมนั้น เป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ การแก้ไข ปัญหา นั้นจะต้องเริ่มต้นจากครอบครัว สถานศึกษา และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ใหญ่ทุกคนในสังคมต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชนเนื่องจากการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ประสบผลสำเร็จสูงสุดนั้น ต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นกลไกของสังคม ที่ทำหน้าที่ เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติเป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติและจะต้องปลูกฝังให้กับคนในสังคม เพราะถ้าคนในสังคมเป็นคนดีแล้วสังคมก็มีความสุข แต่ถ้าคนในสังคมไม่ดีก็จะมีปัญหามั่ววุ่นวายเดือดร้อน มีการเอารัดเอาเปรียบแก่งแย่ง แม้จะมีกฎหมายบังคับไว้คนก็พยายามที่จะ หลีกเลียง ในปัจจุบันปัญหาจากความบกพร่องทางจริยธรรมเกิดขึ้นทั่วโลกสังคมมีแต่ความสับสนวุ่นวาย คดโกงเอารัดเอาเปรียบกันอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายคุณธรรมนำความรู้ เป็นแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรองรับนโยบายรัฐบาลในสิบปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2551 ในอันที่จะเร่งรัด ให้ปฏิรูปการศึกษาของประเทศโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีและวิถีประชาธิปไตย มีการพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือ ระหว่างสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบัน การศึกษา เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่คุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพและประสิทธิภาพ(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 56)

สถาบันอุดมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ถือว่าเป็นสังคมของนักศึกษาเพราะนักศึกษาในปัจจุบันเป็นวัยที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ เป็นระยะที่เรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการควบคุมตนเองหรือการก้าวเปลี่ยนไปสู่วัยผู้ใหญ่ สภาพสังคมของนักศึกษานั้นเกี่ยวข้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในวงกว้าง กล่าวคือ สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนจากสังคมสมัยเก่าซึ่งเป็นแบบง่าย ๆ มาสู่สังคมสมัยใหม่ที่มีโครงสร้างซับซ้อน การส่งเสริมสันติสุขส่วนบุคคลและสันติภาพในสังคมจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญทางด้านจิตใจของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ถือว่าเป็นหลักมนุษยธรรม นำมาซึ่งความประพฤติที่ดีงาม ประกอบกับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้สามารถอยู่ในสังคมที่สิ่งรุมเร้ามากมายเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น สามารถนำพาจิตใจให้หลุดพ้นจากค่านิยม และกระแสสังคมในปัจจุบันได้ ลดความเห็นแก่ตัว การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และความแตกแยกของสังคม ควรที่จะส่งเสริมให้กับวัยรุ่นและเยาวชนได้รับรู้เข้าใจ และตระหนัก โดยเฉพาะนักศึกษาเป็นช่วงวัยรุ่นตอนปลายและเริ่มปรับตัวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยที่มีความคิดและพฤติกรรมเสพติดในค่านิยมค่อนข้างสูง ติดเพื่อน รักสนุก ชักชวนกันดื่มสุรา สิ่งเสพติดแสดงพฤติกรรมออกมาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งการดำเนินชีวิตของเยาวชนเปลี่ยนไป อยากสบายแต่เกียจคร้าน ไม่เชื่อ

เรื่องกรรมดีกรรมชั่ว ไม่เกรงกลัวบาป ไม่มีความอดทน พุดหยาบคาย พุดทำลายผู้อื่น ไม่ประหยัด เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ไม่ซื่อสัตย์ ไร้ระเบียบวินัย มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่มีความเมตตากรุณา และก่ออาชญากรรมที่มีความซับซ้อนรุนแรงมากยิ่งขึ้น เป็นสาเหตุของปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงเห็นสมควรให้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ แก่เยาวชนไทย อันได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ โดยมี จุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ดีมีสุขด้วยการใช้คุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงกับความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน ศาสนาและสถาบันการศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึงการจัดสภาพการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของการมีศีลธรรมและจริยธรรมในด้านต่างๆ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อและพฤติกรรมที่ดั่งามซึ่งเมื่อพิจารณาคุณธรรมเหล่านี้แล้ว การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน จำเป็นต้องดำเนินควบคู่กับการพัฒนาในส่วนอื่นๆ ให้ครบ ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา สอนให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ความสามารถทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองไว้ได้อย่างหนักแน่น คงเส้นคงวา รวมทั้งรับรู้อารมณ์ของคนอื่น ความสามารถในเชิงคุณธรรมจริยธรรมและความสามารถที่จะเผชิญความยากลำบากซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการก้าวไปสู่ความสำเร็จ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ คือการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาสติปัญญาปลูกฝังจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนเติบโตขึ้นเป็นคนดี รู้จักแยกแยะสิ่งควรไม่ควร และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ถ้าผู้เรียนเป็นคนเก่งแต่ขาดคุณธรรมแทนที่จะไปพัฒนาสังคมอาจไปทำลายสังคมได้ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนกลายเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษา

จากสภาพปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนมีความตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในสภาพปัญหาดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษา “พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี” ว่าอยู่ในระดับใด ปฏิบัติมากน้อยแค่ไหน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้วางแผนปรับปรุงแก้ไขโดยการกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษา อีกทั้งเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. เพื่อสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ตามนโยบายคุณธรรมนำความรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น

1. ขอบเขตด้านประชากร

สาขาวิชาภาษาไทย	ชั้นปีที่ 1 จำนวน 53 คน
สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา	ชั้นปีที่ 1 จำนวน 51 คน
สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์	ชั้นปีที่ 1 จำนวน 29 คน
สาขาวิชานิติศาสตร์	ชั้นปีที่ 1 จำนวน 37 คน

ประชากร คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา “คุณธรรมจริยธรรมกับชีวิต” ปีการศึกษา 2/2558 ที่มีผู้สอนคือ รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง จำนวน 4 สาขาวิชา รวมทั้งสิ้น 170 คน ได้แก่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏเทพสตรี โดยการเริ่มเก็บข้อมูลในต้นปีการศึกษา 2/2558 ในเดือนมกราคม ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2559 มีการเก็บข้อมูลในการศึกษา 2 ครั้ง เพื่อดูความเกี่ยวข้องของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐานของนักศึกษาว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร จากนั้นสร้างแบบวัดจริยธรรมโดยใช้ “คุณธรรม 8 ประการ” ของกระทรวงศึกษาธิการในปี 2550(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 1) คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ แต่ผู้วิจัยได้แบ่งคุณธรรมด้านความสะอาดออกเป็น 2 ส่วน คือ สะอาดกาย และสะอาดใจ ดังนั้นพฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐานของงานวิจัยนี้ จึงมี 9 ด้าน

3. ขอบเขตด้านสถานที่

ได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยใช้เวลา 4 เดือน (เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม - เมษายน 2559)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา “คุณธรรมจริยธรรมกับชีวิต” ปีการศึกษา 2/2558 ที่มีผู้สอนคือ รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง จำนวน 4 สาขาวิชา จำนวนทั้งสิ้น 170 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ คือ เพศ สถานภาพของนักศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง จำแนกตามสภาพ ได้แก่

1.1 เพศ แบ่งเป็น

1.1.1 เพศชาย

1.1.2 เพศหญิง

1.2 สภาพครอบครัว แบ่งเป็น

1.2.1 อาศัยกับบิดาและมารดา

1.2.2 อาศัยกับบิดา หรือมารดา หรือผู้อื่น

1.3 อาชีพผู้ปกครอง แบ่งเป็น

1.3.1 อาชีพรับจ้าง

1.3.2 อาชีพอิสระ

2. ตัวแปรตาม พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาดกาย สะอาดใจ สามัคคี มีน้ำใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสำรวจพฤติกรรมจริยธรรมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การอยู่อาศัยขณะเรียน (เช่น อยู่กับพ่อแม่ ญาติ เพื่อน อยู่คนเดียว อื่นๆ) จังหวัดที่อยู่อาศัย รายได้ต่อวัน (บาท) อาชีพของบิดา / มารดา และรายได้ของครอบครัว

ตอนที่ 2 แบบวัดพฤติกรรมจริยธรรม 9 ประการ มีลักษณะเป็นแบบวัดประมาณค่า 4 ระดับ โดยมี 4 ตัวเลือก ได้แก่ ค่อนข้างมาก ปานกลาง น้อย และไม่ได้ทำเลย มีข้อคำถามรวมทั้งหมด 72 ข้อ โดยแบ่งเป็น 9 ด้าน คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาดกาย สะอาดใจ สามัคคี และมีน้ำใจ แต่ละแบบวัดย่อยมีจำนวนข้อคำถามเท่าๆ กัน คือ แบบวัดละ 8 ข้อ แต่ละแบบวัดมีค่าความเที่ยงซึ่งวัดโดยค่า Cronbach's alpha (Cronbach, 1951 : 297-334)

ตอนที่ 3 แบบสำรวจพฤติกรรมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา มีลักษณะเป็นแบบวัดประมาณ ค่า 4 ระดับ โดยมี 4 ตัวเลือก ได้แก่ ค่อนข้างมาก ปานกลาง น้อย และไม่ได้ทำเลย มีข้อคำถามรวมทั้งหมด 30 ข้อ

การสร้างข้อคำถาม ได้ดำเนินการดังนี้

1. หลังจากได้นิยามพฤติกรรมจริยธรรมแต่ละด้านแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามพฤติกรรม จริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ ตามนิยามที่กำหนดไว้ โดยสร้างข้อคำถามเชิงพฤติกรรมประมาณ 72 ข้อ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. นำแบบวัดพฤติกรรมจริยธรรม ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

3. นำแบบวัดพฤติกรรมจริยธรรมที่ปรับปรุงแล้ว ที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และแก้ไขให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับประชากรที่มีไขกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 20 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha - coefficient)

ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ความเชื่อมั่น .886

จากนั้นนำผลจากการตอบแบบวัดพฤติกรรมพื้นฐาน 9 ด้าน มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์
มีเกณฑ์การพิจารณา มีดังนี้

4 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรม หรือแสดงพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

3 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรม หรือแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรม หรือแสดงพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีพฤติกรรมจริยธรรม หรือแสดงพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับไม่ได้ทำเลย

จากนั้นนำผลที่ได้มาหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเปรียบเทียบ
ระดับพฤติกรรมจริยธรรมโดยถือเกณฑ์ ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.67 - 5.00 หมายถึง ระดับพฤติกรรมจริยธรรมระดับค่อนข้างมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 - 3.66 หมายถึง ระดับพฤติกรรมจริยธรรมระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 2.33 หมายถึง ระดับจริยธรรมต่ำ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จัดหมวดหมู่ตามลักษณะตัวแปรต้น สำหรับแบบสอบถามตอนที่ 1
แล้วหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของไลเคิร์ต
(Likert, 1967 : 90-95) ซึ่งกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามแสดงระดับการปฏิบัติแต่ละข้อคำถาม
ในระดับหนึ่งเพียง ระดับเดียว คือ ค่อนข้างมาก ปานกลาง น้อย และไม่ได้ทำเลย โดยมีเกณฑ์ในการให้
คะแนน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ค่าสถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ (per-
centage) ค่าเฉลี่ย (mean), ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation), การทดสอบค่า (f - test)

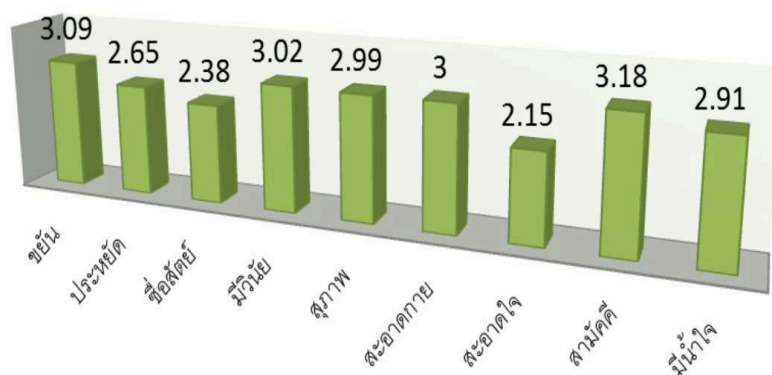
สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมี
จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 67.1 เป็นเพศชาย จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 32.6 ส่วน ใหญ่มีอายุ
19 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมาอายุ 18 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 การ
ศึกษาของบิดาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อย ละ 27.6 รองลงมา

บิดาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 24.7 อาชีพของบิดาคือ รับจ้างทั่วไปมีจำนวนที่สูงที่สุดจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 28.8 รองลงมา บิดามีอาชีพค้าขายประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 22.4 มารดาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ประถมศึกษา จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 38.2 รองลงมาจบการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 21.2 รายได้ของบิดา/มารดา คือ 10,001-20,000 บาท จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงมาได้ประมาณ 20,001-30,000 ต่อเดือน จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 24.7 รายได้ของนักศึกษาต่อเดือนที่ได้จากบิดา/มารดาหรือ ผู้ปกครองคือ 3,000-5,000 บาทจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 59.4 รองลงมาต่ำกว่า 3,000 บาท จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 นักศึกษาส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่บ้านพักส่วนตัวจำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมาอาศัยอยู่ที่หอพัก จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 นักศึกษาเดินทางมา เรียนด้วยรถประจำทาง จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 รองลงมาเดินทางมาเรียนด้วยการเดินเท้า จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 24.7 สาขาที่เรียน ได้แก่ สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 53 คนคิดเป็น ร้อยละ 31.2 สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา 51 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 และสาขาวิชานิติศาสตร์จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8

2. การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีในภาพรวม แสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ในภาพรวม

จากแผนภูมิที่ 1 แสดงว่า พฤติกรรมจริยธรรมพื้นฐาน 9 ประการ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($= 2.81$) เมื่อพิจารณารายพฤติกรรมจริยธรรม พบว่า ความสามัคคีมีค่าเฉลี่ยที่สูงที่สุด ($= 3.18$) รองลงมาคือ ขยัน มีวินัย สะอาดกาย โดยมี พฤติกรรม

จริยธรรม สะอาดใจ มีค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุดอยู่ในระดับต่ำ ($= 2.15$) ข้อค้นพบสอดคล้อง กับแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) กล่าวไว้ว่า เด็กและเยาวชน ผู้ที่ได้รับ การบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความสามัคคีจะมีจิตใจเปิดกว้างไม่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งจะเอื้อ อำนวยให้เกิดความสำเร็จแก่หมู่คณะและรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน บุคคลเหล่านี้จะทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี รับผิดชอบต่อผู้นำและเป็นผู้ตามได้เหมาะสม มีพฤติกรรมร่วมมือร่วมใจทำงานอัน เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่สร้างความแตกแยกและไม่ใช้ความรุนแรงในการ แก้ปัญหา หากนักศึกษามี ความสามัคคี คือการรวมพลังกันทั้งทางกายและใจในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุม การ ทำงาน เป็นต้น เมื่อต่างคนต่างมีน้ำใจ เข้าวร่วมแรงกันอย่างแข็งขัน กิจการทุกอย่างก็จะถึงความสำเร็จและ ความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากความเสื่อม ดังนั้นการแสดง ความมีน้ำใจรักสามัคคีอย่างพร้อมเพรียงกัน เป็น หลักนำความเจริญรุ่งเรืองมาให้ตนเองและหมู่คณะได้เป็นอย่างดี จึงควรที่คนเราจะปลูกฝังไว้เป็นคุณสมบัติ ส่งเสริมคุณค่าให้แก่ชีวิตตนเอง

3.การสำรวจความถี่พฤติกรรมจริยธรรมในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมาของนักศึกษา แบ่งตามพฤติกรรม จริยธรรม 6 ด้าน ดังนี้คือ

พฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ที่แสดงออกเรียงจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรก คือ นักศึกษาแสดงพฤติกรรมจริยธรรมที่สะท้อนความคิดเห็นต่อแนวทางการปฏิบัติตนคือ การปฏิบัติ ตามกฎ ระเบียบของมหาวิทยาลัย, แต่งกายถูกระเบียบตามกฎของมหาวิทยาลัย, อาจารย์ที่ปรึกษา อบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักศึกษาก่อนเรียน, เมื่อใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์เสร็จเรียบร้อยจะเก็บอุปกรณ์ทุกครั้ง จากข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่า ระเบียบวินัย คือ ข้อบังคับที่มีไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของคนในสังคม เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อย ผู้ที่อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ไว้ สำหรับปฏิบัติต่อกันผู้มีระเบียบวินัยย่อมเป็นที่ต้องการของหมู่คณะและสังคมทั่วไป หมู่คณะหรือสังคมที่ มีระเบียบวินัยย่อมมีความเรียบร้อยสงบสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 56-57) “หมู่คณะหรือสังคมที่มี ระเบียบวินัยย่อมมีความเรียบร้อยสงบสุข ความมีระเบียบวินัยสามารถสร้างขึ้นในตัวเองได้โดยปฏิบัติตน ตามระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่มีอยู่ของสถานที่หรือสถาบันที่ตนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดของ สังคม คือ ครอบครัว ไปจนถึงสังคม ขนาดใหญ่ ได้แก่ ประเทศชาติ เช่น การปฏิบัติตนตามระเบียบ กติกา ของครอบครัว ของหมู่บ้าน ของโรงเรียน ตลอดจนของประเทศ ระเบียบปฏิบัติในครอบครัว เช่น การเคารพ นับถือกันตามลำดับอายุ ซึ่งอาจต่างกันไปตามแต่ละครอบครัวจะกำหนดขึ้น ระเบียบปฏิบัติในโรงเรียน เช่น การแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ไม่ฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน เป็นต้น ระเบียบปฏิบัติสังคม เช่น การปฏิบัติ ตามกฎจราจร ได้แก่ การข้ามถนนตรงทางม้าลายหรือสะพานลอย การขับรถ เป็นต้น

พฤติกรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ที่แสดงออกเรียงจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรก คือ นักศึกษาควรมีความรับผิดชอบต่อตนเองด้วยการส่งงานตามกำหนดเวลา และมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ หน้าที่และทำงานตามที่อาจารย์ผู้สอนมอบหมายให้เสร็จตามกำหนดเวลา, ควรให้การอบรมแก่นักเรียน

ด้านความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ, ควรมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้นักศึกษาได้รับผิดชอบอยู่เป็นประจำในการสอนแต่ละคาบ, อาจารย์ผู้สอนควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบเข้าไปด้วย และควรลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกา, อาจารย์ผู้สอนควรเป็นแบบอย่างในความรับผิดชอบในเรื่องเวลานั้น “ความรับผิดชอบต่อสังคม” (Social Responsibilities) จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่จะต้องทำความเข้าใจต่อพันธกิจของมหาวิทยาลัย และกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมที่มีต่อความรับผิดชอบต่อนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีจึงมีการกำหนด พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาว่าด้วยระเบียบวินัยของนักศึกษา ที่ต้องการส่งเสริมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

พฤติกรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ ที่แสดงออกเรียงจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรก คือ นักศึกษาควรมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น, มีการยกย่องนักศึกษาที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการมีความซื่อสัตย์ เช่น ถ้านักศึกษาพบสิ่งของของผู้อื่นแล้วนำมามอบคืนที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย, ควรให้การยกย่องชมเชยผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี, ฝึกการออมทรัพย์ในห้องเรียนของตนเอง, ซื่อสัตย์ในการสอบหรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ผู้สอน ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนควรจัดอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์กับตนเองและผู้อื่น ควรแนะนำให้นักศึกษามีความซื่อสัตย์ในด้านการงานที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ข้อค้นพบสอดคล้องกับหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2548 : 51) เป็นบารมีข้อหนึ่ง คือ เมื่อเราตั้งใจจะทำอะไรแล้ว ก็ อยู่กับสิ่งนั้นจนสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียน ในการทำงานอย่างแน่นอน ฆราวาสธรรม 4 ประการ ประกอบด้วย 1. สัจจะ (ความจริง) คือ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ 2. ทมะ (ฝึกตน) คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัว และแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ 3. ขันติ (อดทน) คือ มุ่งทำหน้าที่การงาน ด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย 4. จาคะ (เสียสละ) คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ขอบช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์ สละโลก ละทิวามานะได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

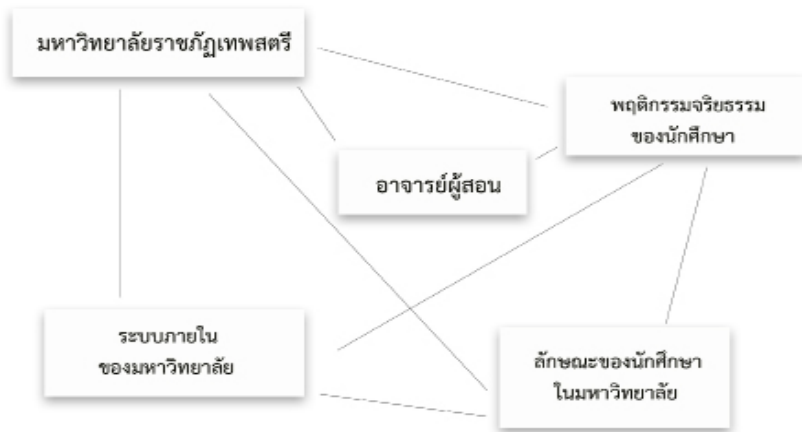
พฤติกรรมจริยธรรมความเสียสละ ที่แสดงออกเรียงจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรก คือ ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเสียสละ เช่น บริจาคสิ่งของให้ผู้อื่น บริจาคทรัพย์, ควรจัดกิจกรรมที่มีการทำงานร่วมกับผู้อื่น, ควรจัดกิจกรรมอาสาพัฒนา จัดบอร์ดนิทรรศการยกย่องผู้ที่มีความเสียสละ ยก ย่องผู้ที่มีความเสียสละต่อประโยชน์ส่วนรวม, ช่วยเหลือเพื่อนที่ลำบากตามกำลังความสามารถของท่าน (ประยูรชกมลเมือง, 2543 : 47) ข้อค้นพบจึงสอดคล้องพบว่า นักเรียนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มีพฤติกรรมเสียสละมากกว่านักเรียนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ นั้นแสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคลส่งผลต่อพฤติกรรมเสียสละของนักศึกษา

พฤติกรรมจริยธรรมความอดทน ที่แสดงออกเรียงจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรก คือ นักศึกษา มีความอดทนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมกีฬาของคณะและกิจกรรมค่ายอาสาต่างๆ, นักศึกษา ควรมีความอดทนในการศึกษาหาความรู้, ควรมีการยกย่องชมเชยนักศึกษาที่มีความอดทน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนอื่น, หากได้รับมอบหมายให้ทำงานนอกเวลาเรียนนักศึกษาจะรีบปฏิบัติทันที, ควรมีการยกย่องชมเชยนักศึกษาที่มีความอดทนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับคนอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไสว มาลาทอง(ไสว มาลาทอง, 2542 : 22 กล่าวว่า ความอดทน (ขันติ) เป็นหลักธรรมที่จำเป็น สำหรับคราวที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะทำให้จิตใจเราหันเหไปจากทางที่ดีตั้งนั้นจึงควรบำเพ็ญ ขันติใน 4 สถาน คือ 1. อดทนต่อความลำบากตรากตรำ เป็นการอดทนต่อสภาพธรรมชาติ ดิน ฟ้าอากาศ ความหนาว ความร้อน ฝนตก แดดออก ฯลฯ ก็อดทนทำงานเรื่อยไป ไม่ใช่เอาแต่โทษเทวดาฟ้าดิน หรืออ้างเหตุเหล่านี้แล้วไม่ทำงาน 2. อดทนต่อทุกข์เวทนา เป็นการอดทนต่อการเจ็บไข้ ไข้ป่วยความไม่สบายกายของเราเอง ความปวด ความเมื่อย ผู้ที่ขาดความอดทนประเภทนี้ เวลาเจ็บป่วยจะร้องครวญครางพร่ำเพ้อรำพัน หงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย 3. อดทนต่อความเจ็บใจ เป็นการอดทนต่อความโกรธ ความไม่พอใจ ความขัดใจอันเกิดจากคำพูดที่ไม่ชอบใจ กิริยามารยาทที่ไม่งาม การบีบคั้นทั้งจากผู้บังคับบัญชาและลูกน้อง ความอยุติธรรมต่างๆ ในสังคม ระบบงานต่างๆ ที่ไม่คล่องตัว ฯลฯ 4. อดทนต่ออำนาจกิเลส เป็นการอดทนต่ออารมณ์อันน่าใคร่น่าเกลียดเพลิดใจ อดทนต่อสิ่งที่เราอยากทำ แต่ไม่สมควรทำ เช่น อดทนไม่เที่ยวเตร่ ไม่เล่นการพนัน ไม่เสพสิ่งเสพยาเสพติด ไม่รับสินบน ไม่คอร์รัปชั่น ไม่ผิดลูกเมีย ไม่เหยียด ไม่บ้าอำนาจ ไม่ซีโอ ไม่ซีอวด เป็นต้น ในขณะที่ปฏิบัติในขันตินั้น ถ้าไม่มีโสรัจจะ คือ การทำใจให้สบายนี้มาประกอบด้วย ก็จะมีรู้สึกว่าเป็นขันติที่เป็นทุกข์ ดังเช่น เมื่อกระทบกับคำจาบจ้วงล่วงเกิน ก็ปฏิบัติทำขันติคือความอดทนเอาไว้ แต่ว่ายังมีความเจ็บใจ ยังมีความโกรธ ความซึ่งเคียดอยู่ในใจ แต่ก็พยายามที่จะกลั้นเอาไว้ ดังที่เรียกว่า อดกลั้น อยุ่กัที่จจะไต่ตอบเขาออกไปทันที อยุ่กัที่จจะทำร้ายเขาออกไปทันที ด้วยอำนาจของโทสะ หรือความเจ็บใจ แต่ก็กลั้นเอาไว้ไม่ทำออกไป

พฤติกรรมจริยธรรมความมีสัมมาคารวะ ที่แสดงออกเรียงจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรก คือ ควรจัดให้มีการสอนวิชามารยาทไทยกับนักศึกษาทุกระดับชั้นปี, มหาวิทยาลัยควรมีการอบรมเกี่ยวกับ การไหว้และการทำความเคารพผู้อาวุโส, มหาวิทยาลัยควรฝึกอบรมมารยาทให้แก่นักศึกษา, ควรจัดกิจกรรมประกวดมารยาทไทย, การจัดกิจกรรมการประกวดมารยาทไทยควรจัดทุกปีเพื่อเสริมสร้างการมีสัมมาคารวะต่อบุคคลอื่น อาจารย์ผู้สอนควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา อาจารย์ผู้สอนควรสอดแทรกพฤติกรรมจริยธรรมด้านความมีสัมมาคารวะในวิชาที่สอนจากข้อค้นพบสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2539 : 333-335) ว่า องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้หลักธรรมคำสอน การใช้ชีวิตของมนุษย์โลก ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว น้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1. ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้

ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่าทรัพย์สินของที่เรา
หามาได้มิใช่สิ่งจริงยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้ 2. ปิยวาจา คือ การพูดจา
ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความ จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์
เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างมากยิ่งเพราะการพูดเป็นบันไดขั้น
แรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจา นั้นจะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์
ดังต่อไปนี้ เว้นจากการพูดเท็จ, เว้นจากการพูดส่อเสียด, เว้นจากการพูดคำหยาบ, เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ
3. อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤตินในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4. สมานัตตา คือ
การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมี
จิตใจ หนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย พบว่า การส่งเสริมพฤติกรรมจริยธรรม
ให้แก่ศึกษามหาวิทยาลัยมีส่วนในการสร้างพฤติกรรมจริยธรรมได้ ดังสรุปในโมเดลต่อไปนี้

ภาพจากโมเดลที่ผู้วิจัยเสนอขึ้น เพื่ออธิบายสาเหตุที่น่าจะเป็นไปได้ที่ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีอิทธิพล
ในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาโดยลูกศรเส้นทึบ ซึ่งเป็นอิทธิพลของ
มหาวิทยาลัยมีผลต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษานั้นมีอิทธิพลสูง เพราะมหาวิทยาลัยมีความสามารถ
ในการกำหนดกฎระเบียบ และข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ส่วนเส้นอิทธิพลที่เหลือนโมเดลคือ (เส้นประ)
เส้นที่มีน้ำหนักมาก คือ อาจารย์ผู้สอนและระบบภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมจริยธรรมพื้น
ฐานของนักศึกษาอย่างมาก และลักษณะของนักศึกษา ในมหาวิทยาลัย ก็มีอิทธิพลมาจากระบบภายใน
ของมหาวิทยาลัยนั่นเอง

ทั้งนี้จากผลการสังเกตพฤติกรรมจริยธรรมและการสัมภาษณ์ พบว่า นักศึกษาต้องการให้
มหาวิทยาลัยนำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการกำหนดนโยบาย ทั้งในด้านการจัดการ

เรียนการสอนการจัดกิจกรรมและโครงการการจัดฝึกอบรมในประเด็นที่นักศึกษาสนใจเพื่อให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมจริยธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเป็นรูปธรรมตรงตามความต้องการของนักศึกษาเพื่อนักศึกษาจะได้นำไปปฏิบัติสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ.**

กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548. **ธรรมบัญญัติชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.**

พิมพ์ครั้งที่ 57, กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก.

ประยูทธ กมลเมือง. (2543). **ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยสละของนักเรียน**

มัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). ขอนแก่น:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ไสว มาลาทอง. (2542). **คู่มือการศึกษาจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร : การศาสนา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 12:**

การประชุมทางวิชาการ 15-16 พฤศจิกายน 2550 ณ โรงแรมแรมบาลซาเดอร์,

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Cronbach, L.J. (1951). **Coefficient alpha and the internal structure of tests.**

Psychometrika, 16 (3),

Likert, Rensis. (1967). **“The Method of Constructing and Attitude Scale”.**

In Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement New York:

Wiley & Son.

การศึกษาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง
ไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
The Study of the Effectiveness of Department of Provincial
Administration Strategic Plan Implementation in The Lower
Northeastern Provinces

กิริติ กมลประเทืองกร และ พัฒน์ธรร ตันติเวชยานนท์

Kirati Kamonpratuengkorn and Patthanathorn Tantivechayanon

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Siam Technology College

Email: pattman8@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมวิธีครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และ 2) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน เฉพาะในเขตอำเภอเมืองของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวม 8 จังหวัด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยความแปรปรวนและเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีการแอลเอสดี

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า มีประสิทธิผลระดับหนึ่ง โดยมีภารกิจหน้าที่การบริหารแบบบูรณาการ การรักษาความสงบเรียบร้อย การเสริมสร้างความมั่นคง การพัฒนาระบบให้ บริการ และการจัดการสู่ความเป็นเลิศ และในการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ โดยการบริหารแบบบูรณาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการพัฒนาาระบบให้บริการ ส่วนการเสริมสร้างความมั่นคงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และ 2) แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ (1) การพัฒนาสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง (2) การเสริมสร้างความปรองดองสามานฉันท์และความสามัคคีในพื้นที่ (3) พัฒนาการสื่อสาร/ใช้ภาษาที่เหมาะสมต่อประชาชนของ

บุคลากร (4) การพัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก เจ้าหน้าที่มีบุคลิกที่ดี สุจริตและเป็นธรรม และ (5) พัฒนาการสนับสนุนเงินงบประมาณสำหรับโครงการที่สำคัญๆ ให้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, แผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To study people's opinions towards the effectiveness of the implementation of the Strategic Plan Department to practice in the Lower Northeast provinces; 2) to study people's opinions towards development to the effectiveness of the implementation of the Strategic Plan Department to practice in the Lower Northeast provinces. Mixed methods approach was used the qualitative research was conducted by in-depth interviews of 24 key informants, while the quantitative research was collected the data from a sample survey of 400 residents in the district of the Lower Northeast 8-province, data were analyzed by ANOVA analyze and Least significant Different multiple comparison.

The findings of the study were as follows: 1) Public opinion on the effectiveness of the implementation of the strategic plan department to practice in the province, North-east Lower, found that the effectiveness were comprised to a certain degree, management integrated, to maintain order, strengthening security, development system offers, and management excellence, while quantitative approached found that, was moderated, and all sides were moderate on all sides. The management integrated with the highest average. The second was the development of the services. To strengthen the side was the lowest, and 2) Improving the effectiveness of the implementation of the strategic plan department to practice in the province, Northeast Lower order was more effective: (1) The development supported the participation of the public to carry out the project sufficiency continuously. (2) The strengthening unity and reconciliation, harmony in development of public participation in the social/community. (3) The development of communication/language must be appropriated to the people of personnel. (4) The development facilities officials had great personalities, good faith and fair development which staffed by the specialists, and 5) The supporting the development budget for the project was very important.

Keywords: Effectiveness, The Strategic Planned Implementation,
The Lower Northeastern

บทนำ

ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ภายหลังจากที่เกิดวิกฤติทางการเมืองอย่างรุนแรงของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องมาจนถึงห้วงครึ่งปีหลังของ พ.ศ. 2557 และตามที่ได้มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2557 และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2557 ไปนั้น เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินภายใต้เงื่อนไขและเงื่อนไขบางประการ นายกรัฐมนตรีจึงได้แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีชุดนี้ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติในวันที่ 12 กันยายน 2557 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 โดยรัฐบาลเข้ามาสืบทอดงานและสานต่อภารกิจจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ได้เคยกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศไว้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะที่หนึ่ง มุ่งระงับความแตกแยก ยุติการใช้กำลังและอาวุธสงครามก่อความรุนแรง การแก้ไขผลกระทบจากการที่รัฐบาลและรัฐสภาก่อนหน้านี้ขึ้นอยู่กับสภาพที่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ตามปกติมากกว่า 6 เดือน ตลอดจนเร่งแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของประชาชน มุ่งนำความสุขและความสงบกลับคืนสู่ประเทศไทยเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน 2) ระยะที่สอง เป็นการประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว การจัดตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ การเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ รวมถึงการจัดตั้งรัฐบาลชุดนี้ การจัดตั้งสภาปฏิรูปแห่งชาติและคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการออกแบบพร้อมวางรากฐานทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม อันให้เกิดความมั่นคง และ 3) ระยะที่สาม เป็นการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร และการจัดการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวเป็นพันธกิจที่รัฐบาลชุดนี้จะยังคงยึดมั่นและดำเนินการต่อไป โดยที่มาตรา 19 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้กำหนดหน้าที่ของรัฐบาลไว้ 3 ประการ ได้แก่ การบริการราชการแผ่นดิน การดำเนินการให้มีการปฏิรูปในด้านต่างๆ และการส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557: 2) เพื่อให้การดำเนินงานอันเร่งด่วนของรัฐบาลจะนำไปสู่ความสงบสุขของคนในชาติ จึงได้กำหนดนโยบายไว้หลายด้าน นโยบายสำคัญอีกด้านหนึ่งคือ การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ

คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล เป็นค่านิยมพื้นฐานหรือคุณค่าสำหรับการยึดถือประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันของสังคม จึงเป็นปัจจัยสำคัญของความมั่นคงของประเทศ หากผู้ปกครองและประชาชนมีคุณธรรม มีจริยธรรม และมีการปกครองที่มีธรรมาภิบาลแล้ว ประเทศนั้นก็必将มีความเข้มแข็ง ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และในทางตรงกันข้าม หากประเทศใดไม่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล สังคมนั้นย่อมอ่อนแอ มีความแตกแยกและอาจถึงล่มสลายได้ ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม

และธรรมาภิบาลในสังคมไทยได้สะสมตัวมายาวนานและแผ่ขยายมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนปัญหาได้กระจายไปทั่วทุกวงการและทุกระดับ เพราะเมื่อผู้ใหญ่และผู้นำไม่สามารถเป็นตัวแบบที่ดี (role model) ก็จะทำให้กระบวนการปลูกฝังและกล่อมเกลாதองสังคมวัฒนธรรมเกิดการบิดเบี้ยวไปหมด ซึ่งสภาพปัญหาสำคัญของกลุ่มต่างๆ มีดังนี้

1) ภาคการเมือง นักการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่นจำนวนมากขาดคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล เข้าสู่ในตำแหน่งโดยการซื้อสิทธิขายเสียง ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี มีการทุจริตทั้งทางตรงและเชิงนโยบาย มีผลประโยชน์ส่วนตัวทับซ้อนกับผลประโยชน์ของรัฐเป็นปกติวิสัย

2) หน่วยงานภาครัฐ มีการทุจริตและประพฤติมิชอบ ไม่รักษาจริยธรรมและจรรยาบรรณ ระบบบริหารงานภาครัฐมีจุดอ่อนซึ่งทำให้เกิดการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ หาผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้องผ่านการจัดซื้อจัดจ้าง การเรียกรับประโยชน์ การซื้อขายตำแหน่ง ระบบบริหารงานไม่เป็นธรรมาภิบาล ไม่ตอบสนองต่อประโยชน์สุขของประชาชนและเป็นกลไกที่มีส่วนสร้างความไม่เป็นธรรมในสังคม

3) ภาคธุรกิจ ยังคงมุ่งแต่ผลประโยชน์ทางธุรกิจจำนวนไม่น้อย รวมทั้งกับนักการเมืองและข้าราชการกระทำทุจริตทุกวิถีทางเพียงเพื่อให้ได้งานจากภาครัฐ

4) ภาคประชาชน มีแนวโน้มยอมรับกับการทุจริตต่างๆ ที่ตนเองมีส่วนกับการได้รับผลประโยชน์ด้วย ทั้งในกลุ่มประชากรทั่วไป วัยแรงงาน เด็กและเยาวชน การดำเนินชีวิตที่ยึดติดกับวัตถุ ความฟุ้งเฟ้อขาดความพอเพียง และไม่ยึดมั่นในคุณธรรม

5) สถาบันศาสนา มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บางจำนวนหรือนักบวชบางส่วน ตามที่ได้ปรากฏเป็นข่าวว่ามีความหย่อนยานต่อการทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมและยังเป็นผู้ประพฤติผิดคุณธรรม จริยธรรมต่างๆ เสียเองอีกด้วย และ

6) สื่อมวลชน ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องพึ่งพาเงินทุนหรือทุนทรัพย์เพื่อความอยู่รอด จึงมีบางส่วนถูกครอบงำหรือถูกสั่งการจากกลุ่มนายทุนและนักธุรกิจการเมือง จึงทำให้ไม่สามารถรักษาจริยธรรมหรือจรรยาบรรณของวิชาชีพของตนได้ (สภาปฏิรูปแห่งชาติ, วาระปฏิรูปพิเศษ 2, 2558: 4)

การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย นอกจากประกอบไปด้วย ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นแล้ว ยังมีการจัดตั้งองค์กรของรัฐในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น องค์กรมหาชน สำนักงานกองทุนต่างๆ องค์กรอิสระ และองค์กรที่รัฐธรรมนูยกกำหนดขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดินเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ที่ได้กำหนดการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) ราชการบริหารส่วนกลาง เป็นการให้หลักการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ได้แก่ สำนักงานนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการอื่นที่กฎหมายกำหนด 2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค เป็นการให้หลักการแบ่งอำนาจ ได้แก่ จังหวัดและอำเภอ และ 3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นการให้หลักการกระจายอำนาจ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล และราชการ

บริหารส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เช่น เมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร (สถาปณารูปแห่งชาติ, วาระปฏิรูปที่ 3, 2558: 1) ระบบราชการเป็นระบบที่ใหญ่โต ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ และอำนาจตามตัวบทกฎหมาย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในเวลาที่ผ่านมา ระบบราชการและเจ้าหน้าที่บางส่วนได้กลายเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งในสังคม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศเพราะติดขัดที่กฎ ระเบียบ ซึ่งมีมาตั้งแต่อดีตและยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ทันกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก มีการทุจริตคอร์รัปชัน การสร้างความเป็นธรรมและเหลื่อมล้ำในสังคม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557: 17) หากว่าปัญหาในการบริหารราชการแผ่นดินเหล่านั้น ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องและถูกทิศทาง ด้วยการยึดถือหลักธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีแล้ว จะส่งผลให้ส่วนราชการทุกส่วน ทุกหน่วยงาน ได้เกิดมีความเข้มแข็ง สามารถบริหารราชการเพื่อนำพาประเทศไทยไปสู่ความเจริญและมั่นคง ประชาชนทุกกลุ่มได้รับบริการจากภาครัฐ จะส่งผลให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและทั่วถึงอย่างยั่งยืนต่อไป

กระทรวงมหาดไทย เป็นส่วนราชการบริหารส่วนกลาง มีภารกิจในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชนในพื้นที่ มีส่วนราชการระดับกรมหรือเทียบเท่าอยู่ในสังกัดอีกหลายส่วน และหนึ่งในจำนวนนั้นได้มี “กรมการปกครอง” อยู่ในสังกัดด้วย โดยกรมการปกครองมีภารกิจหน้าที่ในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองทั่วประเทศ ให้ยึดตามแนวทางการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพและยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานอย่างทั่วถึงและเกิดความเท่าเทียมกัน โดยถือว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาด้านต่างๆ และเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข สำหรับจังหวัดและอำเภอเป็นหน่วยงานราชการบริหารส่วนภูมิภาคที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกรมการปกครองหรือราชการบริหารส่วนกลางที่จะต้องดำเนินการตามนโยบายหรือนำนโยบายของรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามนโยบายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
- 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วิธีการดำเนินวิจัย

- 1) รูปแบบการวิจัย
การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่
  - 1.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนเฉพาะในเขตอำเภอเมืองของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนล่าง รวม 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 24 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1.2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนเฉพาะในเขตอำเภอเมืองของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวม 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวน และวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยใช้วิธีการแอลเอสดี

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างให้มากที่สุด

2.2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็น เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มาช่วยเสริมหรืออุดช่องว่างของการวิจัยเชิงคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนผู้ที่เคยเข้ารับบริการของหน่วยงานกรมการปกครอง เฉพาะเขตที่ว่าการอำเภอเมืองในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวม 8 จังหวัด รวมกลุ่มตัวอย่าง 24 คน

3.2) การวิจัยเชิงปริมาณ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนผู้ที่เคยเข้ารับบริการของหน่วยงานกรมการปกครอง เฉพาะเขตที่ว่าการอำเภอเมืองในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง รวม 8 จังหวัด รวมกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ได้จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารแล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัยโดยนำข้อมูลที่ไดมาเรียงเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบแล้วตีความหมายเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ให้มีความชัดเจนในแต่ละประเด็น

4.2) การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ได้จาก (1) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่ได้จากการประมวล

ผลของแบบสอบถามด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (2) การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล และประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน และการติดต่อหรือใช้บริการ โดยใช้ค่าสถิติที ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบสำหรับข้อมูล 2 กลุ่ม ค่าสถิติเอฟ สำหรับข้อมูลตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และหากพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบรายคู่เพื่อหาความแปรปรวน และ (4) การวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนา เป็นแบบเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่

สรุปผลการวิจัย

1) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1) การบริหารแบบบูรณาการ พบว่า (1) จังหวัดและอำเภอถือว่าเป็นศูนย์รวมหรือศูนย์กลางในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคอย่างแท้จริง (2) บุคลากรของหน่วยงานกรมการปกครองเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน และ (3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีความสามารถบริหารจัดการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นที่เกิดขึ้นในเขตท้องที่ได้

1.2) การรักษาความสงบเรียบร้อย พบว่า (1) ประชาชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการประชุมประชาคมหมู่บ้าน และ (2) บุคลากรของหน่วยงานของกรมการปกครองเป็นแกนนำหลักในการเสริมสร้างและรณรงค์เพื่อร่วมกันปกป้องและเทิดทูนซึ่งสถาบันหลักของชาติที่สำคัญ

1.3) การเสริมสร้างความมั่นคง พบว่า (1) บุคลากรของหน่วยงานของกรมการปกครอง เป็นแกนนำหลักในการดำเนินงานตามแนวทางพระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” (2) บุคลากรของหน่วยงานกรมการปกครอง สามารถในการติดต่อสื่อสารหรือใช้ภาษาที่เหมาะสมกับประชาชน และ (3) จังหวัดที่มีแนวชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน มีการเสริมสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจในพื้นที่

1.4) การพัฒนาระบบให้บริการ พบว่า (1) หน่วยงานกรมการปกครอง ถือเป็นศูนย์รวมหรือศูนย์กลางการให้บริการข้อมูลงานด้านทะเบียน โดยเป็นหน่วยงานที่ออกไปสำคัญต่างๆ (2) สถานที่หรือบริเวณให้บริการประชาชน มีเจ้าหน้าที่ให้บริการเป็นตามวันเวลาที่กำหนด และ (3) มีการให้บริการเชิงรุกหรือ “อำเภอเคลื่อนที่” ในภาพรวมของอำเภอได้ร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่

1.5) การจัดการสู่ความเป็นเลิศ พบว่า (1) บุคลากรหน่วยงานกรมการปกครอง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความตระหนักรับผิดชอบในหน้าที่ (2) มีการปรับปรุงระบบสั่งการตามลำดับชั้นให้มีความรวดเร็ว เพื่อลดความซ้ำซ้อนและลดขั้นตอนในการให้บริการ และ (3) มีการส่งเสริม สนับสนุนการ

สร้างเครือข่ายป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ

2) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การบริหารแบบบูรณาการ การพัฒนาระบบให้บริการ การรักษาความสงบเรียบร้อย การจัดการสู่ความเป็นเลิศ และการเสริมสร้างความมั่นคง ตามลำดับ แสดงได้ตามตารางที่ 1

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	Min	max	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการบริหารแบบบูรณาการ	1	5	3.41	0.72	ปานกลาง
ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย	1	5	3.33	0.76	ปานกลาง
ด้านการเสริมสร้างความมั่นคง	1	5	3.29	0.77	ปานกลาง
ด้านการพัฒนาระบบให้บริการ	1	5	3.37	0.74	ปานกลาง
ด้านการจัดการสู่ความเป็นเลิศ	1	5	3.31	0.72	ปานกลาง
รวม	1	5	3.34	0.74	ปานกลาง

ตารางที่ 1 แสดงสรุปผลคะแนนต่ำสุด-สูงสุด ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

อภิปรายผล

1) ประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่ามีประสิทธิผลระดับหนึ่ง โดยมีการนำแผนตามยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ครบทุกด้าน คือ ด้านการบริหารแบบบูรณาการ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการเสริมสร้างความมั่นคง ด้านการพัฒนาระบบให้บริการ และด้านการ

จัดการสู่ความเป็นเลิศ จึงกล่าวได้ว่าหน่วยงานกรมการปกครองได้ปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง และประชาชนมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง พ.ศ. 2559 - 2562 อยู่ในหัวปีแรกของการดำเนินการและอยู่ระหว่างการปรับปรุงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และการปรับตัวของบุคลากรหน่วยงานกรมการปกครอง ประกอบกับบุคลากรมีภารกิจหน้าที่หลากหลาย ครอบคลุมในเรื่องต่างๆ ของประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้การปฏิบัติงานในทุกด้านมีความสำเร็จได้เพียงระดับหนึ่งในหัวปีเริ่มต้นของปีแรกที่มีการใช้แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ มีดังนี้

1.1) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประชาชนมีความคิดเห็นว่ามีประสิทธิผลในระดับหนึ่ง โดยมีการนำแผนตามยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ครบทุกรายการ ประกอบด้วย การบริหารแบบบูรณาการ การรักษาความสงบเรียบร้อย การเสริมสร้างความมั่นคง การพัฒนาระบบให้บริการ และการจัดการสู่ความเป็นเลิศ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าหน่วยงานกรมการปกครองได้ปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

1.2) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การบริหารแบบบูรณาการ การพัฒนาระบบให้บริการ การรักษาความสงบเรียบร้อย การจัดการสู่ความเป็นเลิศ และการเสริมสร้างความมั่นคง สามารถสรุปอภิปรายผลในแต่ละรายการตามลำดับ ได้ดังนี้

(1) การบริหารแบบบูรณาการ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเป็นศูนย์กลางบริหารราชการส่วนภูมิภาคอย่างมีเอกภาพมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เป็นเพราะที่ทำการศาลากลางจังหวัดและที่ว่าการอำเภอได้รวมฝ่ายงานหรือตัวแทนส่วนราชการจากกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ มาไว้ในอาคารสำนักงานเดียวกัน ภายใต้การจัดการหรือการบริหารแบบบูรณาการ เพื่อความสะดวกรวดเร็วแก่ประชาชนผู้มาติดต่อหรือมาใช้บริการ ส่วนการดูแลที่ดินสาธารณะประโยชน์ การช่วยเหลือเกษตรกร และภารกิจสำคัญอื่นมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากบุคลากรหน่วยงานกรมการปกครองมีภารกิจหน้าที่ที่กว้างขวางและหลากหลาย จึงทำให้การดูแลที่ดินสาธารณะประโยชน์ไม่ได้รับการให้ความสำคัญเท่าที่ควรและยังไม่ปรากฏว่ามีภารกิจหรือการยึดถือครองที่ดินสาธารณะประโยชน์ สำหรับการช่วยเหลือ

เกษตรกรและภารกิจสำคัญอื่นนั้น ได้ให้การช่วยเหลือตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดภายใต้งบประมาณจากรัฐที่มีจำกัด อาจส่งผลให้เกษตรกรบางรายมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือตามมูลค่าที่เป็นจริง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กมลพร กัลยาณมิตร ที่ได้ศึกษาเรื่องการนำนโยบายอยู่ดีมีสุขไปปฏิบัติในจังหวัดนนทบุรี (กมลพร กัลยาณมิตร, 2550: 13) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบาย

อยู่ดีมีสุขไปปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเพิ่มงบประมาณในการจัดตั้งหน่วยงานระดับอำเภอ การเพิ่มการประชาสัมพันธ์ และการจัดหาสถานที่ดำเนินโครงการ

(2) การรักษาความสงบเรียบร้อย ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยประชาชนมีความคิดเห็นต่อการอำนวยความสะดวกตามอำนาจหน้าที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คงเป็นเพราะบุคลากรหน่วยงานกรมการปกครองทุกระดับได้ตระหนักและทุ่มเทในการปฏิบัติงานตามหน้าที่เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมนั้นๆ พร้อมให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน เสมอภาค และทั่วถึง ส่วนการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อเอาชนะยาเสพติดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจะต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ทุกหน่วยงาน และทุกภาคส่วน ซึ่งจะให้หน่วยงานกรมการปกครองดำเนินการเพียงลำพังคงประสบผลสำเร็จได้ยากและไม่อาจประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พิมพรรณ ภัคคีอุธรรม ที่ได้ศึกษาเรื่องธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลคันนายาว (พิมพรรณ ภัคคีอุธรรม, 2554: บทคัดย่อ) พบว่า ธรรมาภิบาลที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลคันนายาว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ หลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วม

(3) การเสริมสร้างความมั่นคง ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยการส่งเสริมประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คงเป็นเพราะตามแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง พ.ศ. 2559 - 2562 ได้เปิดโอกาสและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เกี่ยวกับการดำเนินงานเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ส่วนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสนับสนุนการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากยังอยู่ระหว่างการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรเพื่อเป็นการพัฒนาและเรียนรู้ให้ก้าวทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ โธมัส ที่ได้ศึกษาเรื่องแผนการวิจัยของการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Thomas, W.S., 2008: 13) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของงานที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี การบริหาร และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงต่อภาครัฐอีกด้วย

(4) การพัฒนาระบบให้บริการ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยการให้บริการด้วยระบบคอมพิวเตอร์/เทคโนโลยีสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เป็นเพราะตามแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง พ.ศ. 2559 - 2562 ได้กำหนดให้ทุกฝ่ายงานของหน่วยงานกรมการปกครองมีการพัฒนาในการเก็บฐานข้อมูลงานทะเบียนราษฎร์ลงในระบบเชื่อมโยงเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ต เพื่อความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ส่วนการให้บริการด้วยระบบ e-service เครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเป็นเพราะยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงหรือสามารถใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ซึ่งเกิดจากความพร้อมทางด้านฐานะความเป็นอยู่หรือเรื่องการเงินที่มีจำกัด เช่นเดียวกับงานวิจัยของ โธมัส

ที่ได้ศึกษาเรื่องแผนการวิจัยของการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Thomas, W.S., 2008: 16) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของงานที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยี และนำระบบเครือข่ายเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้บริการแก่ประชาชน เพื่อครอบคลุมการตอบสนองความต้องการและนำไปสู่การพัฒนาาระบบให้บริการที่มีความดีเลิศหรือยอดเยี่ยม

(5) การจัดการสู่ความเป็นเลิศ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยการปรับปรุงระบบสั่งการตามลำดับขั้นและลดความซ้ำซ้อนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เป็นเพราะตามแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครอง พ.ศ. 2559 - 2562 ได้กำหนดให้ทุกฝ่ายงานของหน่วยงานกรมการปกครองมีการปรับปรุงแก้ไข และการพัฒนากฎ ระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการปฏิบัติด้านต่างๆ ให้มีความกระชับ พร้อมตัดลดขั้นตอนซ้ำซ้อนที่ไม่จำเป็นเพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการต่อประชาชน ส่วนข้อพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากยังอยู่ระหว่างการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรเพื่อเป็นการพัฒนาและเรียนรู้ให้ก้าวทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ โรมัส ที่ได้ศึกษาเรื่องแผนการวิจัยของการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จ (Thomas, W.S., 2008: 16) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของงานที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยีและนำระบบเครือข่ายเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้บริการแก่ประชาชน เพื่อครอบคลุมการตอบสนองความต้องการและนำไปสู่การพัฒนาาระบบให้บริการที่มีความดีเลิศหรือยอดเยี่ยม

2) การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น มีดังนี้

2.1) ด้านการบริหารแบบบูรณาการ โดยการ (1) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง (2) พัฒนาศักยภาพของกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ให้มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น และ (3) พัฒนาความรู้ ความสามารถ ของบุคลากรในสังกัดกรมการปกครองให้เชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น

2.2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการ (1) เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์และความสามัคคีในพื้นที่ (2) พัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบสังคม/ชุมชนและการแก้ไขปัญหา และ (3) พัฒนาระบบการยุติธรรมที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

2.3) ด้านการเสริมสร้างความมั่นคง โดยการ (1) พัฒนาการสื่อสาร/ใช้ภาษาที่เหมาะสมต่อประชาชนของบุคลากร (2) ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ และ (3) พัฒนายุทธวิธีกองกำลังประจำถิ่นของฝ่ายปกครองและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสนับสนุนการปฏิบัติงาน

2.4) ด้านการพัฒนาระบบให้บริการ โดยการ (1) พัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก เจ้าหน้าที่ มีบุคลิกที่ดี สุจริต และเป็นธรรม (2) พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความชำนาญ มีความทันสมัย มีมาตรฐานและเข้าถึงบริการได้รวดเร็ว และ (3) พัฒนาระบบบริการด้วยระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี

สารสนเทศ และระบบบริการ e-service เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2.5 ด้านการจัดการสู่ความเป็นเลิศ โดยการ (1) สนับสนุนเงินงบประมาณสำหรับโครงการที่สำคัญให้มากขึ้น (2) พัฒนาการบังคับใช้กฎหมาย/ระเบียบ เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต และ (3) พัฒนาสำนึกของเจ้าหน้าที่ให้ตระหนักรับผิดชอบในงาน ซื่อสัตย์ และสุจริต

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1) ด้านการบริหารแบบบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับ 1.1) การมีส่วนร่วมของประชาชนให้ดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง 1.2) พัฒนามาตรฐานศักยภาพของกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน และ 1.3) พัฒนาความรู้ ความสามารถของบุคลากรในสังกัดกรมการปกครอง

2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยให้ความสำคัญกับ 2.1) เสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์และความสามัคคีในพื้นที่ 2.2) พัฒนาให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบสังคม/ชุมชน และแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และ 2.3) พัฒนาให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

3) ด้านการเสริมสร้างความมั่นคง โดยให้ความสำคัญกับ 3.1) การสื่อสารที่เหมาะสมต่อประชาชนของบุคลากรภาครัฐ 3.2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ และ 3.3) พัฒนายุทธวิธีกองกำลังประจำถิ่นของฝ่ายปกครองและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสนับสนุนการปฏิบัติงาน

4) ด้านการพัฒนาระบบให้บริการ โดยให้ความสำคัญกับ 4.1) การพัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก บุคลิกเจ้าหน้าที่ มีความสุจริตและเป็นธรรม 4.2) พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความชำนาญ มีความทันสมัย มีมาตรฐานและเข้าถึงบริการได้รวดเร็ว และ 4.3) พัฒนาระบบบริการด้วยระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบบริการ e-service เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

5) ด้านการจัดการสู่ความเป็นเลิศ โดยให้ความสำคัญกับ 5.1) เพิ่มเงินงบประมาณสำหรับโครงการที่สำคัญให้มากขึ้น 5.2) บังคับใช้กฎหมาย/ระเบียบ เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต และ 5.3) การพัฒนาสำนึกของเจ้าหน้าที่ให้ตระหนักรับผิดชอบในงาน มีความซื่อสัตย์และสุจริต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

2) ควรวิจัยเรื่อง ระดับความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการปกครองไปปฏิบัติในกลุ่มจังหวัดภาคอื่นๆ ของประเทศไทย

3) คว้าวิจัยในเรื่อง ความสำเร็จของแผนพัฒนาจังหวัด ด้านการสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้ ในจังหวัดต่างๆ ของประเทศไทย

บรรณานุกรม

กมลพร กัลยาณมิตร. (2550). การนำนโยบายอยู่ดีมีสุขไปปฏิบัติในจังหวัดนนทบุรี.

วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์).

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิมพ์พรณ ภัคดีอุธรณ์. (2554). ธรรมชาติกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ

ข้าราชการตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลคันนายาว.

สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์).

มหาวิทยาลัยเกริก.

สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). วาระปฏิรูปที่ 3: การปรับโครงสร้างอำนาจส่วนกลาง

ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภา

ผู้แทนราษฎร.

_____ . (2558) วาระปฏิรูปพิเศษ 2: การปฏิรูปคุณธรรม จริยธรรม และ

ธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี.

กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

Thomas, W.S. (2008). Achieving success through adoption of Enterprise

Resource Planning: A quantitative analysis of SAP user in North

and South American. School of Business, Capella University.

United State: Minnesota.

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น Buddhist Leadership Development of Local Government Executives

พัฒนัธรร ตันติเวชยานนท์

Patthanathorn Tantivechayanon

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Siam Technology College

Email: pattman8@gmail.com

บทคัดย่อ

คุณลักษณะผู้บริหาร คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลที่เกี่ยวข้องตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง หลักธรรมหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันเป็นเวลานานนับพันปีแล้ว ทุกหลักธรรมยังคงทันสมัยอยู่เสมอ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องดำเนินชีวิตและแนวทางในการบริหารงานได้เป็นอย่างดี ภาวะของผู้นำเชิงพุทธสามารถนำการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นในสังคมไทยได้ดี จะต้องเป็นผู้ที่มีหลักธรรมเพื่อนำมาใช้ในการปกครองและการบริหารจัดการองค์กรอย่างได้ผล

คำสำคัญ: การพัฒนา, ผู้นำเชิงพุทธ, ผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น

ABSTRACT

Executive's features are stable and can be a pillar in building the confidence among the parties concerned and subordinates, with the ability to share the work of subordinates and related expertise as an individual and as decentralized subordinate and related parties have helped ease the burden of their own, the main teachings of the Buddha, since the modern era to the present for millennia ago. All the principles are still fresh, can be used as a guide to life and the administration as well. Condition of the Buddhist leader can lead the development of Buddhist leaders, corporate executives, local government in Thailand has been good, must be capable of bringing the principles to be used in the administration and management of the organization effectively.

Keyword: Development, Buddhist leaders, Executives local government

บทนำ

ในปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังเผชิญหน้ากับการท้าทายของการเปลี่ยนแปลงบริบทในสภาพสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนและพลวัตสูง สิ่งแวดล้อมสำคัญที่มีผลกระทบกับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือประชาชน กฎหมาย และรัฐบาล กล่าวได้ว่า ประชาชนในยุคโลกาภิวัตน์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีความตื่นตัวทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมสูงกว่าในอดีต ส่งผลให้มีความคาดหวังและความต้องการต่อผู้บริหารท้องถิ่นมากขึ้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นลักษณะความคาดหวังและความต้องการของประชาชนมีความหลากหลายตามทัศนคติค่านิยม และความเชื่อของแต่ละกลุ่ม ยิ่งมีความเป็นเมืองมากเท่าไร ความคาดหวังและความต้องการยิ่งมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งกลายเป็นแรงกดดันในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากสภาพและปัญหาในการบริหารจัดการที่มีอยู่หลากหลาย

การบริหารตามแนวของพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่าผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นอัตตาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคนซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นภายในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคิดว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขายึดถือคิดว่าอำนาจหน้าที่ มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่” การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

“การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับ 2) การพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยาย ทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ คำว่า การพัฒนา หรือคำว่า เจริญ ไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวนั่น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศา คือตัดผม มีความหมายว่า รก เช่น นุสสุยา โลกวฑฒโน แปลว่า อย่างเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริงๆ คือต้องไม่เกิดปัญหา การพัฒนา หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คือ มีอาหารที่มีคุณค่ากิน มีสุขภาพดีขึ้นทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต มีงานทำ เดินทางไปมาติดต่อสื่อสารกันได้ทางใดทางหนึ่ง มีชีวิต

ความเป็นอยู่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน และสิ่งแวดล้อม (วิทยากร เชียงกูล, 2540: 23)

การพัฒนาที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่จะเข้ามาแทนที่จะดีกว่าลักษณะเก่าแต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลง ย่อมเกิดปัญหาในตัวเองเพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อย ถ้าหากตีความหมายของการพัฒนาจะสามารถตีความหมายได้เป็น 2 นัย คือ

1. การพัฒนา ในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึง การทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบ และในเชิงปริมาณ เช่น ถนนหนทาง ตึกรามบ้านช่อง ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2. การพัฒนา ในแง่ของพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจโดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดีซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิตโดยไม่เบียดเบียน ทำลายธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม

การพัฒนา ตามหลักพุทธบัญญัติไว้ว่า หลักการพัฒนาตามพุทธบัญญัติคำนึงถึงการพัฒนทั้งทางความคิดจิตใจและทางวัตถุ โดยให้พัฒนาการทางจิตใจนำพัฒนาการทางวัตถุ และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุเคราะห์ชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ให้รักษาพระธรรมวินัย มาช่วยเหลือชาวบ้านโดยฝ่าฝืนวินัยและไม่คลุกคลีกับชาวบ้านจนเกิดอุปสรรคในการแสวงหาความรู้พันธุข์ของตน โดยหลักการพัฒนามตามพุทธบัญญัติอาจสรุปได้ คือ 1) การพัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน 2) การพัฒนาเพื่อพันธุข์ 3) การทำลายกิเลสตัณหา 4) การส่งเสริมการทำหน้าที่ และ 5) การส่งเสริมการพึ่งตนเอง

ในด้านการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น ที่พระสงฆ์ควรจะมีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ (พระราชวรมนู, 2527: 79-80)

1. การมีบทบาทให้การอบรมสั่งสอนหรือการคำแนะนำเพื่อการพัฒนาจิตใจ รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาหรือการคำแนะนำที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาชีวิตของประชาชน

2. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพาสิตนเป็นตัวอย่างด้วยความเพียร 4 ประการ คือ ปธาน 4 ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นหลักภาวะผู้นำและสอดคล้องกับวิริยพละ คือ

2.1 สังวรปธาน เพียรระวังบาปมิให้เกิดขึ้น สามารถประยุกต์ใช้เป็นภาวะผู้นำ วิริยพละ ได้แก่ การมีสติความระลึกได้ สัมปชัญญะความรู้ตัว มีความใคร่ครวญ พิจารณาโดยแยบคาย ที่เรียก โยนิโสมนสิการ ไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน ไม่ให้กิจที่ทำมีข้อบกพร่องหรือมีข้อผิดพลาดเสียหายได้ หรือถ้าจะมีก็ให้มีน้อยที่สุด แต่ถ้าไม่มีได้ก็ยิ่งดี ซึ่งการเพียรระวังนี้ก็คือการรอบคอบ ระมัดระวัง ใช้สติปัญญา ความสามารถที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาทั้งหมด ประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม ความรู้ทุกแขนง มาสังเคราะห์ผนวกเป็นข้อวินิจฉัย พิจารณาการงานที่ทำนั้นๆ โดยความยั้งคิด เพื่อให้ผลงานที่ทำนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี เรียกว่าไม่ให้มีที่ติ

2.2 ปหานปธาน เพียรละบาป สามารถประยุกต์ คือ มีความขยัน เพียรละ หลีกเว้นข้อโต้แย้งอัน

ไม่เกิดประโยชน์ อันมีแต่ความแตกแยก แยกความคิด ละเว้นข้อขัดแย้ง โดยพิจารณาว่า การเป็นผู้นำต้องนั่งในหัวใจคน และในทางตรงกันข้ามหากไปนั่งอยู่บนหัวคนแล้วจะไม่สามารถครองใจคนได้ ข้อประพจน์ที่ผู้นำไม่พึงกระทำ เช่น การนินทาว่าร้าย การพูดโกหก การพูดสอดเสียด การใส่ร้าย การยุแหยงตะแคงรัว เป็นต้น

2.3 ภาวนาปราน เพียรเจริญกุศลให้เกิดขึ้น ได้แก่ การขยัน การตั้งใจทำงาน การผลักดันสิ่งที่เป็นความเจริญของสังคม เรียกว่า ทำสิ่งที่ดี ๆ ให้เกิดขึ้นโดยการร่วมแรงร่วมใจของหมู่คณะ ผนวกเอาความคิดทั้งหลายและความสามารถทั้งหลายเพื่อให้เกิดเป็นภาวะผู้นำที่ดี ในทางตรงกันข้ามหากผู้นำไม่สร้างความเจริญเพื่อให้รู้หน้าแล้วก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น คือ ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีประสิทธิผล ไม่มีผลงานที่ปรากฏชัดเจน ก็เสี่ยงต่อการถูกประทุง์ให้เสื่อมเสียได้

2.4 อนุรักษ์นาปราน เพียรรักษากุศลที่ทำแล้วให้ดี สามารถประยุกต์ใช้เกี่ยวกับภาวะผู้นำได้อย่างเป็นที่ปรากฏ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ให้มีความเสมอต้น เสมอปลาย หรือที่เรียกว่า การรักษาระดับผลงานให้ได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้ามหากประพจน์แบบหย่อนยานหรือมีระดับที่ต่ำลงกว่าที่เคยประพจน์หรือปฏิบัติมาแล้ว จะส่งผลให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบริวารลดความไว้วางใจ หรือลดความศรัทธาเชื่อถือได้

ปราน 4 หรือความเพียร 4 ประการนี้ เป็นความเพียร ความหมั่น ความขยันอดุสหาหะ ที่ผู้นำทุกคนในหน่วยงานต้องปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติแล้ว ก็เชื่อได้ว่า จะไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ คือ ต้องมีความเพียรขยันระมัดระวังไม่ให้สิ่งไม่ดีทั้งหลายหรืออุปสรรคปัญหาทั้งหลาย เช่น การทุจริตหรืออบายมุขต่างๆ มาเกิดขึ้นกับตัวผู้นำและคณะ เพียรละสิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่หรือสิ่งที่กำลังจะดำเนินการ อันเป็นที่ไม่พึงเหมาะสมที่จะกระทำ เช่น การเพิ่มข้อขัดแย้ง การอาฆาต การมีอคติลำเอียงต่างๆ เป็นต้น เพียรให้กระทำแต่ความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้นแก่สังคมและหมู่คณะ เพียรรักษามผลงานความดีที่ทำให้อยู่ในใจตลอดเพื่อไม่ให้ตกอันดับ เมื่อทำได้ดังนี้แล้วก็จะได้ว่า มีความเพียรขยันตาม ปราน 4 นั้นเอง

การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น

ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังเผชิญหน้ากับการท้าทายของการเปลี่ยนแปลงบริบทสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนและพลวัตสูง สิ่งแวดล้อมสำคัญที่มีผลกระทบกับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ประชาชน กฎหมาย และรัฐบาล กล่าวได้ว่า ประชาชนในยุคโลกาภิวัตน์มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และมีความตื่นตัวทางการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมสูงกว่าในอดีต ส่งผลให้มีความคาดหวังและความต้องการต่อผู้บริหารท้องถิ่นมากขึ้นด้วย ยิ่งไปกว่านั้นลักษณะความคาดหวังและความต้องการของประชาชนมีความหลากหลายตามทัศนคติค่านิยม และความเชื่อของแต่ละกลุ่ม ยังมีความเป็นเมืองมากเท่าไร ความคาดหวังและความต้องการยิ่งมีความหลากหลายมากขึ้น โดยมี นิติพล ภูตะโชติ (2556: 250) ได้กล่าวถึงแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้ในภาวะผู้นำ มีดังนี้ 1) เป็นผู้มีความแน่วแน่ 2) มีความเป็นผู้นำ 3) มี

ความซื่อสัตย์ 4) มีความกระตือรือร้น 5) มีจินตนาการ 6) มีความเต็มใจที่จะทำงานหนัก 7) มีความสามารถในการวิเคราะห์ 8) มีความเข้าใจบุคคลอื่น 9) มีความสามารถแสวงหาโอกาส 10) มีความสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ 11) มีความสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วกับการเปลี่ยนแปลง และ 12) มีความเต็มใจในการทำงานที่มีความเสี่ยง และสำหรับ พระมหากษัตริย์ วชิรเมธี (2550: 24) กล่าวถึงภาวะผู้นำของภาคประชาชน ได้แก่ 1) เน้นการพึ่งตนเอง 2) การเน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท 3) การเน้นอธิษฐาน หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง 4) การเน้นการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์สุจริต และมีมานะ อุตุน หรือสัมาอาชีวะ 5) การเน้นการมาเปิดเผยตนเองและผู้อื่น 6) พยายามละกิเลสและความโลภ และ 7) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำลังเผชิญหน้ากับการท้าทายของการเปลี่ยนแปลงบริบทสิ่งแวดล้อมซึ่งมีความซับซ้อนและพลวัตสูง สิ่งแวดล้อมสำคัญที่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ ความคาดหวังและความต้องการของประชาชนที่จะได้รับการตอบสนองการให้บริการจากผู้บริหารท้องถิ่นและองค์กร ลักษณะของความคาดหวังและความต้องการของประชาชนจะมีความหลากหลายตามทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อของแต่ละกลุ่ม ยิ่งมีความเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่เท่าไร ความคาดหวังและความต้องการในเรื่องต่างๆ ก็ยิ่งมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งกลายเป็นแรงกดดันในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ภาวะเช่นนี้การบริหารงานเพื่อตอบสนองความคาดหวังและต้องการของแต่ละกลุ่มจึงเป็นงานที่ท้าทายเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหาร ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จ บรรลุประสิทธิผล สร้างความรุ่งเรืองเจริญเติบโตให้กับท้องถิ่นมีภาพลักษณ์ที่ดีได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากสาธารณะ สามารถตอบสนองความคาดหวังและความต้องการของประชาชน และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญทุกกลุ่ม ย่อมไม่ใช่เป็นงานที่ง่าย และไม่สามารถทำได้ด้วยการมีผู้บริหารที่ขาดภาวะผู้นำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันจึงมีความต้องการผู้นำซึ่งมีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก งานที่สำคัญประการหนึ่งของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การเตรียมสมาชิกขององค์กรเพื่อให้สามารถรับมือและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของทิศทางการพัฒนาสังคม พันธกิจใหม่ และความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อม โดย นิติพล ภูตะโชติ (2556: 250-251) กล่าวถึง ลักษณะที่ดีของความเป็นผู้นำ มี 2 ลักษณะสำคัญ คือ

1) ลักษณะผู้นำแบบสหรัฐอเมริกา ได้แก่ การตัดสินใจที่เด็ดขาดแน่นอน การให้ความสำคัญในเรื่องเป้าหมาย การมีทักษะในการพูด การมีความขยันหมั่นเพียร และการมีความมั่นคง

2) ลักษณะผู้นำแบบญี่ปุ่น ได้แก่ การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีการศึกษา การมีความเชื่อถือการมีความเฉลียวฉลาด และการมีระเบียบวินัย

และคุณลักษณะที่ผู้นำควรหลีกเลี่ยง มี 12 ประการ ได้แก่ 1) มีความลำเอียงหรือความไม่ยุติธรรม

2) หาผลประโยชน์ใส่ตัวหรือกลุ่ม 3) ยึดถือความคิดตัวเองเป็นหลัก 4) มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกในการทำงาน 5) ไม่ให้ความสนใจในความสำเร็จของงาน 6) ไม่มีเหตุผล ขาดความรับผิดชอบ และปิดความรับผิดชอบให้ผู้อื่น 7) ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และขาดมนุษยสัมพันธ์ 8) มีความระแวงและกลัวคนอื่นจะได้ดีกว่า 9) ชอบการประจบสอพลอและไม่สนับสนุนบุคคลอื่น 10) มีการนิินทาว่าร้ายผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลอื่น 11) ชอบถ้อยศหรือถ้อยศักดิ์ และใช้อำนาจมากเกินไป และ 12) ขาดคุณธรรมประจำใจ

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ศาสนา เป็นสถาบันสำคัญในระบบสังคมและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในชีวิตมนุษย์ ศาสนาจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้เป็นไปตาม ทำนองคลองธรรมของสังคมบทบัญญัติของศาสนาย่อมก่อให้เกิดความเป็นระเบียบขึ้นในสังคม (สุทธิพงศ์ ต้นตยาพิศาลสุทธิ, 2539: 14) ในสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นว่าประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่างๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ฝังอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่างๆ เช่นวิถีชีวิต ทัศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอของชาวไทยตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต (สมเด็จพระพรยาจารย์ราชานุภาพ, 2516: 7)

การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันตามลักษณะของปัญหา ตามสติปัญญาและความประสงค์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นระดับคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีหลายระดับทั้งที่เป็นศีลธรรมเบื้องต้นเบื้องกลางและเบื้องสูง มีทั้งในส่วนที่เรียกว่าเป็นโลกิยธรรมและโลกุตระธรรม เป็นต้น(สมบุญธน์ สุขสำราญ, 2543: 8) การนำหลักธรรมมาใช้กับการแก้ปัญหาของสังคมถือเป็นสิ่งสำคัญในสังคมไทยปัจจุบัน ในสังคมทุกๆ สังคมย่อมมีผู้นำ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการนำสมาชิกไปสู่เป้าหมายที่ได้วางเอาไว้ร่วมกัน สังคมไทยก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธ หมายถึง ผู้ที่มีความรอบรู้ รอบคอบ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถรับผิดชอบในการทำงาน มีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีหัวใจพระพรหม รู้รักสามัคคี มีความเสียสละ ไม่มีมานะทิฎฐิ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่างๆ เหล่านี้จะต้องมีอยู่ในตัวของผู้นำที่จะทำให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงานด้วยการบริหารตน การบริหารคน และการบริหารงานในองค์กร ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาถือว่าการที่จะเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ดีนั้น ต้องมีคุณสมบัติตามหลักพุทธธรรม ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่จะนำบุคคลอื่นนั้น ตามรอยพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ผู้นำที่สามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้นั้น นอกจากจะมีความสามารถแล้ว ยังต้องมีธรรมอีกด้วย ตามแนวพระพุทธศาสนา ลักษณะของผู้นำที่ดี ต้องเป็นผู้นำที่มีธรรมในตนเอง เป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องชี้แนะในการบริหาร ประเทศ องค์กร หรือหมู่คณะ ให้เป็นไปด้วยดี ซึ่งหากผู้นำมีแต่ความสามารถแต่ไม่มีธรรม ประเทศ องค์กร หรือหมู่คณะ ย่อมประสบกับความเดือดร้อนจาก

การบริหารของผู้หน้านั้น

ผู้นำไม่จำเป็นต้องรู้ทุกอย่าง เพราะสามารถหาคนอื่น ที่ชำนาญในแต่ละด้านมาช่วยงานได้ การจะเป็นผู้นำได้นั้น ต้องปกครองตนเองให้ได้เสียก่อน ดังพุทธพจน์ที่ว่า บัณฑิตพึงยังตน ให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมที่เหมาะสมก่อน แล้วสอนผู้อื่นในภายหลังจึงจะไม่มัวหมอง เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาทรงตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข

พระพุทธศาสนาเน้นให้เห็นความสำคัญของตัวบุคคล เพื่อให้บุคคลสำรวจฝึกฝนปรับปรุงตนเอง ต้องการให้รู้จัก รับผิดชอบ เคารพเชื่อมั่น และช่วยเหลือตัวเอง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีอยู่จำนวนมาก แต่ที่สำคัญสำหรับผู้นำที่จะต้องนำไปประพฤติปฏิบัติในหน้าที่ มีดังนี้

1. สัมบุริสธรรม 7 คือ ธรรมสำหรับสัตบุรุษ หรือคนดี มี 7 ประการ คือ
  - 1.1 ธัมมัญญูตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือ รู้ความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผน หน้าที่ ซึ่งจะเป็เหตุให้กระทำการสำเร็จสมดังความมุ่งหมาย
  - 1.2 อัตถัญญูตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะกระทำ
  - 1.3 อัตถัญญูตา รู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม ของตนตามเป็นจริง เพื่อประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสมและให้เกิดผลดี
  - 1.4 มัตถัญญูตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเหมาะพอดี
  - 1.5 กาลัญญูตา รู้จักกาล คือ รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร รู้จักเวลาเรียน รู้จักเวลาทำงาน รู้จักเวลาพักผ่อน เป็นต้น
  - 1.6 ปริสัญญูตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชน และชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ควรปฏิบัติอื่นๆ ต่อชุมชนนั้นๆ
  - 1.7 บุคคลัญญูตา รู้จักบุคคล คือ รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอหยาศัยความสามารถและคุณธรรม เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นได้โดยถูกต้อง เช่น ควรจะคบหาสมาคมด้วยหรือไม่ หรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผลดี เป็นต้น

2. สังคหัตถุ 4 หลักธรรมในการสร้างไมตรีในสังคม คือ สังคหัตถุ 4 ประการ อันได้แก่
  - 2.1 ทาน การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เถลี่ยเจือจานแจกจ่าย ช่วยเหลือด้วยสิ่งของ ทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนวิชาความรู้
  - 2.2 ปิยวาจา การพูดจาโดยใช้คำสุภาพ ให้เกียรติกัน พูดด้วยความหวังดีมีน้ำใจ บอกกันถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์
  - 2.3 อตถจริยา การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น สละเรี่ยวแรงกำลังกาย กำลังความสามารถช่วยเหลือและบำเพ็ญประโยชน์ผู้อื่น

2.4 สมานัตตตา การทำตัวเข้ากับหมู่คณะได้ไม่ถือตัว ร่วมหมู่ ร่วมมือ ร่วมจุดหมาย ร่วมแก้ปัญหา
ร่วมสุขร่วมทุกข์ ปฏิบัติต่อกันโดยเสมอภาค และเสมอต้นเสมอปลาย

ทั้งสังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้นำสร้างเมตริ มีน้ำใจและ
มนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุขของสังคมนั้น

3. ปาปณิกธรรม 3

หลักธรรมที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้นำที่จะสามารถบริหารกิจกรรมขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ มีแสดงในทศตปิฎกสูตร ว่าด้วย พ่อค้าผู้หวังความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพศาลในโกศทรัพย์ เป็นผู้มีความสามารถในการจัดกิจการของตน หรือ บริหารกิจกรรมขององค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ควรจะมีคุณสมบัติที่ประกอบด้วยองค์ 3 ประการ ได้แก่

3.1 จักขุมา มีตาดี คือ รู้จักในสินค้าว่า ซื้อมาเท่านี้ ขายไปอย่างไร จักมีมูลค่าประมาณนี้ มีกำไรเท่านี้ เป็นผู้แก้ปัญหาองการณีกาล เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

3.2 วิรุโร มีธุรกิจดี คือ ฉลาดในการซื้อและขายสินค้าได้ เป็นผู้จัดธุระได้ดี มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

3.3 นิสสยสัมปนโน เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย คือ มีผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะมีมนุษยสัมพันธ์ดี

4. พรหมวิหาร (พระราชวรมนี, 2527: 124)

พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประพฤติบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ บางทีแปลว่า ธรรมเครื่องอยู่ของพรหมหรือธรรมเครื่องอยู่อย่างพรหม ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้มีคุณยิ่งใหญ่ เรียกอีกอย่างว่า อัปมัณญา 4 เพราะแผ่สม่ำเสมอโดยทั่วไปในมนุษย์สัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณไม่จำกัดขอบเขต ซึ่งประกอบด้วยธรรมมี 4 อย่าง คือ

4.1 เมตตา หมายถึง ความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตริและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั้งหน้า มีน้ำใจเยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนสัตว์ทั้งหลายหรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์สุขที่เป็นไปต่อมิตร

4.2 กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ไม่นิ่งดูตายหรือทนนิ่งอยู่ไม่ได้ต่อทุกข์ของคนสัตว์ทั้งหลาย

4.3 มุทิตา หมายถึง ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีความสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4.4 อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย

ปัญญา คือมีจิตเรียบเรียงตรงจุดตรงใจ ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักการวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจควรทำเพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบ

5. ทุติยาปานิสิกสูตร (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2541: 7)

ในลักษณะการดำเนินการบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถจูงใจคนเก่ง ให้ปรองดองกันและพร้อมใจกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย “ผลัดกันดี ดีทุกคน ชิงกันดี ไม่ดีชกคน” ใน “ทุติยาปานิสิกสูตร” พระพุทธเจ้าทรงกำหนดหน้าที่คุณลักษณะของผู้บริหาร ดังนี้

5.1 จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล มีความสามารถวางแผนและฉลาดในการควบคุม ใช้คนเป็นหรือมีความชำนาญในการใช้ความคิด (Conceptual Skill)

5.2) วิรุโธ หมายถึง จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือมีเทคนิคและวิธีการที่ดี (Technical Skill) ความชำนาญด้านเทคนิค

5.3) นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึงพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีเป็นแม่งานในการดูแลต้อนรับ ผูกมิตรผูกใจต่อพุทธศาสนิกชน (Human Relation Skill)

คุณลักษณะทั้ง 3 มีความสำคัญมากน้อยต่างกัน นั้นขึ้นอยู่กับระดับของนักบริหารถ้าเป็นนักบริหารระดับสูง คุณลักษณะข้อที่ 1 และข้อที่ 3 สำคัญมาก นักบริหารระดับกลางคุณลักษณะทั้ง 3 ข้อมีความสำคัญพอๆ กัน ส่วนนักบริหารระดับล่าง ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 สำคัญมาก แต่กระนั้นก็ยังต้องพัฒนาข้อที่ 1 เอาไว้เพื่อเตรียมเลื่อนขึ้นสู่ระดับกลางต่อไป ขงจื้อเตือนว่า “อย่าหวังว่าใครไม่รู้ว่าคุณเก่งหรือมีความสามารถสักวันหนึ่งเมื่อคนเขายกย่องหรือเลื่อนตำแหน่งท่าน ท่านมีความเก่งและความสามารถสมกับที่เขายกย่องหรือเลื่อนตำแหน่งหรือเปล่า”

บทสรุป

ดังนั้นบทความเรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง คุณลักษณะผู้บริหาร คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์การ การบริหารงานเป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ การบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิตที่มีความสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบจนสำเร็จ โดยการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์การปกครองท้องถิ่น ต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น สัปปริสธรรม 7,

สังคหวัตถุ 4, หลักธรรมปาปณิกธรรม 3, พรหมวิหาร 4 และทศยปาปณิกสูตร หลักธรรมหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันเป็นเวลานานนับพันปีแล้ว ทุกหลักธรรมยังคงทันสมัยอยู่เสมอ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องดำเนินชีวิตและแนวทางในการบริหารงานได้เป็นอย่างดี ภาวะของผู้นำเชิงพุทธสามารถนำการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นในสังคมไทยได้ดี จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำหลักธรรมมาใช้ในการจัดการองค์กรนั้นอย่างได้ผล

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2546). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่อนาคต. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชุมชน.
- ชูชัย โพธิ์ชัย. (2546). ปัจจัยการตัดสินใจที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2556). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : วี. พรินท์.
- พระมหาวิฑูริย์ วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2550). คนสำราญงานสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2541). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชวรมนูณี (ประยูร ปลายโต). (2527). ลักษณะของสังคมพุทธ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลมคิมทอง.
- วิทยากร เชียงกุล. (2540). เพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2543). พุทธศาสนากับการเมือง. วารสารสังคมศาสตร์, ตุลาคม-ธันวาคม 2543.
- สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. (2539). หลักพระพุทธศาสนา. ธนบุรี : วัฒนาพานิช.

การพัฒนาชนบทของไทย : แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง The Rural Development of Thailand : Concept of Sufficiency Economy Philosophy

นายสิทธิชัย เครือวุฒิกุล

Mr. Sithichai Klurvudtikul

โรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องแก้ว จ.ปทุมธานี

Glass Industries Factory

E-mail; Sithichai_tc@hotmail.com

บทคัดย่อ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกว่าช่วงที่ผ่านมา ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 สังคมไทยได้อัญเชิญหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ ซึ่งได้มีส่วนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ทุกภาคส่วนในสังคมไทยเห็นพ้องร่วมกันน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11) ให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ : พัฒนาชนบทไทย, แนวคิด, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

The National Social and Economic Development Plan No. 11 (2555-2559 BC) have been prepared at a time when the United States faced a situation of social, economic and environmental change rapidly and affect more severely. during the past In Plan No. 8-10 has brought major social Thailand. “The philosophy of sufficiency economy” applied widely at all levels. Since individual Family, community, society or national Which contributed to strengthening the immune system and help social Thailand can stand firmly amid

such changes. In Plan 11, all sectors of society in Thailand agreed jointly adopted the philosophy of sufficiency economy philosophy guiding the development of the country continued. The aim of immunity and manage risks appropriately. In order to develop the country into balance and sustainability. (National Social and Economic Development Plan No. 11).

Keywords : Development, Philosophy, Sufficiency Economy

บทนำ

ในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ตรัสถึงการพัฒนาชนบทไว้ว่า “... การพัฒนาชนบทเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานที่ยาก เป็นงานที่จะต้องทำให้ได้ด้วยความสามารถด้วยความเฉลียวฉลาด คือ ทั้งเฉลียวและฉลาด ต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีใจมุ่งที่จะหากินด้วยวิธีการใดๆ เมื่อบ้านเมืองของเราล่มจมแล้ว เราอยู่ไม่ได้ก็เท่ากับเสียหายทุกอย่าง...” (ออนไลน์) เป็นการนำความเจริญ การพัฒนาไปสู่ชนบท มีเหตุผลหลายประการ เหตุผลใหญ่ที่สุดข้อแรกคือ มนุษยธรรม ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมประเทศกับเรา ซึ่งถ้าพูดถึงทางหนึ่งก็เป็นเพื่อนร่วมชาติ เป็นผู้ที่เรารู้ว่าอยู่ในความแร้นแค้น จำเป็นที่ทางราชการซึ่งเป็นผู้มีความรู้มากกว่า เป็นผู้มีฐานะดีกว่า ควรจะไปช่วย เหตุผลที่ 2 ที่จะต้องพัฒนาชนบท ก็คือ ความปลอดภัยของบ้านเมือง เพื่อความก้าวหน้าเพราะว่าบ้านเมืองเรามีความเจริญมั่นคง ก็ทำให้เราอยู่ได้ ความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญคือ ความมั่นคงของประชาชนทั่วไปในชนบท เพราะประชาชนในชนบทส่วนใหญ่เป็นประชาชนส่วนรวม และประชาชนส่วนรวมหรือประชาชนทั้งหมดนั่นคือ ชาติ เราต้องปฏิบัติให้ชาติคือ ให้ประชาชนส่วนรวมมีความมั่นคง

สิ่งหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงหาวิธีการแก้ไข คือ เรื่องการพัฒนาชนบทให้เจริญก้าวหน้า เพราะทรงทราบดีว่ามีข้อจำกัดและมีอุปสรรคในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของราษฎรในท้องถิ่น ที่สำคัญคือชาวชนบทขาดความรู้ความสามารถ และสิ่ง จำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่เกษตรกรขาดความรู้ ในเรื่องการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อย่างมีหลักวิชา รวมทั้งอุปสรรคปัญหาอื่นๆ เช่นขาดที่ดินทำกินเป็นของตนเองขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะใช้ทำการเกษตรและใช้อุปโภคบริโภคเป็นต้น แต่ด้วยพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นในการช่วยเหลือราษฎรให้พ้นหรือบรรเทาจากความเดือดร้อน ดังนั้น แนวพระราชดำริที่จะช่วยพัฒนาชนบทจึงออกมาในรูปของโครงการต่างๆ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีลักษณะแต่ละโครงการแตกต่างกันออกไปตามปัญหาและสภาพภูมิประเทศในแต่ละแห่ง แต่มีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การพัฒนาชนบทเพื่อให้ราษฎรในชนบทได้มีความเป็นอยู่ตลอดจนสามารถประกอบอาชีพ เลี้ยงครอบครัวให้ดีขึ้น แนวพระราชดำริที่สำคัญในเรื่องการพัฒนาชนบท คือมีพระราชประสงค์ที่จะมุ่งช่วยให้ชาวชนบทนั้นเองได้สามารถช่วยเหลือพึ่งตนเองได้ จะสังเกตเห็นได้ว่าโครงการต่างๆ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ขยายตัวครอบคลุมพื้นที่ส่วน

ต่างๆ ของประเทศนั้น จุดมุ่งหมายสำคัญก็คือทำให้ชาวชนบทสามารถพึ่งพาตนเองได้นั้น พระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจโดยการสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิตให้แก่ราษฎรเหล่านั้น อันจะเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด ในเวลาเดียวกันก็ทรงส่งเสริมให้ชาวชนบทได้มีความรู้ในเรื่องของการประกอบอาชีพอย่างถูกวิธี โดยเผยแพร่ความรู้ให้แก่ชาวชนบทอย่างค่อยเป็นค่อยไปในลักษณะที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และให้สอดคล้องแก่ความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเรื่องการพัฒนาชนบทนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องอาศัยเครื่องมือหลายชนิด ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะผู้บริหารงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พุทธศักราช 2512 ความตอนหนึ่งว่า “...ปัญหาสำคัญที่สุดในการพัฒนาชนบทก็คือเรื่อง เครื่องมือ เครื่องมือจำนวนมากเหล่านี้ต้องใช้ให้ถูกต้อง ทั้งเครื่องมือทุนแรงทั้งวิธีการที่ก้าวหน้า ถ้านำไปใช้ถูกหลักถูกต้องตามกฎเกณฑ์และหลักของมนุษยธรรมของเมตตา ก็ไม่เป็นไร แต่บางที่เพราะงานเร่งรัดพัฒนานี้เป็นงานที่เรียกว่า “แหวกแนว” และใหม่ กฎเกณฑ์ต่างๆ จึงไม่ชัด อาจไม่รู้ว่าจะใช้กฎเกณฑ์ที่ไหน แล้วก็ผิดพลาดไป การทำผิดพลาดกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับด้วยเจตนาดีนั้นไม่ว่า แต่บางที่มีคนที่อ้างว่าเพราะเงิเวลาเบาปัญญาจึงทำผิดกฎเกณฑ์ไปนั้น ถ้าทำให้เสียหายต่อส่วนรวมก็ลำบากหน่อย เพราะว่าผู้ที่ปฏิบัติตามโครงการตามแผนของเร่งรัดพัฒนานั้นก็นับว่าเป็นท่านที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ ไม่ควรจะเงิเวลาเบาปัญญาถึงปานนั้น...” และ อีกตอนหนึ่งความว่า “การพัฒนาชนบทเป็นเรื่องที่สำคัญ...ผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ จึงสมควรได้มาสัมมนาปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด...เพื่อให้ทราบว่าจะทำอย่างไร ปัญหาในการพัฒนาชนบทนี้ต้องนึกว่าทำไม ทำอย่างไร และทำที่ไหน เมื่อไร...ทำเมื่อไรนั้นตอบได้ง่ายที่สุด เพราะว่าเป็นการเร่งรัดพัฒนา จึงต้องบอกว่าทำเดี๋ยวนี้ ทำที่ไหน ก็อยู่ในชื่อของการพัฒนาชนบทแล้ว ทำตามชนบท...”

บริบทของชนบทไทย

ความหมายของคำว่า ชนบท มีผู้ให้ความหมายไว้ว่า ส่วนที่อยู่นอกเขตตัวเมืองหรือเป็นเขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป มีประชากรที่เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ มีระเบียบสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะชุมชนแบบหมู่บ้าน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มหรือกระจัดกระจายตามลักษณะภูมิประเทศหรือตามประเพณีนิยม มีความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่าในเมืองหลวงหรือในตัวจังหวัด นอกจากนี้ชุมชนชนบทเป็นเขตพื้นที่ที่พ้นจากตัวเมืองออกไป หรืออาจเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาลเป็นเขตที่มีความเจริญทางด้านวัตถุน้อย มีการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประมง เลี้ยงสัตว์ หน่วยทางสังคมของชุมชนชนบท หมายถึง หมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านหมู่บ้านหนึ่งอาจมีจำนวนประชากรประมาณ 20 ครัวเรือน ถึง 100 ครัวเรือนก็ได้ ซึ่งสังคมไทยเป็นสังคมเกษตร เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพทางการเกษตร ดังนั้นสังคมชนบทจึงจัดได้ว่า เป็นโครงสร้างที่สำคัญที่สุดของสังคมไทย ลักษณะทั่วไปของสังคมชนบทจะมีลักษณะ ดังนี้

- 1) ครอบครัวเป็นหน่วยสำคัญของเศรษฐกิจ เป็นทั้งหน่วยการผลิตและหน่วยบริโภค สิ่งของเครื่อง

ใช้อาหารจะผลิตขึ้นใช้เอง และยังมีการถ่ายทอดความรู้ทางอาชีพ การอบรมสั่งสอนเรื่องคุณธรรมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

2) สมาชิกของครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น สมาชิกในชุมชนจะให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นมิตรต่อเพื่อนบ้าน มีการติดต่อกันแบบเป็นกันเอง เอื้อเฟื้อและจริงใจต่อกัน

3) ลักษณะของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย สมาชิกประกอบด้วยหลาย ๆ ครอบครัว ซึ่งเป็นเครือญาติกัน มาอยู่รวมในครัวเรือนเดียวกันหรือบริเวณใกล้เคียงกัน

4) วัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา เป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาศาสนาและอบรมบ่มนิสัยแก่ประชาชน ค่านิยมในเรื่องคุณความดีทางศาสนาเป็นตัวควบคุมความประพฤติของคนในชุมชน

5) ชาวชนบทส่วนใหญ่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมและประเพณี แต่ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ๆ

6) ชาวชนบทจะพึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทำให้ผูกพันกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ โชคกลาง หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

7) ชาวชนบทส่วนใหญ่จะยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนาและเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น งานบวช งานศพ และงานบุญต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่า วิถีชีวิตของคนชนบทนั้น จะแตกต่างกันตั้งแต่ การดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมและประเพณีตลอดจนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย ค่านิยมด้านศาสนา วัฒนธรรม การปฏิบัติตามหลักศาสนานั้น ส่วนมากก็จะยึดมั่นในประเพณีอันดีงาม ตลอดสภาพแวดล้อมทางภูมิประเทศที่เอื้อต่อสังคมแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในชนบท

สังคมชนบทไทยที่รอการพัฒนา

การพัฒนาชนบทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว จึงประสบอุปสรรคและข้อขัดข้อง มีมากมายหลายด้านแต่ละด้านมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วปัญหาสำคัญที่ชนบทส่วนใหญ่มีเหมือนกันคือปัญหาความยากจนและความล้าหลังทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปถึงความเสื่อมโทรมในคุณภาพชีวิต วงจรของปัญหาดังกล่าวหมุนเวียนต่อเนื่องมาเป็นเวลานานและเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวชนบทไม่สามารถพัฒนา เพื่อพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง อีกปัญหาหลักของชาวชนบท ได้แก่ การขาดแคลนความรู้ความสามารถในเรื่องพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรอย่างมีหลักวิชา และการปรับปรุงรักษาคุณภาพ ปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เช่น ที่ดิน ในขณะที่ธรรมชาติแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ ต่างก็มีสภาพเสื่อมโทรมลงตลอดเวลา เป็นผลให้การพัฒนาชนบทที่ผ่านมาไม่บรรลุผลตามเป้า หมายได้

การสนับสนุนบทบาทของชุมชน การป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงด้านต่าง ๆ ในพื้นที่เป้าหมาย ส่งเสริมให้เกิดการอาสาสมัครร่วมกันพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า รวมทั้งการผนึกกำลังความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาเสริมสร้างทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ ในพื้นที่เป้าหมายที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนา (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2531) ทางออกของการแก้ปัญหาดังกล่าวมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ ที่เป็นแนวทางการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จสามารถสร้างความสมดุลที่มั่นคงให้แก่ชาชนบทในหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีเกษตรใหม่ และโครงการอันเนื่องมาจากพระดำริจำนวนมาก

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

การที่จะทำความเข้าใจความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้น ประการแรกต้องตระหนักในความจริงที่ว่า การพัฒนาเป็นแนวคิดเชิงปทัสฐาน (Normative concept) กล่าวคือ การกำหนดเป้าหมาย ความหมาย และการจัดผลการพัฒนานั้น เป็นการกระทำและการตัดสินใจที่ใช้ค่านิยมเป็นพื้นฐานในการกำหนด (Value judgments) จากความจริงดังกล่าวนี้ จึงกล่าวได้ว่า ความหมาย เป้าหมาย ตลอดจนแนวทางของการพัฒนาประเทศนั้น ย่อมจะแตกต่างกันไปตามค่านิยมและความเชื่อพื้นฐานหรืออุดมการณ์ของสังคมและกาลเวลา ประการที่สอง เป้าหมายของการพัฒนานั้น โดยทั่วไปจะแสดงถึงภาวะอันพึงปรารถนาของสังคมทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะเป็นประการใดย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจกำหนดคุณค่าของเป้าหมายในการพัฒนาของรัฐบาลประชาธิปไตย ในฐานะตัวแทนของมวลชนในสังคม ซึ่งถ้าพิจารณาการพัฒนาประเทศออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคพัฒนาเมือง (Urban sector) และภาคพัฒนาชนบท (Rural sector) การพัฒนาชนบทคือส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาชนบทก็จะต้องมีหลักการที่สอดคล้องสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศไทยส่วนรวม และถือเป็นนโยบายส่วนหนึ่งที่สำคัญ การพัฒนาชนบทอาจมีความหมายหรือการให้คำจำกัดความได้ต่าง ๆ กัน

นอกจากนี้เมื่อกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะไว้ มักจะกล่าวถึงหลักการ วิธีการ และยุทธศาสตร์การทำงานพัฒนาชนบทไปด้วยกัน (ปรีดี โชติช่วง และคณะ, 2536) ดังนี้

1. การพัฒนาชนบทโดยเน้นการพัฒนาการเกษตร (Rural Development as Agricultural Development) แนวคิดนี้เห็นว่าการพัฒนาชนบท จึงควรพัฒนาการเกษตร เพราะว่าเมื่อมีการพัฒนาการเกษตรย่อมทำให้ประชาชนในชนบทมีรายได้และมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น ซึ่งการพัฒนาการเกษตรของการพัฒนาชนบทเท่าที่ผ่านมามีปรากฏว่าผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาส่วนใหญ่ได้แก่ เกษตรกรรายใหญ่ เพราะว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางการเกษตรส่วนมากเป็นแบบใช้ทุนมาก นอกจากนั้นยังมีการนำ

เครื่องจักรกลการเกษตรมาใช้ในการผลิต โอกาสจ้างงานของกลุ่มครัวเรือนยากจนดังกล่าวมีน้อยลงด้วย เหล่านี้มีผลทำให้ความแตกต่างระดับรายได้และมาตรฐานความเป็นอยู่มากขึ้น ความยากจนและการว่างงานยังมีได้ลดน้อยลงกลับจะมีมากขึ้น

2. การพัฒนาชนบท โดยการพัฒนาชุมชน (Rural Development as Community Development) แนวคิดการพัฒนาชุมชนเริ่มมีการยอมรับกันในประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1930 โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและมีการใช้คำว่า “การพัฒนาชุมชน” อย่างเป็นทางการ ครั้งแรกในปี 1948 ในการประชุมของสำนักงานอาณานิคมของอังกฤษที่กรุงเคมบริดจ์ เป็นการประชุมเกี่ยวกับการบริหารงานใน ออฟริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ออฟริกาปรับปรุงสภาพท้องถิ่นโดยทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การพัฒนาชุมชนคือ กระบวนการที่มีขึ้นเพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและความคิดริเริ่มจากชุมชน ซึ่งการพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาชุมชนมีหลักและวิธีดำเนินการ คือ ตัวแทนของรัฐบาลที่ทำงานในระดับตำบลและหมู่บ้านจะทำหน้าที่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยร่วมมือกับผู้นำในท้องถิ่นเพื่อรวมกลุ่มชาวบ้านในการกำหนดปัญหาความต้องการของท้องถิ่นและการแก้ปัญหาโดยพยายามให้มีการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นแบบช่วยตนเอง มีความมุ่งหมายที่จะทำการปรับปรุงในทุก ๆ เรื่อง โดยมีแนวความคิดขั้นพื้นฐานทางการพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาชุมชนจำแนกออกได้ดังนี้

- หลักการช่วยตนเองของบุคคล เป้าหมาย (Self-help) เน้นในเรื่องการดำเนินงานที่มุ่งให้เกษตรกรกระทำการในลักษณะที่นำมาซึ่งการช่วยตนเองของเกษตรกรได้

- หลักการทำงานในรูปของกลุ่ม (Working as a group) โดยมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะประสานประโยชน์ของคนในชุมชน เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ ในอันที่จะรวมกันซื้อ-ขาย ต่อรองและเป็นพลังเพื่อผลประโยชน์ร่วมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนและเพื่อรับใช้ชุมชนโดยส่วนรวม

- หลักการเรียนรู้โดยการกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) ของกลุ่มบุคคล เป้าหมายกลุ่มบุคคลเป้าหมายดังกล่าว คือ ในการปฏิบัติการนั้น การกระทำด้วยตนเองเป็นสิ่งจำเป็นอย่างสำคัญในการที่จะนำมาซึ่งการรับ การเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาบุคคล

- หลักการสมัครใจในการทำงานอย่างร่วมมือร่วมใจกัน (Voluntary participation) การสมัครใจเป็นเรื่องสำคัญในอันที่จะทำให้การพัฒนาชนบทบรรลุผลอย่างแท้จริงไม่ว่าการสมัครใจนั้น จะก่อกำหนดมาจากกลวิธีหรือรูปแบบใดก็ตาม ซึ่งมีผลสืบเนื่องในการทำให้สมัครใจกระทำการอย่างเต็มที่

3. การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานหรือแบบบูรณาการ (Integrated Rural Development) การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานหรือบูรณาการนี้ กำหนดรูปแบบเพื่อรวมกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกันและจัดขอบข่ายและการประสานงานอย่างดี ภายใต้อำนาจการควบคุมนิเทศงานบริหารงานโดยหน่วยงานเดียว และการปฏิบัติงานอย่างพร้อมเพรียงกับของหน่วยงานย่อย ๆ ที่มีส่วนรับผิดชอบ ซึ่งแนวความคิดการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานหรือที่เรียกว่า Integrated rural development ซึ่งมีชื่อย่อว่า IRD นี้มีหลักการสำคัญ คือ

- พยายามทำให้บริการของรัฐถึงมือเกษตรกรรายย่อยให้ได้ โดยปรับปรุงกลไกของการบริหารในระดับท้องถิ่นให้มีการประสานงานร่วมมือกันดีขึ้น

- มีการเลือกพื้นที่มุ่งพัฒนาในท้องถิ่นนั้นและดำเนินการพัฒนาอย่างครอบคลุมทุกด้านและเหมาะสม

- มีการกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาอย่างครอบคลุมทุกด้านและเหมาะสมในหลาย ๆ ด้าน โดยพยายามดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ผสมผสาน กลมกลืนพร้อม ๆ กัน หรือตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสม อย่างมีบูรณาภาพ เป็นการดำเนินการภายใต้ขอบข่ายของการบริหารอันเดียวกันโดยมีเป้าหมาย พื้นที่ของการพัฒนาที่แน่นอน

4. การพัฒนาชนบทโดยการใช้ความจำเป็น (Rural Development as Basic Needs Strategy)

แนวความคิดการพัฒนาชนบทโดยเน้นปัญหาความยากจน เป็นแนวความคิดที่ปรับปรุงจากแนวความคิดพัฒนาชนบทต่าง ๆ แต่เดิมไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท เพราะแนวการพัฒนาเหล่านั้น คนยากจนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหรือไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาเท่าที่ควร ดังที่กล่าวมาแล้ว ตามแนวความคิดใหม่นี้เสนอว่าในการพัฒนาชนบทนั้นจะต้องมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างชัดเจน (Target group) เพื่อการจัดทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ จะได้มีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่แน่นอน ซึ่งการประยุกต์ใช้ความจำเป็นเพื่อการพัฒนาชนบท ประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้

- การเพิ่มหรือบริการด้านอาหารและปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ

- มีความเสมอภาคและกระจายบริการอย่างเป็นธรรม

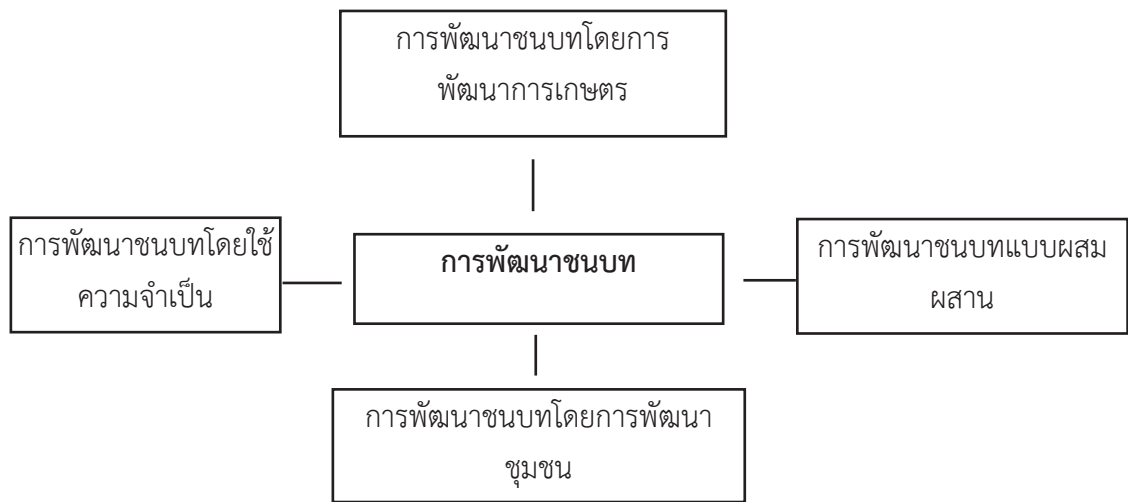
- ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องการตัดสินใจในการดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล และที่สำคัญที่สุดคือ มีส่วนร่วมกับผลประโยชน์ของการพัฒนา

- มีงานทำเพื่อจะได้มีรายได้ขั้นต่ำ

- การพึ่งตนเองหรือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อดำเนินการพึ่งตนเองได้ต่อไปทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ

- พัฒนาระบบนิเวศ เพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สมดุล

จากแนวความคิดพัฒนาชนบทที่กล่าวมา สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แนวคิดในการพัฒนาชนบท (ปรีดี โชติช่วง และคณะ, 2536)

ชนบทไทยแก้ปัญหาได้โดยกลวิธีตามแนวพระราชดำริ

การพัฒนาชนบทตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหลายนั้น เน้นเรื่องที่สำคัญ เป็นกลวิธี และแนวทางแก้ปัญหา ดังนี้

1. การช่วยให้พึ่งตนเองได้

ความยากจนของชาวชนบทเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง เพราะเกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ของชาติ รัฐบาลเองยอมรับว่า มีชาวชนบทจำนวนไม่น้อยกว่า 10 ล้านคน ที่ยากจน และไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และมีพระราชประสงค์ จะช่วยให้ราษฎรพัฒนาจนสามารถพึ่งตนเองได้ ตามแนวพระราชดำริ ดังนี้

“...การเข้าใจถึงสถานการณ์และสภาพการณ์ของผู้ที่เราจะช่วยเหลือนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การช่วยเหลือให้เขาได้รับสิ่งที่เขาควรจะได้รับ ตามความจำเป็นอย่างเหมาะสม จะเป็นการช่วยเหลือที่ได้ผลดีที่สุด เพราะฉะนั้น ในการช่วยเหลือแต่ละครั้งแต่ละกรณี จำเป็นที่เราจะพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นก่อน และต้องทำความเข้าใจกับผู้ที่เราจะช่วยให้เข้าใจด้วยว่า เขาอยู่ในฐานะอย่างไร สมควรที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่างไร เพียงใด อีกประการหนึ่ง ในการช่วยเหลือนั้น ควรจะยึดหลักสำคัญว่า เราจะช่วยเขา เพื่อให้เขาสามารถช่วยตนเองได้ต่อไป...”

การพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ อาจใช้ผู้นำในหมู่บ้านที่ชาวบ้านเคารพนับถือ เป็นผู้ชักนำ ช่วยกันสร้างสรรค์ความเจริญให้กับหมู่บ้าน โดยเริ่มจากกิจกรรมเล็กๆ ไปก่อน หรืออาจอาศัยพระหรือเจ้าอาวาสก็ได้ ทั้งนี้ ทรงใช้คำว่า “การระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ทำให้ชุมชน

หมู่บ้านหรือชุมชนชนบทแข็งแรงก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มีใช้การเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอก เข้าไปปะทะกับชุมชนหมู่บ้าน ที่ยังไม่ทันได้เตรียมตัวหรือตั้งตัว โดยทรงยกตัวอย่างว่า การพัฒนาในลักษณะของการสร้างถนน และสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ อย่างมากมายนั้น บางครั้งก็ไม่แน่ใจว่า จะประสบผลสำเร็จ เป็นการพัฒนาให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ สิ่งทีพระองค์ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการทำให้ชุมชนแข็งแรง คือ การที่ประชาชนรู้จักรวมตัวกันในรูปของกลุ่ม เพื่อไปสู่รูปของสหกรณ์ เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน หรือเพื่อทำมาหากินร่วมกัน

แนวพระราชดำริดังกล่าว ทำให้เกิดโครงการที่มุ่งแก้ไขปัญหาคความยากจนของราษฎร โดยเน้น “หลักการพึ่งตนเอง” ในลักษณะต่างๆ มากมาย ดังเช่น โครงการธนาคารข้าว โครงการธนาคารโค-กระบือ โครงการที่มีลักษณะการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ โครงการที่มีลักษณะผสมผสานการดำเนินงานในด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน ทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำ การเกษตร การจัดพัฒนาที่ดินให้แก่ราษฎรที่ยากจนและไร้ที่ดินทำกิน ฯลฯ โครงการเหล่านี้ มีจุดประสงค์หลักคือ ให้ราษฎรสามารถ “อยู่ได้” หรือสามารถ “พึ่งตนเองได้” นั่นเอง

2. การส่งเสริมความรู้ในการทำมาหากิน ตามหลักวิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสมแก่ราษฎร

เกษตรกรรมเป็นอาชีพพื้นฐานของสังคม ชนบทไทยมาทุกยุคทุกสมัย ประชากรของประเทศประมาณ 2 ใน 3 อยู่ในภาคเกษตรกรรม การพัฒนาการเกษตร จึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาชนบท และประเทศเป็นส่วนรวมมาตลอด โดยสาขาเกษตรเป็นสาขาที่ได้รับความสำคัญอย่างสูง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติทุกฉบับ แม้ว่าผลการพัฒนาที่ผ่านมา จะทำให้ภาคเกษตรกรรม ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมากก็ตาม เกษตรกรรมก็ยังเป็นสาขาการผลิต ที่มีปัญหาต่างๆ อีกหลายประการ ปัญหาหลักประการหนึ่งของการพัฒนาการเกษตร ในปัจจุบัน ก็คือเรื่องของประสิทธิภาพการผลิต ปัจจัยหนึ่ง ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ก็คือความรู้ ความเข้าใจในการผลิต ตามหลักวิชาการสมัยใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าว ดังพิจารณาได้จากแนวพระราชดำริ ดังนี้

“...ชีวิตของเกษตรกรหรือของคนทุกคน มีอยู่ มีกิน มีเสื้อผ้าใส่ แล้วก็มียี่อย่างอาศัย มียารักษาโรค ... ในด้านอาชีพของเกษตรกร ต้องมีการเพาะปลูก การเพาะปลูกหรือการทำมาหากินก็ต้องอาศัยหลักวิชาการ พืชพันธุ์ใดที่สมควร มีวิธีการใช้ปุ๋ย ใช้เครื่องทุ่นแรง คือวิชาการนั่นเอง ก็เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ... ในเรื่องวิชาการก็เช่นเดียวกัน สมัยนี้เขาใช้เครื่องมือทุ่นแรง เขาใช้ปุ๋ย เขาใช้วิชาการ แต่วิชาการเหล่านี้มันก็แพง ฉะนั้น ถ้าพยายามที่จะปฏิบัติให้อยู่ในขอบเขตของกำลังเสียก่อน แล้วก็ค่อยเสริมสร้างขึ้นมาให้ค่อยๆ มีวิชาการมากขึ้น ก็จะมั่นคง...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีแนวพระราชดำริประการต่อมาคือ การสร้างเสริม สิ่งทีชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือความรู้ ทรงเห็นว่า ชาวชนบทควรจะมีความรู้ในเรื่องการทำมาหากิน การทำการเกษตร โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในเรื่องนี้ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะ

ต้องมี “ตัวอย่างของความสำเร็จ” ในเรื่องการพึ่งตนเอง ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาส ได้รู้ ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เอง จึงทรงปรารถนาที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลาย ได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ ประเด็นต่อไปที่สำคัญยิ่งกว่านั้น ก็คือการนำเอาความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่เข้าไป ให้ถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นขบวนการเดียวกัน เป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ชาวบ้านรับได้และสามารถนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลแท้จริง

หลักในการพัฒนาของพระองค์โดยยึดปัญหา และสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ดังนั้น การพัฒนา ตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในลักษณะของการศึกษา ทดลอง วิจัย จึงเกิดขึ้นเป็น “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” อยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ราษฎรสามารถเข้ามาเรียนรู้ ศึกษานิสัย ฝึกรบม ด้านต่างๆ ทั้งการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน และศิลปาชีพ จากของจริงที่ประชาชนจะสามารถ นำไปปฏิบัติได้จริง

3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาตินั้นถือได้ว่า เป็นปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐาน ที่เป็นฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว จากผลการพัฒนา ที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นประการสำคัญนั้น จึงทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆ มุ่งเน้นเฉพาะการเพิ่มผลิตผลของทุกๆ สาขาการผลิต โดยไม่คำนึงถึงปัญหา และข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ เพิ่มขึ้น อย่างรวดเร็ว จนในที่สุดทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ได้เสื่อมโทรม และเหลือน้อยลงเป็นลำดับ

3.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรที่มนุษย์ได้ บริโภคใช้สอย เช่น การทำไม้ การเก็บหาของป่า ผลิตไม้แปรรูป ฯลฯ ทำให้เกิดรายได้แก่ประชาชน และประเทศชาติ และยัง เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะในแง่ของการแก้ปัญหาฝนแล้ง น้ำท่วม อันมีสาเหตุมาจากป่าไม้ถูกทำลายด้วย

แนวพระราชดำริของพระองค์ในด้านนี้ ได้ก่อให้เกิดโครงการพัฒนาและบำรุงรักษาป่าไม้โดย ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ป่าไม้ที่เป็นต้นน้ำลำธารในบริเวณป่าเขาทางภาคเหนือ เพื่อเป็นการบรรเทาอุทกภัยใน ที่ลุ่มตอนล่างของภาคเหนือ และในบริเวณลุ่มน้ำภาคกลาง ตลอดจนเพื่อถนอมน้ำไว้ใช้สำหรับหล่อเลี้ยงแม่น้ำ ลำธาร ในที่ลุ่มตอนล่างในฤดูแล้ง ดังเช่น โครงการหลวงในภาคเหนือ ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการพัฒนา และบำรุงรักษาป่าไม้ เป็นต้น

3.2 การอนุรักษ์ดิน

สำหรับงานด้านการอนุรักษ์ดิน นั้น มีกิจกรรมตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ส่งผล เกี่ยวเนื่องในด้านนี้ แบ่งออกได้ เป็น 3 ประเภทดังนี้

3.2.1 การพัฒนาที่ดิน

ได้แก่ การสนับสนุนให้เกษตรกรได้เรียนรู้ เข้าใจวิธีการอนุรักษ์ที่ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน

ซึ่งอาจไปปฏิบัติได้เอง ทรงมีพระราชดำริว่า การปรับปรุงที่ดินนั้นต้องอนุรักษ์ผิวดิน ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ไว้ไม่ให้หรือลอกทิ้งไป (ปกเปิด) และต้องสงวนไม้ยืนต้นที่ยังเหลืออยู่ เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของผิวดิน นอกจากนี้ ยังมีพระราชดำริให้จัดตั้ง โครงการศูนย์ศึกษากสิกรรมพัฒนา ซึ่งได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นตัวอย่างในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การขยายพันธุ์พืชเพื่อการอนุรักษ์ดินและบำรุงดิน ตลอดจนการทำแปลงสาธิต ด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกร ในบางพื้นที่มีการพัฒนาปรับปรุงดินเสื่อมโทรมด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ดินพรุ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ดินทราย ฯลฯ ให้สามารถให้ประโยชน์ทางการเกษตรได้อีก โดยทรงเน้นว่า ในกระบวนการพัฒนาที่ดินทั้งหมด ดังกล่าวนี้ จะต้องชี้แจงให้ราษฎรซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์มีส่วนร่วมและช่วยลงแรงด้วย

3.2.2 การจัดสรรและปฏิรูปที่ดิน

ได้แก่ การพัฒนาที่ดินว่างเปล่าแล้วจัดสรรให้แก่เกษตรกรที่ไร้ที่ดินทำกิน ได้ประกอบอาชีพในรูปของหมู่บ้านสหกรณ์ ทั้งนี้ โดยให้สิทธิทำกิน แต่ไม่ให้กรรมสิทธิ์ในการถือครอง และจัดบริการขั้นพื้นฐานให้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีการจัดพื้นที่ทำกินให้ราษฎรชาวไทยภูเขา สามารถอยู่ได้เป็นหลักแหล่ง โดยไม่ต้องทำลายป่าอีกต่อไป การจัดพื้นที่ต่างๆ ดังกล่าวนั้น ทรงมีหลักการว่า ต้องวางแผนการจัดให้ดีเสียตั้งแต่ต้น โดยใช้แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศช่วยด้วย โดยไม่ควรทำแผนผังที่ทำกินเป็นลักษณะตาราง โดยไม่คำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ แต่ควรจัดสรรที่ทำกิน ตามแนวพื้นที่รับน้ำ จากโครงการชลประทาน

3.2.3 การดำเนินการเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ทรงสนับสนุนให้เร่งออกโฉนดที่ดินเอกชน ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่ถือครองอีกประมาณ 66.3 ล้านไร่ ที่ยังไม่มีเอกสารแสดงสิทธิใดๆ และพื้นที่อีกประมาณ 65.6 ล้านไร่ มี เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ เช่น นส.3 ซึ่งยังไม่สมบูรณ์เท่าโฉนดที่ดิน นอกจากนี้ ในบริเวณที่ดินป่าสงวนเสื่อมโทรม ซึ่งเป็นที่ดินของรัฐบาล ที่รัฐบาลจะออกโฉนดให้คืน ก็ทรงมีพระราชดำริว่า ควรให้เพียงสิทธิทำกินแบบมรดกตกทอดแก่ทายาท ซึ่งนำไปขายไม่ได้ ต่อมารัฐบาลจึงได้รับแนวพระราชดำริไปดำเนินการ โดยได้ออกใบสัญญารับรองสิทธิทำกิน (สทก.) เป็นขั้นตอน เช่น สทก.1 สทก.2 และ สทก.3 อันเป็นใบรับรองสิทธิทำกินถาวร

3.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำ

พื้นที่ทำการเกษตรในประเทศไทยนั้น มีทั้งสิ้นประมาณ 147 ล้านไร่ ในจำนวนดังกล่าวนี้มีเพียงจำนวน 16 ล้านไร่เท่านั้นที่อยู่ในเขตชลประทาน และพื้นที่ในเขตชลประทาน นี้มีเพียง 4-5 ล้านไร่เท่านั้นที่รับน้ำชลประทานได้ตลอดทั้งปี ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงต้องพึ่งการเกษตรน้ำฝนเป็นหลักอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้นประมาณ 60 ล้านไร่ มีพื้นที่เกษตรในเขตชลประทานเพียง 1.6 ล้านไร่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงเน้นเป็นพิเศษในเรื่องแหล่งน้ำ ทั้งนี้ พระองค์ทรงมีความเห็นว่าเนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชนบทนั้นประกอบอาชีพทางการเกษตร และเนื่องจากพื้นที่เกษตรในชนบทส่วนใหญ่ต้องพึ่งน้ำฝน จึงทำให้ผลิตผลที่ได้ไม่แน่นอน

ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรเป็นอย่างมาก ดังนั้น การอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากร
ด้านแหล่งน้ำ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภค และ
เพื่อการเกษตรของประชาชนส่วนใหญ่ของชาติ

4. คุณภาพชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร โดย
การให้ความสำคัญต่อปัญหาพื้นฐาน คือ เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสี่ คือ ต้องมีอาหาร การกินที่มีคุณภาพ มีเครื่อง
นุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยที่ถูกต้องตามสุขอนามัย การระวังรักษาสุขภาพร่างกายของประชาชน ให้พ้นจากโรคร้ายที่
คอยเบียดเบียน ตลอดจนการให้การศึกษา และการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมให้แก่ประชาชนด้วย
ทั้งนี้ ทรงเห็นว่า การพัฒนาต่างๆ จะได้ผลนั้น จะต้องเริ่มต้นด้วยการที่มี “กำลังคน กำลังใจ” ที่ดี เพื่อให้
สามารถต่อสู้ฝ่าฟันกับปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น และมีความเข้มแข็งที่จะพัฒนา เพื่อตนเอง และประเทศ
ชาติต่อไป ดังในกรณีตัวอย่าง เช่น โครงการด้านสาธารณสุข ที่พระองค์ทรงเริ่มดำเนินการตั้งแต่เสด็จฯ นิ
วัตกลับพระนคร ใน พ.ศ. 2494 คือ โครงการก่อสร้างอาคารการแพทย์ ของโรงพยาบาลต่างๆ เช่น โรง
พยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ตึกวชิราลงกรณ์ สภากาชาดไทย กิจกรรมต่อต้านโรคโปลิโอ トラบจนปัจจุบัน ซึ่ง
ยังมีหน่วยแพทย์พระราชทานในหลายๆ สาขา เพื่อคอยดูแลรักษาประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะชาวชนบท ที่
ห่างไกล เป็นต้น

ในด้านการศึกษา ก็ได้ทรงเริ่มช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นกันดาร ในด้านการศึกษา ใน พ.ศ.
2515 โดยได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้น เรียกว่า โรงเรียนร่มเกล้า เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและกระจายการศึกษา
ให้แก่บุตร ธิดาของประชาชนให้มากที่สุด เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพในระยะยาว
ต่อไป การสนับสนุนการศึกษานี้ มิได้ทรงเจาะจง เฉพาะโรงเรียนระดับประถมเท่านั้น แต่ยังทรงคำนึงถึง
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สำหรับแก้ปัญหาให้นักเรียนธรรมดา ที่ประสงค์จะศึกษาต่อ ได้มีโอกาสเข้า
เรียนได้อย่างทั่วถึงเท่าที่จะทำได้อีกด้วย ซึ่งในทั้นี้ยังรวมถึงโรงเรียนพระดาบส ที่มีพระราชประสงค์ ให้ผู้ที่
ต้องการมาศึกษา หาความรู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพ แต่ต้องติดเงื่อนไข ที่ไม่สามารถเข้าโรงเรียนรัฐบาล
หรือเอกชนอื่นๆ ได้มีโอกาสมาศึกษาหาความรู้ด้านวิชาชีพ เพื่อไปประกอบอาชีพสร้างตนเองด้วย

บทสรุป

สิ่งต่างๆ ที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการพัฒนาประชากรขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีคุณภาพ
ชีวิตสามารถดำรงชีวิต ยังสามารถพัฒนาตนเอง และบ้านเมืองให้เกิดความเจริญ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่
สามารถแก้ไขที่รากเง้าของปัญหาอย่างตรงประเด็นที่สุดในขณะนี้คือ แนวทางพระราชดำริของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือ “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป้าหมายรวบยอดของทฤษฎีใหม่
คือ การต้องพึ่งตนเอง และพึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุดไม่ว่าจะเป็นปัจจัยการผลิต การตลาด เพื่อบริโภค
ก่อน เหลือแล้วจึงค่อยป้อนสู่ตลาด ผนวกกับวิธีการจัดการการผลิตเกษตรอย่างมีเป้าหมาย มีระบบครบ

วงจรรในตัวเอง และมีกระบวนการบริหารจัดการชัดเจนตามแนวทางทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างจริงจัง หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชกระแสรับสั่งแนะแนวทางการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บ้านเมืองได้ผ่านมรสุมร้ายที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ ด้วยสติที่มั่นคง ปัญญาที่เฉียบแหลม และด้วยความรู้ ความเข้าใจ อย่างลึกซึ้ง เพื่อปรับวิถีชีวิตของพวกเขาชาวไทยให้ยึดมั่นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างและยึดมั่นวิถีชีวิตไทย

การมุ่งการศึกษาเพื่อการพัฒนาตามรูปแบบนี้ เป็นการเน้นแนวทางการพัฒนาโดยยึดข้อเท็จจริงในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก หลักการนี้เป็นผลมาจากสภาพความเป็นจริงที่ว่าท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะประเด็นปัญหาหลักของพื้นที่ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษา ค้นคว้า ทดลอง เพื่อประโยชน์ในการปรับแนวความคิดในการพัฒนาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและปัญหาของแต่ละพื้นที่ และเนื่องจากปัญหาของแต่ละพื้นที่มีรายละเอียดทางเทคนิค และวิชาการที่ต้องการความเชี่ยวชาญจากหลายสาขาวิชาาร่วมกัน รวมทั้งความต่อเนื่องของระยะเวลาการศึกษาค้นคว้าในพื้นที่จริง รัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในทุกด้าน ได้เข้ามาร่วมกันเพื่อให้บริการช่วยเหลือแก่ประชาชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งพระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจกได้มีโอกาสที่จะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหาร ได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแกร่งพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกต่อไป

ดังนั้นบทบาทของในการพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ ควรเน้นการพัฒนาที่ “คนเป็นศูนย์กลาง” เพื่อเป็นการพัฒนาคนและสังคมไปพร้อมกันและเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปบนทางสายกลาง บนหลักการของความมีเหตุผล และความพอประมาณ ทั้งนี้ในการพัฒนาด้านต่างๆ ให้ดำเนินด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ได้สนองแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์อย่างต่อเนื่อง ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่ามายาวนานกว่า 60 ปี โดยน้อมนำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคง นำมาเป็นหลัก

ในการปฏิบัติงานด้วยการ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มีความรู้รักสามัคคี ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ยึดมั่นต่อผลประโยชน์ส่วนรวม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สภาแคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530.
- ชาญชัย เพ็ชรประพันธ์กุล. เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ จากแนวปรัชญาสู่การนำไปปฏิบัติจริง. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.
- เฉลียว บุรีภักดิ์. ชุดการศึกษาค้นคว้ารายวิชา ทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนา. กรุงเทพฯ ฯ : โครงการฝึกกำลังการเปิดสอนหลักสูตร ปริญญาเอกของสถาบันราชภัฏพระนคร, 2547
- ณัฐพล ชันธไชย .แนวความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2527.
- ดิเรก ฤกษ์หรั่ง .การพัฒนาชนบท: เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิด ความจำเป็นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- บัญชาการทหารพัฒนา.หน่วย.กองบัญชาการทหารสูงสุด. ครบรอบ 45 ปี หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา. กรุงเทพมหานคร, 2550
- พระบรมราชาบาทในพิธีสวนสนามหน่วยทหารรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2523 ณ ลานพระราชวังดุสิต
- มงคล อัมพรพิสิฐกุล,พลเอก,. บทบาทกองทัพไทยในสภาวะปัจจุบัน. (กรุงเทพมหานคร, 2541) หน้า 24 - 25 ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม เข้าถึงเมื่อ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2558 จาก www2.narathiwat.go.th/narathiwat/
- สุพจน์ เจริญรัตนกุล,พลตรี, แนวทางการพัฒนาส่งเสริมการปฏิบัติงานหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของหน่วยทหารบัญชาการ, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2552 หน้า 47-49.
- สุเมธ ตันติเวชกุล, “การพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ”, สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฯ, เล่มที่ 12 (2531) : หน้า 30 - 31.

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ Conflict of Interest: COI

ธนายศ ชวะนิตย์

Thanayot Chawanit

กองคลังพลาธิการ กรมพลาธิการทหารเรือ กองทัพเรือ

Supply Control Officer. Supply Department. Royal Thai Navy.

E-mail: thanayot.cha@gmail.com

บทคัดย่อ

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) เป็นปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐ เป็นการทุจริตประพฤติมิชอบรูปแบบหนึ่งที่พบเห็นกันมากในสังคมไทย การขัดกันแห่งผลประโยชน์เป็นสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อิทธิพลตามตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการตัดสินใจ โดยแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง ก่อให้เกิดผลเสียต่อผลประโยชน์ส่วนรวม ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ทางการเงิน คุณภาพในการบริการ ความเป็นธรรมในสังคม คุณค่าอื่นๆ ที่ดีงาม ตลอดจนโอกาสในอนาคตของประชาชนส่วนรวม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ

มาตรการที่ใช้ในการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ไม่ให้เกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ได้แก่ 1. การกำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์หรือคุณสมบัติต้องห้าม 2. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สินและธุรกิจของครอบครัวให้สาธารณะทราบ 3. การกำหนดหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม 4. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำงานหลังพ้นตำแหน่งในหน้าที่ราชการ 5. การถ่ายทอดปลุกฝังหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมคุณธรรมสู่สมาชิกของสังคม 6. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม 7. การปรับปรุงกฎหมายรวมทั้งแก้ไขระเบียบข้อบังคับต่างๆ และ 8. การปฏิรูปองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการขัดกันแห่งผลประโยชน์

คำสำคัญ: การขัดกันแห่งผลประโยชน์, มาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์

ABSTRACT

Conflict of interest is an important problem of public sector management. It is a form of misconduct found abundance in Thai society. Conflict of interest is a situation in which government officials use their positions or authority and responsibility to make

decisions seeking personal benefits or partisan. It has caused a loss to the public interests which means the financial benefits, quality in the service, fairness in society and other good value, including the opportunity to participate in the future. It reflects a lack of integrity and ethics in the performance of government official's state that hinders the development of the country.

The measures used to prevent conflict of interest does not happen with government officials or authority to make decisions to include: 1. Qualification and Disqualification from office 2. Disclosure of personal Interest 3. Codes of ethics 4. Post-Office employment restriction. 5. Transfer rules in cultivating moral virtue to the members of the society 6. Strengthening the arena of civil society. 7. Legal update, including fixes to various regulations. 8. An independent organization reform acts against conflict of interest

Keywords: Conflict of Interest, Measures to prevent conflict of interest

บทนำ

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) หรือผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นสถานการณ์การตัดสินใจที่ถูกแทรกแซงด้วยผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง ทำให้ผลประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่เสียไป คนกลุ่มน้อยบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์ ถือเป็นการทุจริตประพฤติมิชอบรูปแบบหนึ่ง การขัดกันแห่งผลประโยชน์มีการพัฒนาที่ซับซ้อนยากต่อการตรวจสอบมากกว่าการทุจริตแบบธรรมดาทั่วไป (จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์, 2556 : 2) บุคคลที่มีโอกาสกระทำการดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในรูปแบบต่างๆ ที่ใช้อำนาจหน้าที่การตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะของรัฐโดยมีผลประโยชน์ส่วนตนเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ การพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้นำผลประโยชน์ส่วนตนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการดำเนินการใดๆ ที่เป็นกิจกรรมสาธารณะของรัฐ จึงเป็นการกระทำที่ขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์ส่วนรวม (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558 : 3)

การขัดกันแห่งผลประโยชน์จะไม่เกิดขึ้นหากเจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา โดยไม่หวังผลประโยชน์ต่างตอบแทนเฉพาะตน เจ้าหน้าที่รัฐต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อตอบแทนเงินเดือนที่ได้รับจากรัฐ แต่ถ้าเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงประโยชน์เฉพาะตนที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น ก็เข้าข่ายการการขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ทับซ้อนนั่นเอง (เมธี ครองแก้ว, 2551 : 33) ในบทความนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าการกระทำที่เข้าข่ายการขัดกันแห่งผลประโยชน์และมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการขัดแย้งแห่งผลประโยชน์เป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นในการทำงานทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน

แนวคิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์

หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย การปกครองนี้มีแนวคิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์อยู่ 3 ประการ (ศิธาตูดาราพร, 2552 : 1) ดังนี้

ประการแรก แนวความคิดรากฐานของรัฐสมัยใหม่ซึ่งแยกคนซึ่งเป็นผู้ปกครองออกจากรัฐที่เป็นสถาบัน ซึ่งแนวความคิดนี้ต้องการให้ผู้ปกครองรัฐมีสองสถานะคือ สถานะที่หนึ่งอยู่ในฐานะส่วนตัว โดยการกระทำใดที่ทำไปในฐานะส่วนตัว การกระทำนั้นไม่ผูกพันรัฐ สถานะที่สองอยู่ในฐานะตำแหน่งหน้าที่ของผู้ปกครองรัฐ ผู้ปกครองรัฐย่อมมีภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติแทนรัฐและใช้อำนาจรัฐเหนือบุคคลทั่วไปได้

ประการที่สอง แนวความคิดเรื่องบทบาทและหน้าที่แห่งความเชื่อถือและไว้วางใจของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะ แนวความคิดนี้คือ เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและต้องดำรงตนให้เป็นที่น่าไว้วางใจของประชาชน ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่จำเป็นต้องมีมาตรฐานจริยธรรมที่สูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป

ประการที่สาม แนวความคิดของความถูกต้องตามกฎหมายของการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งแนวความคิดนี้ กฎหมายจะเป็นผู้กำหนดบทบาทสำคัญในการวางมาตรฐานในการควบคุมไม่ให้คนในสังคมแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไปจนไปก้าวก่ายหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของบุคคลอื่น โดยหลักการดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของคนในสังคมนั้น และในขณะเดียวกันก็ต้องป้องกันไม่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะใช้อำนาจที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวด้วย

ความหมายของการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest)

คำว่า Conflict of Interest มีผู้แปลเป็นภาษาไทยไว้หลายคำ ได้แก่ การขัดกันของผลประโยชน์ส่วนบุคคลและผลประโยชน์ส่วนรวม (เมธี ครองแก้ว, 2551 : 33) หรือการขัดกันระหว่างผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ส่วนบุคคล (สถาบันวิชิตรศน์, 2546 : 162) หรือประโยชน์ทับซ้อน (คณิต นคร, 2550 : 31) และผลประโยชน์ทับซ้อน (วราภรณ์ สามโกเศศ, 2549 : 6) เป็นต้น ในบทความนี้ ผู้เขียนใช้คำว่า “การขัดกันแห่งผลประโยชน์” (Conflict of Interest) ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2550 : 104) ซึ่งความหมายของการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) มีนักวิชาการได้อธิบายความหมายไว้ ดังนี้

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) หมายถึง การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เปิดโอกาสให้เงินหรือผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามามีอิทธิพลต่อหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องมีต่อสาธารณะ (William Sandra, 1987 : 6) หรือเป็นสถานการณ์ที่บุคคลในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ในการแสวงหาประโยชน์แก่ตนเอง แก่กลุ่มหรือแก่พวกพ้อง ซึ่งเป็นการ

ละเมิดทางจริยธรรม และส่งผลกระทบต่อหรือความเสียหายต่อประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ (กิตติพิศ กำเนิดฤทธิ์, 2550 :14) หรือสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐมีผลประโยชน์ส่วนตัว ขณะเดียวกันได้ใช้อำนาจอิทธิพลที่ตนมีตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบทางสาธารณะไปขัดกับผลประโยชน์ส่วนตัวหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวมนั่นเอง (จุมพล หนิมพานิช, 2554 : 760) หรือเป็นความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมหรือผลประโยชน์ทับซ้อนในการเมืองการปกครอง โดยการละเมิดกฎหมายและจริยธรรม ทำให้ละทิ้งคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่สาธารณะ ส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2558 : 14) หรือเป็นสภาวะซึ่งการกำหนดนโยบายเพื่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม หรือการตัดสินใจทางการเมืองถูกแทรกแซงด้วยผลประโยชน์เฉพาะของบริษัทธุรกิจเอกชน (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2548 : 6)

สรุปได้ว่า การขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ทับซ้อน คือ การที่เจ้าหน้าที่รัฐผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจขาดความซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ หวังผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม ทำให้เกิดผลเสียหายต่อประชาชนและต่อประเทศชาติ ทั้งนี้ การขัดกันแห่งผลประโยชน์จะไม่เกิดถ้าหากเจ้าหน้าที่รัฐมีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

องค์ประกอบของการขัดกันแห่งผลประโยชน์

จากที่กล่าวถึงความหมายของ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ ข้างต้น หากพิจารณาในแง่ขององค์ประกอบสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้ ประการแรก ผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นผลประโยชน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเงินและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ นอกจากนั้นก็จะจะเป็นผลประโยชน์ในรูปแบบอื่นๆ ที่ทำให้ผู้ได้รับพึงพอใจ ประการที่สอง การใช้อำนาจหน้าที่และดุลพินิจในการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว และประการสุดท้าย การปฏิบัติหน้าที่โดยใช้สถานะและขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพนักงานของรัฐ โดยขาดหลักจริยธรรมพื้นฐานในวิชาชีพของตน (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2549 : 110)

ประเภทของการขัดกันแห่งผลประโยชน์

ผลประโยชน์ทับซ้อนหรือลักษณะความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวมว่ามีอยู่ทั้งหมด 7 ประเภท (John Langfom & Kernaghan, อ้างใน ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2553 : 111) ดังนี้

ประเภทแรก การรับผลประโยชน์ต่างๆ (Accepting Benefits) หมายถึง การรับของขวัญจากบริษัทธุรกิจ บริษัทขายยาหรืออุปกรณ์การแพทย์สนับสนุนค่าเดินทางให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ไปประชุมเรื่องอาหารและยาที่ต่างประเทศ หรือหน่วยงานราชการรับเงินบริจาคสร้างสำนักงานจากนักธุรกิจหรือบริษัทธุรกิจที่เป็นลูกค้าของหน่วยงาน หรือแม้กระทั่งในการใช้งบประมาณของรัฐเพื่อจัดซื้อจัดจ้าง แล้ว

เจ้าหน้าที่ได้รับของแถม หรือผลประโยชน์อื่นตอบแทน เป็นต้น

ประเภทที่สอง การทำธุรกิจกับตัวเอง (Self-Dealing) หรือเป็นคู่สัญญา (Contracts) หมายถึง สถานการณ์ที่ผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะมีส่วนได้ส่วนเสียในสัญญาที่ทำกับหน่วยงานที่ตนสังกัด ตัวอย่าง เช่น การใช้ตำแหน่งหน้าที่ที่ทำให้หน่วยงานทำสัญญาซื้อสินค้าจากบริษัทของตนเอง หรือจ้างบริษัทของตนเป็นที่ปรึกษา หรือซื้อที่ดินของตนเองในการจัดสร้างสำนักงาน สถานการณ์เช่นนี้เกิดบทบาทที่ขัดแย้ง เช่น เป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในเวลาเดียวกัน

ประเภทที่สาม การทำงานหลังจากออกจากตำแหน่งสาธารณะหรือหลังเกษียณ (Post-Employment) หมายถึง การที่บุคคลกรออกจากหน่วยงานของรัฐ และไปทำงานในบริษัทเอกชนที่ดำเนินธุรกิจประเภทเดียวกัน เช่น เป็นผู้รับบริหารหรือเจ้าหน้าที่ขององค์การอาหารและยาลาออกจากงานราชการและไปทำงานในบริษัทผลิตหรือขายยา หรือผู้บริหารกระทรวงคมนาคมหลังเกษียณออกไปทำงานเป็นผู้บริหารของบริษัทธุรกิจสื่อสาร

ประเภทที่สี่ การทำงานพิเศษ (Outside Employment or Moonlighting) หมายถึง ในรูปแบบนี้มีได้หลายลักษณะ เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะตั้งบริษัทดำเนินธุรกิจที่เป็นการแข่งขันกับหน่วยงานหรือองค์การสาธารณะที่ตนสังกัด หรือการรับจ้างเป็นที่ปรึกษาโครงการโดยอาศัยตำแหน่งในราชการสร้างความน่าเชื่อถือว่าโครงการของผู้ว่าจ้างจะไม่มีปัญหาติดขัดในการพิจารณาจากหน่วยที่ปรึกษาสังกัดอยู่ หรือในกรณีที่เป็นผู้ตรวจสอบบัญชีของกรมสรรพากรก็รับงานพิเศษเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ทำบัญชีให้กับบริษัทที่ต้องถูกตรวจสอบ

ประการที่ห้า การรับรู้ข้อมูลภายใน (Inside Information) หมายถึง สถานการณ์ที่ผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะใช้ประโยชน์จากการรู้ข้อมูลภายในเพื่อประโยชน์ของตนเอง เช่น ทราบว่าจะมีการตัดถนนตรงไหนก็รีบไปซื้อที่ดินโดยใส่ชื่อภรรยาหรือทราบดีว่าจะมีการจัดซื้อที่ดินเพื่อทำโครงการของรัฐ ก็รีบไปซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรและขายให้กับรัฐในราคาที่สูงขึ้น

ประการที่หก การใช้สมบัติราชการเพื่อประโยชน์ธุรกิจส่วนตัว (Using Your Employer's Property for Private Advantage) หมายถึง การนำเครื่องใช้สำนักงานต่างๆ กลับไปใช้ที่บ้าน การนำรถยนต์ในราชการไปใช้ในงานส่วนตัว

ประการสุดท้าย การนำโครงการสาธารณะลงในเขตเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ทางการเมือง (Pork-Barreling) หมายถึง การที่รัฐมนตรีอนุมัติโครงการของกระทรวงลงไปในพื้นที่หรือบ้านเกิดของตนเองหรือการใช้งบประมาณสาธารณะเพื่อหาเสียงเลือกตั้ง

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการไทยได้กำหนดประเภทของการขัดกันแห่งผลประโยชน์เพื่อการศึกษาที่สำคัญๆ เพิ่มเติมอีก ทำให้ครอบคลุมถึงการขัดกันแห่งผลประโยชน์ที่มีความซับซ้อนที่เจ้าหน้าที่รัฐพึงละเว้น

4 ประการ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2550 : 40-42) ดังนี้

ประการแรก การใช้ตำแหน่งช่วยเหลือญาติสนิทมิตรสหาย (Family Interest) หมายถึง การได้ใช้ตำแหน่งข้าราชการของตนในการช่วยเหลือให้บุตรสาวได้เข้ามาทำงาน หรือรัฐมนตรีท่านหนึ่งได้ใช้อำนาจหน้าที่ในการสั่งซื้อสินค้าจากบริษัทของญาติสนิท

ประการที่สอง การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์โดยใช้ตำแหน่งหน้าที่การงาน (Influence Peddling) หมายถึง เจ้าหน้าที่ได้เรียกร้องผลประโยชน์เพื่อแลกเปลี่ยนกับการใช้อิทธิพลของเขาให้เกิดประโยชน์อันไม่ยุติธรรมแก่บุคคลบางคน เช่น นายความเป็นวิชาชีพทางกฎหมายจะมีจรรยาบรรณของนายความ นายความจะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อลูกความของตน โดยห้ามมิให้นายความไปเป็นตัวแทนหรือให้การช่วยเหลือแก่บุคคลอื่นที่เป็นคู่แข่งกับลูกความของตน (เว้นแต่จะรับความยินยอมจากลูกความเป็นลายลักษณ์อักษร)

ประการที่สาม การทำงานอีกแห่งหนึ่งที่ขัดแย้งกับแห่งเดิม (Outside Employment or Moonlighting) หมายถึง การทำงานที่เป็นคู่แข่งโดยตรงกับนายจ้างของตน เช่น กรณีที่พนักงานคนหนึ่งรับจ้างทำงานให้แก่ลูกค้าภายนอกหลายรายจนกระทั่งพนักงานผู้นั้นไม่มีเวลาที่จะอุทิศตนทำงานให้แก่นายจ้างของเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ หรือข้าราชการระดับสูงได้ไปทำงานให้กับบริษัทที่ปรึกษา โดยใช้ตำแหน่งหน้าที่การงานของตนที่จะทำให้ลูกค้าได้รับประโยชน์จากรัฐบาล โดยเขาให้คำมั่นสัญญาแก่หน่วยงานของราชการที่เขาทำงานอยู่ว่า “ถ้าเราใช้บริการจากบริษัทที่ปรึกษานี้แล้ว ข้าพเจ้าขอรับประกันเลยว่า เราจะผ่านการพิจารณาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างแน่นอน”

ประการสุดท้าย การปิดบังความผิด (Keeping any ethical breaches hidden) หมายถึง กรณีที่หน่วยงานใดๆ ก็ตามเกิดปัญหาพนักงานกระทำความผิดบางประการขึ้น แทนที่หน่วยงานจะสอบสวนและลงโทษผู้กระทำความผิด และหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง แต่กลับพบว่าสมาชิกของหน่วยงานต่างช่วยกันปกปิด เช่น มีเจ้าหน้าที่กระทำการทุจริตจนเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง แต่องค์กรพยายามปกปิดเพื่อมิให้ความผิดดังกล่าวปรากฏออกมาในสายตาของคนภายนอก ในกรณีนี้ถือเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ เนื่องจากเกิดความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ขององค์กรกับประโยชน์โดยรวม คือ ผู้บริหารองค์กรกลัวเสียงชื่อเสียง กลัวขายหน้า เป็นต้น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขัดกันแห่งผลประโยชน์

การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่เสนอหรือผลักดันกฎหมาย นโยบาย มาตรการหรือการตัดสินใจของหน่วยงานเพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ของตนเอง และพรรคพวกเป็นประการสำคัญ เป็นปัจจัยสำคัญของการทุจริตประพตมิชอบ ซึ่งอยู่ในขอบข่ายของการขัดกันแห่งผลประโยชน์เช่นกัน โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 6 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2546 : 14) ดังนี้

- ประการแรก** ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติและพฤติกรรมส่วนบุคคล
- ประการที่สอง** ปัจจัยทางด้านการเมืองและนโยบาย ได้แก่ การใช้อิทธิพลของนักการเมืองและพรรคการเมือง ความไม่ชัดเจนของนโยบาย การแทรกแซงของกลุ่มผลประโยชน์
- ประการที่สาม** ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับค่าครองชีพ รายได้ และหนี้สิน
- ประการที่สี่** ปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ ค่านิยมในสังคม กรอบทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม ระบบอุปถัมภ์ สถานะตำแหน่งทางสังคมที่เอื้ออำนวย ตลอดจนแบบแผนตัวอย่างของผู้บังคับบัญชา
- ประการที่ห้า** ปัจจัยด้านกฎหมาย ได้แก่ ระเบียบปฏิบัติ ขั้นตอนและช่องว่างของกฎหมาย ระบบการตรวจสอบ
- ประการสุดท้าย** ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ ความคาดหวังและธรรมเนียมปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

มาตรการขับเคลื่อนเพื่อป้องกันการขัดกันเพื่อผลประโยชน์

การป้องกันปัญหาการขัดกันแห่งผลประโยชน์ มีกลไกหรือเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว คือ กำจัดช่องทางที่จะทำให้เกิดปัญหาให้มากที่สุด โดยใช้เครื่องมือประเภทต่างๆ ให้เหมาะสม (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2553 : 113-114) วิธีการป้องกันปัญหาไว้ดังนี้

- 1. การกำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์หรือคุณสมบัติต้องห้าม (Qualification and Disqualification from office)** หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการป้องกันเบื้องต้นมิให้มีโอกาสเกิดปัญหาการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของข้าราชการการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น การห้ามรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องไม่ดำรงตำแหน่งข้าราชการประจำ และต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสัมปทานหรือสัญญาต่างๆ กับรัฐ
- 2. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สิน และธุรกิจของครอบครัวให้สาธารณะ (Disclosure of personal Interest)** หมายถึง ก่อนจะเข้ารับตำแหน่งและหลังจากสิ้นสุดการดำรงตำแหน่ง ถึงแม้ว่าวิธีการนี้จะไม่ใช่เครื่องมือที่แก้ปัญหการขัดกันแห่งผลประโยชน์โดยตรง แต่อย่างน้อยที่สุดการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวก็ช่วยให้สาธารณะสามารถตรวจสอบหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำการสามารถคอร์รัปชันได้โดยง่าย
- 3. การกำหนดหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม (Codes of ethics)** หมายถึง การสร้างกรอบเพื่อป้องกันสิ่งที่ไม่ควรและไม่ควรกระทำ ให้ถือเป็นหลักจรรยาบรรณในการทำงาน ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็ไม่ถือว่าเป็นความผิดทางกฎหมาย แต่อาจบ่อนทำลายความเชื่อมั่นที่สังคมมีต่อนักการเมือง และเป็นบ่อเกิดแห่งความเสื่อมศรัทธาที่ประชาชนจะมีต่อระบบการเมืองการปกครอง
- 4. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำงานหลังพ้นตำแหน่งในหน้าที่ราชการ (Post-Office employment restriction)** หมายถึง ข้อกำหนดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนำข้อมูลลับ

ภายในหน่วยงานไปใช้ประโยชน์หลักการออกจากตำแหน่งดังกล่าว รวมถึงการป้องกันการใช้สิทธิพิเศษในการติดต่อหน่วยราชการในฐานะที่เคยดำรงตำแหน่งสำคัญในหน่วยงานราชการมาแล้ว

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้กล่าวเพิ่มเติมถึงมาตรการขับเคลื่อนเพื่อการป้องกันการขัดกันซึ่งผลประโยชน์ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2550 : 52-54) ดังนี้

ประการแรก การถ่ายทอดปลูกฝังหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมคุณธรรมสู่สมาชิกของสังคม หมายถึง สื่อมวลชนหรือการบรรจุในหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้มีกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน การจัดอบรมให้แก่สมาชิกของสมาคมวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ การอภิปรายถกเถียงเพื่อก่อให้เกิดความกระจ่างในประเด็นที่คลุมเครือ น่าสงสัย มาตรการดังกล่าวนี้ถือเป็นการถ่ายทอด ปลูกฝังสมาชิกของสังคมโดยผ่านช่องทางต่างๆ อันจะทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการขัดกันแห่งผลประโยชน์ รู้สึกผิดชอบชั่วดี ตลอดจนสามารถยับยั้งตนเองและห้ามปรามผู้อื่นมิให้กระทำการอันเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ได้ สมาชิกไม่สามารถอ้างได้อีกต่อไปว่า ตนทำผิดเพราะไม่ทราบ ที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือ การกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่มีความผิดเกี่ยวกับวินัย เช่น กำหนดบทลงโทษนายความที่มีความผิดในการรับเป็นที่ปรึกษาคดีหรือขึ้นว่าความให้แก่ฝ่ายตรงข้าม มิให้ขึ้นว่าความในศาลเป็นระยะเวลาหนึ่ง การกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนดังกล่าวก็จะช่วยลดปัญหาการขัดกันแห่งผลประโยชน์ หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้น้อยลง

ประการที่สอง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม (Strengthening the arena of civil society) หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีจิตสำนึกทางการเมืองอันจะนำไปสู่การรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรแบบสมัครใจอย่างอิสระ สำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อส่วนรวม รวมทั้งส่งเสริมสื่อสารมวลชนที่เป็นอิสระในการดำเนินงานทั้งสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตสำนึกที่เสียสละเพื่อส่วนรวม และมีการจัดตั้งเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง ซึ่งภาคประชาสังคมที่มีอำนาจต่อรองสูง จะสามารถวางดุลอำนาจและตรวจสอบการดำเนินงานของนักการเมือง และเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะสามารถยับยั้งปัญหาการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงให้น้อยลงได้

ประการที่สาม การปรับปรุงกฎหมายรวมทั้งแก้ไขระเบียบข้อบังคับต่างๆ หมายถึง บทบัญญัติทางกฎหมายให้การนิยามและตีกรอบความผิดอันเกิดจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ไว้อย่างชัดเจนมีความครอบคลุมการแก้ไขข้อกฎหมายและการบังคับใช้จะต้องมิให้เกิดความลักลั่น ปิดช่องโหว่ของกฎหมายปรับปรุงแนวทางและกระบวนการวินิจฉัยคดีให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายให้มากที่สุด รวมทั้งบทลงโทษในกฎหมายต่างๆ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ประการสุดท้าย การปฏิรูปองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการขัดกันแห่งผลประโยชน์ หมายถึง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศาล

รัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลยุติธรรม โดยจะต้องปฏิรูปองค์กรเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมในการทำงานมีงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ มีกระบวนการสรรหาและแต่งตั้งกรรมการที่เป็นอิสระไม่ถูกแทรกแซงทางการเมือง มีความเป็นกลาง มีกฎ กติกากำกับการทำงานที่ชัดเจน มีเป้าหมายในการทำงานที่สามารถวัดและประเมินผลได้และมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน

ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index: CPI) จัดอันดับโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) ซึ่งเป็นองค์การนานาชาติ ก่อตั้งในประเทศเยอรมนี ได้เริ่มมีการจัดทำดัชนีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 22 ปี สำหรับประเทศไทยมีมูลนิธิองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เป็นผู้ดำเนินการ ผู้เขียนได้นำอันดับ CPI ของประเทศในภูมิภาคอาเซียนมาแสดงให้ผู้อ่านได้เห็นว่า ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557-2558 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่เท่าไรของโลกและอาเซียน

อันดับ ใน อาเซียน	อันดับโลกปี พ.ศ. 2558 168 ประเทศ	ประเทศ	คะแนนปี พ.ศ. 2557	คะแนนปี พ.ศ. 2558
1.	8	สิงคโปร์	84	85
2.	54	มาเลเซีย	52	50
3.	76	ไทย	38	38
4.	88	อินโดนีเซีย	34	36
5.	95	ฟิลิปปินส์	38	35
6.	112	เวียดนาม	31	31
7.	139	ลาว	25	26
8.	147	พม่า	21	22
9.	150	กัมพูชา	21	21

ตารางที่ 1 ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ประจำปี พ.ศ. 2557-2558

ที่มา: องค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย

ในการจัดอันดับประจำปี พ.ศ. 2557-2558 องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้จัดอันดับประเทศทั้งหมด 168 ประเทศทั่วโลก ปรากฏว่า ประเทศสิงคโปร์ได้คะแนน 84, 85 คะแนน ตามลำดับ ได้อันดับที่ 1 ของอาเซียน อยู่ในอันดับที่ 8 ของโลกจาก 168 ประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นอยู่ในอันดับที่ 3 ของอาเซียนทั้งสองปี เป็นอันดับที่ 76 ของโลก จะเห็นได้ว่า ประเทศที่ได้คะแนนน้อยจะมีการคอร์รัปชันมาก ประเทศที่ได้คะแนนมากจะมีการคอร์รัปชันน้อย ประเทศไทยได้ 38 คะแนน แสดงให้เห็นว่ายังมีการคอร์รัปชันมาก ดังนั้น รัฐบาลจะต้องมีกลไกในการขจัดปัญหาคอร์รัปชันที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบไปให้หมดไป โดยการปลูกจิตสำนึกเกลียดการโกงตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อโตขึ้นมาจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่ทุจริต สำหรับผู้ใหญ่ที่รับราชการในตำแหน่งที่เสี่ยงต่อการมีผลประโยชน์ทับซ้อนหรือการขัดกันแห่งผลประโยชน์ต้องสร้างจิตสำนึกรักประเทศไทยและใช้หลักจริยธรรมนำการยึดทรัพย์ ซึ่งจะช่วยยับยั้งชั่งใจไม่ให้เกิดกระทำผิด เพราะถ้าทำผิดจะเสียชื่อเสียง วงศ์ตระกูลก็มีวามอง ทรัพย์สินทั้งหมดอาจถูกยึดเป็นของแผ่นดิน ก็ได้

ปัญหาการขัดผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนาประสบปัญหาเหมือนกันหมด ในหลายประเทศอาจกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กรไปแล้ว ที่เห็นเรื่องการทุจริตเป็นเรื่อง ธรรมดาที่เห็นกันทุกวงการ กลายเป็นค่านิยมที่ผิดๆ ไป พอมีคนดีเกิดขึ้นในสังคมก็กลายเป็นบุคคลประหลาด ไม่สามารถอยู่รวมกันได้ ดังนั้น ผู้นำประเทศหรือคณะรัฐบาลต้องเป็นหัวหอกในการต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบไม่ให้เกิดขึ้นในประเทศของตน เพื่อเป็นเกียรติศักดิ์ศรีของประเทศชาติและพลเมืองของประเทศตน สามารถเชิดหน้าชูตาต่อนานาชาติอารยะประเทศได้ และต้องมีมาตรการที่เด็ดขาดในการลงโทษผู้กระทำผิด ประกอบกับผู้นำทุกระดับในองค์กรต้องปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในคุณธรรมจริยธรรมที่ดี เพื่อเป็นต้นอย่างให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา และคอยสอดส่องการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนเพื่อไม่ให้เกิดการขัดกับแห่งผลประโยชน์ในองค์กรของตน

บทสรุป

การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) เป็นการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนกับผลประโยชน์ส่วนรวม การขัดแย้ง (Conflict) เป็นสถานการณ์ที่ขัดกัน ไม่ลงรอยกันในเรื่องความคิดหรือผลประโยชน์ ผลประโยชน์ส่วนตน (Private Interest) เป็นผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนของบุคคลหรือพวกพ้องที่มุ่งหวังจะได้รับจากการกระทำ ผลประโยชน์ส่วนรวม (Public Interest) เป็นผลประโยชน์แก่บุคคลทั้งหลายในสังคมหรือผลประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น การขัดกันแห่งผลประโยชน์ จึงเป็นสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐใช้ตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ในการแสวงหาประโยชน์แก่ตนเองหรือพวกพ้อง เป็นการละเมิดทางคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลเสียอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์สาธารณะ วิธีการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์มีกลไกที่ใช้ในการป้องกัน ได้แก่ การกำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์หรือคุณสมบัติต้องห้ามของข้าราชการหรือสมาชิกขององค์กร การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สิน หนี้สินและธุรกิจของครอบครัวให้

สาธารณชนได้ทราบ ก่อนเข้ารับตำแหน่งและหลังจากสิ้นสุดการดำรงตำแหน่ง การกำหนดข้อพึงปฏิบัติทางจริยธรรมเพื่อป้องกันสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำโดยถือเป็นหลักจรรยาบรรณในการทำงาน ขำกำหนดเกี่ยวกับการทำงานหลังพ้นตำแหน่งในหน้าที่ราชการ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนำข้อมูลลับภายในหน่วยงานไปใช้ วิธีการป้องกันดังกล่าวคือ การปลูกฝังให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูรู้คุณต่อแผ่นดิน และประชาชนที่ เป็นผู้เสียภาษี ซึ่งเป็นเงินค่าตอบแทนในรูปแบบต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่รัฐได้รับ และไม่รับสิ่งของที่มีมูลค่ามากหรือเงินอื่นใดที่นอกเหนือจากเงินเดือนหรือเงินที่ทางราชการกำหนด ภาครัฐต้องให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐให้กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และกำหนดบทลงโทษกับผู้กระทำผิดอย่างหนัก เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและสังคมในอนาคตข้างหน้า

บรรณานุกรม

- กิตติพิศ กำเนิดฤทธิ. (2550). การขัดกันแห่งผลประโยชน์กรณีการถือหุ้นของรัฐมนตรี. รัฐสภาสาร. 55 (12), 14.
- คณิต ฦ นคร. (2550). สวมหมวกหลายใบ. มติชนสุดสัปดาห์. 21 (1421), 31.
- ศรีษฐา ดาราคร. (2552). (25 พฤศจิกายน 2550). การบังคับใช้ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ศึกษาเฉพาะกรณีขัดกันระหว่างผลประโยชน์ (Conflict of Interest). สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.pub-law.net/>.
- จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. (2556). แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย. รายงานวิจัย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จุมพล หนิมพานิช. (2554). การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2549). นักการเมืองไทย: จริยธรรม ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชัน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เตือนตุลา.
- _____ (2558). ปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนในการเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย. สักทอง. 21 (2), 14.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2 พฤศจิกายน 2548). การทับซ้อนของผลประโยชน์ กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ. มติชนรายวัน, 6.
- เมธี ครอบแก้ว. (2551). ผลประโยชน์ส่วนบุคคลจากความสูญเสียส่วนรวม : การรับมือกับการทุจริตจากผลประโยชน์ทับซ้อนในประเทศไทย. วารสารวิชาการ ป.ป.ช.. 1 (1) 35-36.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (124), 104.

- วารสารธรรม สามโกเศศ. (12 ตุลาคม 2549). ผลประโยชน์ทับซ้อน = คอร์รัปชัน. มติชนรายวัน, 6.
- สถาบันวิสุทธิธรรม มูลนิธิวิสุทธิธรรม. (2546). ธรรมภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. มูลนิธิองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย.
สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2560. จาก www.transparency-thailand.org.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2550). ผลประโยชน์ทับซ้อน : แนวคิดและแนวทางการป้องกันแก้ไข.
ร่วมพฤษ. 25 (3), 40-54.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2546). ความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตน
และผลประโยชน์ส่วนรวม (Conflict of Interest). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
ข้าราชการข้าราชการพลเรือน.
- kernaghan, Ken. & Langford, John. (20 December 1996). The Responsible Public Servant,
IRRP. People's Solidarity for Participatory Democracy PSPD. Retrieved
November 9, 2016, from <http://www.peoplepower21.org/English/339340#0>
- William, Sandra. (1987). Conflict of Interest: The Ethics Dilemma in Politics.
Vermont: Gower Publishing Company.

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี
เชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม
Guidelines for Conservation and Development Ordination Hall of
Jomsri Temple Integrative Based on Buddhadhamma

ธีระวัฒน์ แสนคำ

Teerawatt Sankom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Loei Buddhist College

Email : teerawattano@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี บ้านนาสี ตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรมด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาพบว่าภายในวัดจอมศรีมีโบสถ์เก่าแก่ที่สร้างเมื่อ พ.ศ.2493 มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเลยเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีการผสมผสานทางศิลปกรรมและเกิดจากความสามัคคีของชาวบ้าน แต่ปัจจุบันอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการชำรุดทรุดโทรม ควรที่จะได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาเชิงบูรณาการโดยใช้หลักพุทธธรรม ซึ่งในการศึกษานี้ผู้เขียนเลือกใช้ “อภิธานิยธรรม” เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาให้โบสถ์วัดจอมศรีเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี พระพุทธศาสนาและศิลปกรรมต่อไป

คำสำคัญ : โบสถ์วัดจอมศรี, การอนุรักษ์และพัฒนาเชิงบูรณาการ, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

The article “guidelines for conservation and development ordination hall of Jomsri temple integrative based on Buddhadhamma” aimed to study about guidelines for conservation and development ordination hall of Jomsri temple at Ban Nasri, Jomsri Sub-District, Chiang Khan District, Loei Province integrative based on Buddhadhamma with qualitative research methods. The study had found that this temple is an old ordination hall built in 2493 its historical archeology and folk art was valuable in Loei province as

well. It was a blend of art and of the unity of the people. But in a state vulnerable to damage it should be conserved and integrated development based on the Buddhadhamma. In this study authors used “APARIHANIYADHAMMA” in order that the ordination hall of Jomsri temple was the archeological and historic site of archeology, religion and the arts.

Keywords : Ordination hall of Jomsri Temple, Conservation and Development, Integrated, Buddhadhamma

บทนำ

ในอดีตการทำนุบำรุงดูแลรักษาโบราณสถานซึ่งส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนานั้น มักจะเป็นสิ่งเป็นสำนึกในเชิงศาสนา เช่น การอุทิศผู้คนเพื่อดูแลรักษาศาสนสถาน การรวบรวมชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินมาซ่อม การบูรณะวัด การขุดดูฐานสิ่งก่อสร้างภายในวัดและการออกกฎหมายควบคุม เช่น ในกฎหมายตราสามดวงที่ชำระขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) โดยรวบรวมกฎหมายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้กำหนดโทษสำหรับผู้ทำลายโบราณสถาน โบราณวัตถุในพระพุทธศาสนา (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529: 317-320) เป็นต้น

แม้ว่าประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติโบราณวัตถุโบราณสถาน ฯลฯ มาตั้งแต่ พ.ศ.2504 มีอนุสัญญาระหว่างประเทศ และทำสัญญากับบางประเทศเพื่อป้องกันการนำเข้า-ส่งออกโบราณวัตถุที่ผิดกฎหมาย เช่น โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็นหลักฐานความเป็นมาของประเทศชาติ จะซื้อขายได้ก็เฉพาะสิ่งของที่เป็นสมบัติส่วนตัวที่ได้รับเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษผู้สร้างขึ้นมาเท่านั้น (กรมศิลปากร, 2541) เป็นต้น แต่กระนั้นก็ยังมีการซื้อขายโบราณวัตถุอันเป็นสมบัติของชาติกันอย่างกว้างขวาง มิได้เกรงกลัวอาญาของกฎหมายเลยวิธีเดียวที่อาจช่วยแก้ปัญหานี้ได้คือ กระตุ้นจิตสำนึกของคนให้มีคุณธรรม ให้มีความรู้สึกผิดชอบที่จะร่วมแรงร่วมใจอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของประเทศ ให้เป็นสมบัติวัฒนธรรมของบ้านเมืองมิใช่เป็นสมบัติส่วนตัว ทั้งนี้ต้องรีบกระทำการนี้ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เพราะพຽ່ງนี้ ก็อาจสายไปเสียแล้ว (พระราชวชิรเมธี และคณะ, 2556: 1)

ในพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำเลย จังหวัดเลย ได้มีการพบร่องรอยชุมชนโบราณและโบราณสถานสำคัญหลายแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนโบราณในวัฒนธรรมลาวหรือเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรลาวในยุคราจิตร เนื่องจากก่อนที่จะเกิดกรณีสงครามครั้งใหญ่ระหว่างสยามกับเวียงจันทน์ใน พ.ศ.2369-2371 นั้น บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเลยในเขตจังหวัดเลย และพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนบน รวมทั้งลุ่มแม่น้ำโขงยังอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรลาวทั้งหมด แต่หลังจากสงครามครั้งนั้นก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งใหญ่ บริเวณทั้งหมดที่กล่าวมากลับตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรสยามจนถึงปัจจุบัน ส่วนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงต่อมาตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส และประกาศอิสรภาพเป็นประเทศลาวในที่สุด (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2543: 28-36)

โบราณสถานสำคัญได้กระจายอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำเลย เช่น วัดโพธิ์ชัยมงคล ตำบลนาโป่ง วัดศรีสัตตนาคน ตำบลชัยพฤกษ์ วัดศรีสุ่มังคลารามและวัดโพธิ์ชุม ตำบลศรีสองรัก วัดศรีจันทร์ วัดศรีชมชื่น และวัดห้วยห้า ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองเลย และวัดพระธาตุ ตำบลธาตุ อำเภอเชียงคาน วัดกู่คำและวัดโพธิ์เย็น ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2544: 96-111) เป็นต้น ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเฉพาะโบราณสถานโบสถ์วัดจอมศรี บ้านนาสี ตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน เพราะเป็นโบราณสถานที่น่าสนใจและยังขาดการศึกษาเป็นอย่างมาก ตลอดจนอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการถูกทำลายโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี ก่อนที่โบสถ์เก่าแก่หลังนี้จะถูกทำลายโดยการกระทำของประชาชนที่ปราศจากความรู้ความเข้าใจและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม โดยดำเนินการศึกษาความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรมของโบสถ์วัดจอมศรี และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการโดยใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี พระพุทธศาสนาและศิลปกรรม สำหรับนักเรียน นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและความภาคภูมิใจ นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจที่ลุ่มลึกในการดูแลและอนุรักษ์โบราณสถานและมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของท้องถิ่นและประเทศชาติแบบมีส่วนร่วมให้คงอยู่สืบไป

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม” ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งใช้ข้อมูลการศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานชั้นต้น หลักฐานชั้นรอง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะ ประกอบการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี บ้านนาสี ตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านนาสี วัดจอมศรี โบสถ์วัดจอมศรี และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานหรือแหล่งโบราณคดี
2. ตั้งคำถาม วัตถุประสงค์ และสมมติฐานในการศึกษา
3. ศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานชั้นต้น หลักฐานชั้นรอง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับโบสถ์วัดจอมศรีและแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี

4. ลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องบริเวณวัดจอมศรีและชุมชนบ้านนาสี ตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
5. วิเคราะห์ข้อมูลและจัดจำแนกประเภทของข้อมูล ประกอบการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและตีความข้อมูล
6. สังเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการเขียนข้อมูล และอภิปรายผลการศึกษาโดยนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการอภิปราย และนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

ความสำคัญของโบสถ์วัดจอมศรีแห่งบ้านนาสี

บ้านนาสี ตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ถือว่าเป็นชุมชนที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในลุ่มน้ำเลย มีอายุการตั้งถิ่นฐานของชุมชนปัจจุบันไม่ต่ำกว่า 100 ปี ดังปรากฏข้อมูลในบันทึกของเอเจียน แอมอนิเย (ETIENNE AYMONIER) นักสำรวจชาวฝรั่งเศสที่ต้องการสำรวจหาศิลาจารึกในลาวและอีสาน ซึ่งอยู่ในเขตอิทธิพลเขมรโบราณมาก่อน เนื้อหาส่วนหนึ่งของรายงานบอกเล่าถึงการเดินทางของคณะสำรวจช่วงที่ผ่านระหว่างเมืองเชียงคานกับเมืองเลย ช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2426

คณะสำรวจกลุ่มนี้ได้บันทึกถึงสภาพทั่วไปของหมู่บ้านในสังกัดเมืองเชียงคานและเมืองเลย ที่สำคัญคือ คณะเดินทางของเอเจียนได้ผ่านบริเวณบ้านนาสีเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2426 ด้วย ดังปรากฏข้อความว่า “...พากันหยุดพักที่บ้านนาสี (Ban Na Si) เป็นหมู่บ้านที่มีกระท่อม 30 หลัง มีประชากรขึ้นกับเมืองหล่มและเมืองเลย แต่พื้นที่ดินเป็นของเมืองเลย...” (เอเจียน แอมอนิเย, 2539: 197)

วัดจอมศรีเป็นศาสนาสถานเก่าแก่ในชุมชนบ้านนาสี การสร้างวัดไม่ปรากฏประวัติอย่างชัดเจนทราบแต่เพียงว่าสร้างขึ้นในช่วงใกล้เคียงกับการตั้งชุมชนบ้านนาสี ภายในวัดจอมศรีมีโบสถ์เก่าแก่หลังหนึ่งซึ่งถือเป็นศาสนาคารที่มีความสำคัญที่สุดในวัด และเป็นโบราณสถานที่เก่าแก่ที่สุดในตำบลจอมศรี

โบสถ์หลังนี้เป็นอาคารก่อด้วยอิฐ ยกพื้นสูง จำนวน 5 ห้อง เป็นพื้นที่ใช้งานในโบสถ์จำนวน 3 ห้อง และเป็นระเบียงด้านหน้าจำนวน 2 ห้อง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีประตูทางเข้า 3 ด้าน ยกเว้นด้านหลัง ด้านข้างมีช่องหน้าต่างด้านละ 3 ช่อง บานประตูและบานหน้าต่างทำด้วยแผ่นไม้มีการแกะสลักฝีมือช่างพื้นบ้าน เครื่องบนทำด้วยไม้ หลังคาทำเป็น 4 ชั้น มุงด้วยกระเบื้องดินเผา ภายในมีฐานชุกชีขนาดใหญ่ ประดิษฐานพระพุทธรูปชินราชจำลองหล่อด้วยทองเหลืองเป็นพระประธาน และมีพระพุทธรูปไม้แกะสลักฝีมือช่างพื้นบ้าน อายุประมาณ 50-150 ปี ประดิษฐานอยู่รอบๆ อีกหลายสิบบองค์

รูปภาพที่ 1 ลักษณะศิลปกรรมภายนอกของโบสถ์วัดจอมศรี

เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางศิลปกรรมโบสถ์วัดจอมศรีถือศิลปกรรมแบบพื้นบ้านที่ได้รับอิทธิพลศิลปะฝีมือช่างญวน เพราะมีลักษณะช่องซุ้มโค้งซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของศิลปกรรมฝีมือช่างญวนอยู่ที่ระเบียงด้านหน้าจำนวน 7 ช่อง โบสถ์หลังนี้ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2493 (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2534: 45) ข้อความปูนปั้นที่ปรากฏอยู่เหนือประตูโบสถ์ทางทิศตะวันออกระบุว่า “จารย์สมบุรณ์เป็นช่างร้อยเอ็ด” ทำให้ทราบว่า การก่อสร้างโบสถ์หลังนี้มีจารย์สมบุรณ์ ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นนายช่างควบคุมการก่อสร้าง และมีรายชื่อชาวบ้านนาสีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริจาคเงินสร้างโบสถ์ปรากฏอยู่อีกหลายคน ผังโบสถ์วัดจอมศรีมีลักษณะคล้ายผังแบบโบสถ์มาตรฐาน พ.ศ.2483 ที่กรมการศาสนาได้ออกกำหนดให้ใช้ทั่วประเทศ ใกล้เคียงกับผังโบสถ์เก่าวัดโพธิ์ศรีวิสัย ตำบลเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี (ชวลิต อธิปัตยกุล, 2556: 412-415)

รูปภาพที่ 2 ชื่อนายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้างโบสถ์วัดจอมศรีที่ซุ้มประตูทางทิศตะวันออก

ส่วนสิ่งทีราวบันไดหน้าประตูทางขึ้นโบสถ์ด้านข้างทำด้วยปูนปั้นข้างละ 2 ตัว โดยทั่วไปของสิ่งทีวัดจอมศรีมีลักษณะทางศิลปกรรมคล้ายกับสิ่งทีพบตามศาสนสถานในเขตลำนนา ตัวสิ่งทีมีเครื่องประดับ พูชนและลวดลายบนลำตัว ถูกทาด้วยสีทอง สิ่งทีลักษณะนี้ เป็นลักษณะของสิ่งทีพม่าซึ่งจะมีลำตัวค่อนข้างใหญ่ยักษ์ มักจะเป็นสีขาว คนส่วนหัวจะชี้ตั้งขึ้นคล้ายกับเปลวไฟและขนแผงคอจะเป็นเปลวเรียงกันลงไป เป็นชั้นๆ รูปร่างใหญ่และบานเหมือนหมู ขาจะประดับด้วยลายคล้ายกับเปลวไฟ หางยาวตรงพุ่มักจะตกแต่งด้วยลายกนก มักจะสร้างไว้ตามประตูเข้าวัดหรือทางเข้าอาคาร ซึ่งมีการสร้างอย่างแพร่หลายในดินแดนลำนนาหลังจากทีอาณาจักรลำนนาตกเป็นประเทศราชของพม่าและในช่วงทีมีชาวพม่าและชาวไทยใหญ่เข้ามาทำป่าไม้ในราวปลายพุทธศตวรรษที 24 จนถึงช่วงปลายพุทธศตวรรษที 25 (เชษฐังติงสัญชลี, 2555: 396)

นอกจากนี้ ภายในบ้านนาสี่ยังมีพระพุทธรูปพระเสีงเป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย ศิลปะลำนข้าง ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร สำหรับสถานที่ประดิษฐานพระเสีงนั้นไม่เป็นทีเปิดเผยข้อมูลของชุมชน เพราะจะมีการหมุ่นเวียนทีประดิษฐานไปเรื่อยๆ เพื่อป้องกันการถูกโจรกรรม แต่จะอัญเชิญออกมาให้พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้สักการะและยกเสีงหายเพียง 2 ครั้งในรอบปีเท่านั้น คือในงานบุญประจำปีของวัดจอมศรีทีจัดขึ้นในช่วงเดือน 3 และวันที่ 13 เมษายน เพื่อสร้งน้ำช่วงเทศกาลสงกรานต์ (สิงห์ ไชยคินี, 2558)

สภาพปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี

สภาพปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีทีเกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้เขียนจึงแยกปัญหาของโบสถ์วัดจอมศรีออกเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาของโบสถ์วัดจอมศรีในระดับนโยบาย หน่วยงานราชการโดยกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ยังขาดการให้ข้อมูลหรือความรู้ทีเกี่ยวข้องในโบสถ์วัดจอมศรีแก่ชาวบ้าน โดยไม่มีการอธิบายถึงรูปแบบกฎหมาย อาทิ พื้นที่อาณาเขตทีแน่นอน การทำลายสมบัติของชาติและโทษทีจะได้รับอย่างละเอียดเพื่อไม่ให้เกิดความร้าวหรือปัญหาในภายหลัง ขาดการในวิธีการจัดอบรมแบบประสานงานกับหน่วยงานหลายฝ่าย และทุกครั้งที่อบรมต้องให้ชาวบ้านชี้แจงสาเหตุปัญหาและความต้องการ เพื่อให้รัฐมีส่วนร่วมเพื่อหาทางออกให้กับประชาชน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการขึ้นทะเบียนโบสถ์วัดจอมศรีเป็นโบราณสถานของชาติ ยังไม่มีความชัดเจนทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ พระอธิการบัต สุวโจ เจ้าอาวาสวัดจอมศรีให้ข้อมูลว่า เคยมีเจ้าหน้าที่จากกระทรวงวัฒนธรรมแต่ไม่รู้ว่าหน่วยงานไหนมาทำการสำรวจและเก็บข้อมูลโบสถ์วัดจอมศรีไปหลายปีแล้ว แต่ก็ไม่มีเอกสารหรือการแจ้งกลับมายังวัดว่าได้มีการดำเนินการถึงขั้นใดแล้ว ทางวัดจึงไม่สามารถดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับโบสถ์ได้ เพราะเกรงว่าจะขัดต่อกฎหมายหากทำการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติแล้ว (พระอธิการบัต สุวโจ, 2558)

นอกจากนี้ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเลย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเลย และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำนักงานพื้นที่พิเศษเลย ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการที่มีบทบาทสำคัญในกำหนดนโยบายและส่งเสริมการศึกษาประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในจังหวัดเลย ยังขาดการส่งเสริมสนับสนุนหรือผลักดันให้โบสถ์วัดจอมศรีเป็นแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเลย ทั้งที่ตำแหน่งที่ตั้งของวัดจอมศรีอยู่ห่างจากถนนสายเลย-เชียงคาน ซึ่งเป็นเส้นทางจากตัวจังหวัดเลยสู่อำเภอเชียงคานแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเพียง 3 กิโลเมตรเท่านั้น แม้จะมีป้ายบอกทางเข้าวัดแต่ก็ไม่มีข้อมูลเกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์ให้ทราบ จึงทำให้วัดจอมศรีไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหน่วยงานราชการให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอื่นๆ มากกว่า จึงไม่ปรากฏในสื่อการท่องเที่ยวสำคัญๆ เลย (กองบรรณาธิการนายอรบรู, 2555 ; ชาธร โขศภัทระ, 2554)

การที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายไม่สามารถให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีได้ ทำให้ชาวบ้านไม่ความเข้าใจและไม่ทราบถึงความสำคัญของโบราณสถาน จนส่งผลทำให้เกิดการละเลยในการอนุรักษ์และพัฒนาในระดับปฏิบัติการได้

2. ปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาสี ผลการศึกษาข้อมูลที่พบภายในชุมชนบ้านนาสีพบว่า ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมของชุมชนและวัดจอมศรี จึงเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาโบราณสถาน ตลอดจนขาดจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์และรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหลังการเวียนเทียนรอบโบสถ์แล้ว ชาวบ้านมักจะนำเทียนที่จุดมาตั้งวางไว้บนฐานโบสถ์ติดกับผนังด้านนอกของโบสถ์ ซึ่งความร้อนจากเปลวเทียนส่งผลทำให้ปูนที่ฉาบผนังโบสถ์ผุกร่อนได้ง่าย เป็นต้น การที่ชาวบ้านไม่ได้ให้ความสำคัญกับโบราณสถานเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง อันจะทำให้โบสถ์วัดจอมศรีชำรุดทรุดโทรมถูกปล่อยปะละเลยและถูกทำให้ทิ้งร้างในที่สุด

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะชุมชนเองไม่เข้าใจบทบาทหรือหน้าที่ที่ตนเองสามารถปฏิบัติต่อโบราณสถานได้ ทั้งกลั้วการกระทำที่ขัดต่อข้อกำหนดโบราณสถานและการละเมิดหรือลบหลู่ความเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน อันจะนำมาซึ่งภัยอันตรายและความไม่สบายใจที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองและครอบครัว ปัญหาเหล่านี้ อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายการคมนาคมสื่อสารจากส่วนกลางซึ่งเป็นผู้ควบคุมนโยบายเข้ามาในภาคอีสาน ทำให้คนอีสานรู้สึกว่าคุณค่าของตนอยู่ที่การตัดสินใจของคนในกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันก็เกิดความสำนึกว่าวัฒนธรรมและแบบแผนการครองชีวิตในท้องถิ่นของตนด้อยกว่าคนในภาคกลาง (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2548: 168) จนไม่กล้าปฏิบัติหรือแสดงออกใดๆ ที่คิดว่าทำแล้วจะทำให้เกิดภัยคุกคามต่อตนเอง

รูปภาพที่ 3 ชาวบ้านนำเทียนที่จุดมาตั้งไว้บนฐานติดกับผนังด้านนอกของโบสถ์วัด
จอมศรีหลังการเวียนเทียน

นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงไม่ใส่ใจที่จะหาความรู้เกี่ยวกับโบสถ์วัดจอมศรี โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่และกลุ่มชาวบ้านที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบ้านนาสีระยะหลัง ที่ไม่ได้รับรู้หรือเข้าใจ ความสำคัญของโบสถ์วัดจอมศรีที่มีต่อชุมชน จนทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในเขตบริเวณใกล้วัดจอมศรีไม่เห็น ความสำคัญของโบสถ์วัดจอมศรี และมองว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามปกติของตนเอง จน เกิดการละเลยและไม่ใส่ใจต่อการอนุรักษ์ (สำรวจ โคตรนารินทร์, 2558 ; ซอม สุพร, 2558)

3. ปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่ง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลจอมศรี (อบต.จอมศรี) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดการ กำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีซึ่งที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานตนเอง โดยตรง ขาดยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานที่สำคัญการมีส่วนร่วมของชุมชน (พีรพจน์ หมั่นหาวงศ์, 2559) ฝ่ายปกครองท้องถิ่นและฝ่ายปกครองท้องที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และ พัฒนาอย่างเข้มแข็งและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยังขาดการสนับสนุนให้สภาวัฒนธรรมตำบลจอมศรีมี บทบาทในการดำเนินการทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยยังให้ความสำคัญเฉพาะ ด้านวัฒนธรรมประเพณีเป็นสำคัญอยู่

ถึงแม้ว่าจะมีการสนับสนุนในการดูแลโบราณสถานอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช้การจัดสรรงบประมาณใน การดูแลโบสถ์วัดจอมศรีโดยตรง กลับเป็นงบประมาณที่ถวายเป็นทางวัดจอมศรีเพื่อใช้ในกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาทั่วไป ไม่ได้งบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอและต่อเนื่องต่อการซ่อมและบูรณะโบสถ์ (พระ อธิการบัต สุวโจ, 2558) ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและส่วนที่เกี่ยวข้องทางด้านนี้ จึงทำให้เกิดการละเลยในการอนุรักษ์ และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีอย่างเป็นรูปธรรม

4. ปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีของพระภิกษุและสามเณรภายในวัดจอมศรีโบราณสถานและโบราณวัตถุมักจะมีอยู่ในวัด เพราะถือเป็นสถานที่แสดงออกของช่างฝีมือในแต่ละยุคสมัยที่เกิดขึ้นจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของแต่ละท้องถิ่น พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ดูแลและครอบครองวัดจึงเป็นกำลังหลักที่สามารถดำเนินการและสนับสนุนการปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานเหล่านั้น พระสงฆ์จึงจำเป็นที่จะต้องรู้กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ตลอดจนบทบาทและหน้าที่ของพระสังฆาธิการตามที่กฎหมายกำหนดในการดูแลรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น (สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2550) ดังนั้น พระภิกษุและสามเณรที่พำนักอยู่ในวัดจอมศรีเองถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี

ที่ผ่านมาภายในวัดมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนพระภิกษุสามเณร โดยปกติจะมีเพียงพระอธิการ บัด สุวโจ เจ้าอาวาสวัดจอมศรีพำนักอยู่เพียงรูปเดียวเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถดูแลรักษาศาสนสถานต่างๆ ภายในวัดได้อย่างทั่วถึง ทำให้ต้องปล่อยให้โบสถ์วัดจอมศรีต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น การหลุดร่วงหรือเคลื่อนของกระเบื้องมุงหลังคาที่เกิดจากนกพิราบ ทำให้หลังคาร่วง หรือเกิดต้นหญ้าขึ้นตามหลังคา โดยการนำพาเมล็ดมาของจากการขับถ่ายมูลนกพิราบ แล้วพระภิกษุสามเณรเองก็ไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ (พระอธิการบาด สุวโจ, 2558 ; ซอม สุพร, 2558)

แต่อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พระอธิการบาด สุวโจก็ทำให้ทราบว่าทางวัดก็มีความพยายามที่จะอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเช่นกัน แต่ยังคงขาดหน่วยงานและผู้มีความรู้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุน ในฐานะเจ้าอาวาสวัดจอมศรีจึงทำได้เพียงการดูแลรักษาตามสภาพและความสามารถเท่านั้น บางครั้งก็อาศัยแรงงานและกำลังศรัทธาของชาวบ้านในการสอดส่องดูแลและพัฒนาเรื่อยๆ โบสถ์ ตลอดจนภูมิทัศน์ในบริเวณวัด เช่น การทำพื้นคอนกรีตรอบๆ โบสถ์ เพื่อป้องกันปัญหาการกัดเซาะพื้นโบสถ์ในช่วงฤดูฝน เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาในระดับที่ทางวัดและชุมชนสามารถทำได้เฉพาะหน้าเท่านั้น

ปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีทั้ง 4 ประเด็นที่ผู้เขียนสรุปมานำเสนอให้ทราบในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าโบสถ์วัดจอมศรีอาจต้องเผชิญกับปัญหาการชำรุดทรุดโทรมและพังทลายในอนาคต แม้ว่าในขณะนี้โบสถ์วัดจอมศรียังสามารถใช้ประกอบศาสนกิจอยู่ได้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าในอนาคตอันใกล้ปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างและสภาพของโบสถ์วัดจอมศรีจะไม่เกิดขึ้น

แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

เมื่อพิจารณาจากปัญหาการละเลยการอนุรักษ์และพัฒนาของโบสถ์วัดจอมศรีจะพบว่าปัญหาสามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ปัญหาจากระดับนโยบายที่ไม่ครอบคลุมชัดเจน ปัญหาจากการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาสี ปัญหาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขาดแนวทางการอนุรักษ์ที่ชัดเจน และปัญหาของพระภิกษุและสามเณรภายในวัดจอมศรีขาดบุคลากรและความรู้ความเข้าใจในการ

อนุรักษ์แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีหากจะมีปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมและยั่งยืนมากที่สุด ควรเป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่ทุกคนหรือทุกภาคส่วนมีการทำงานร่วมกันมากกว่าการมอบหมายหรือโยนภาระความรับผิดชอบให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีจึงควรเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการโดยใช้หลักพุทธธรรม

พระไตรปิฎกถือเป็นศูนย์กลางคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตั้งแต่ในการดำเนินชีวิตประจำวันไปจนถึงการปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน และเมื่อมีการประยุกต์ศาสตร์หรือการบูรณาการศาสตร์ทั้งหลายเข้ากับหลักพุทธธรรมแล้ว ย่อมส่งผลถึงการพัฒนาที่มีมิติสามารถต่อยอดหรือขยายผลออกไปได้กว้างขวางและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2552: 225-252) กล่าวว่าระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีการพัฒนาคนเป็นหลัก ประกอบกับการพัฒนาสังคม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี

แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีก็เช่นกัน ผู้เขียนได้นำหลักพุทธธรรม “อปริหานิยธรรม” มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการ อันจะส่งผลให้เกิดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เป็นรูปธรรมโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากยิ่งขึ้น เพราะการจะทำการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีให้สำเร็จได้นั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะคนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

อปริหานิยธรรม แปลว่า ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ประการ ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2557: 212-213)

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
4. ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
5. ไม่ลุอำนาจต้นหาคือความอยากที่เกิดขึ้น
6. ยินดีในเสนาสนะป่า
7. ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า สพรหมจารี (เพื่อนพรหมจารี) ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มาที่มาแล้ว ขอให้อยู่ผาสุก

อปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการ ถือว่าเป็นธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม และยังเป็นหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน สามารถนำอปริหานิยธรรมมาประยุกต์เพื่อ

เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการได้ ดังนี้

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี ทั้งหน่วยงานราชการระดับนโยบายในพื้นที่หรือในจังหวัด ชุมชนบ้านนาสี องค์การบริหารส่วนตำบลจอมศรี และพระภิกษุสามเณรวัดจอมศรี ต้องหมั่นประชุมกันเป็นประจำ เพราะการประชุมกันบ่อยๆ เป็นการระดมสมอง รวมความสามารถที่ทุกคนมี นำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง และหาแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนบ้านนาสีที่ต้องหมั่นประชุมปรึกษาหารือในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีร่วมกันอยู่เนืองๆ เพราะโบสถ์วัดจอมศรีถือเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่คนในชุมชนต้องมีสิทธิและส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเอง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544: 205-252) จะอาศัยเฉพาะกลไกของภาครัฐและการสนับสนุนจากภายนอกอย่างเดียวไม่ได้

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันปฏิบัติการในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี เพื่อความมั่นคงถาวรของโบสถ์วัดจอมศรี

3. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันกับโบสถ์วัดจอมศรีต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับ โดยทุกคนต้องถือระเบียบข้อบังคับเพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐก็ไม่ยกเอาอำนาจหน้าที่มาข่มขู่ชาวบ้าน จนเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยก และต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีอย่างสุดความสามารถ

4. ในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีนั้น ควรให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ เช่น พระอธิการ บัด สุวโจ เจ้าอาวาสวัดจอมศรี วัฒนธรรมจังหวัดเลย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเลย ผู้ใหญ่บ้านนาสี นายกองการบริหารส่วนตำบลจอมศรี เป็นต้น เพราะความเป็นผู้ใหญ่กับความเป็นผู้ร่น้อยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไม่แยกไม่ออก อย่างน้อยผู้ใหญ่หรือผู้นำก็จะมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า

5. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันกับโบสถ์วัดจอมศรีต้องไม่ลู่แก่อำนาจความอยาก ความเห็นแก่ตัว เช่น ทูจริตงบประมาณที่ได้รับอนุมัติให้มาใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี ต้องใช้งบประมาณให้ถูกต้องและเป็นประโยชน์มากที่สุด ไม่โลภเอาโบราณวัตถุหรือของมีค่าที่เกี่ยวกับโบราณสถานไปเป็นของส่วนตัว เป็นต้น

6. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันกับโบสถ์วัดจอมศรีต้องรักสันติภาพ ชัดเกลาคิดใจอยู่เสมอ แสดงถึงความเป็นผู้มีนิสัยดี พร้อมทั้งจะปฏิบัติงานโดยไม่ประมาท การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกันกับโบสถ์วัดจอมศรีเป็นคนดี ย่อมเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรี เป็นเครื่องยืนยันความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติภารกิจได้ดี

7. ตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี และเลือกคนดีมีความสามารถเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี เพื่อที่จะนำพาให้โบสถ์วัดจอมศรีได้รับการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี พระพุทธศาสนาและ

ศิลปกรรม สำหรับนักเรียน นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เกิดความรู้ความเข้าใจและความภาคภูมิใจสืบไป หากมีการนำหลักพุทธธรรม “อปริทานิยธรรม” ทั้ง 7 ประการ มาบูรณาการใช้ในการหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรี ก็จะทำให้ทุกภาคส่วนมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการคิด การแสดงความคิดเห็น และการลงมือปฏิบัติในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีได้อย่างเป็นรูปธรรม อนาคตอาจเกิดการนำพลังการมีส่วนร่วมของชุมชนมาต่อยอดเพื่อการพัฒนาวัดและพัฒนาชุมชนให้อยู่บนหลักคุณธรรมจริยธรรมได้อีกด้วย

บทสรุป

โบสถ์วัดจอมศรี บ้านนาสี ตำบลจอมศรี อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นโบราณสถานที่มีโบสถ์เป็นโบราณสถานสำคัญ แสดงให้เห็นถึงพลังศรัทธาต่อบรรพบุรุษพุทธศาสนาของชาวบ้านนาสีในอดีต ได้เป็นอย่างดี ลักษณะทางศิลปกรรมของโบสถ์วัดจอมศรีแม้จะสันนิษฐานว่ามีการวางผังมีลักษณะเป็นซึ่งคล้ายผังแบบโบสถ์มาตรฐาน พ.ศ.2483 ที่กรมการศาสนาได้ออกกำหนดให้ใช้ทั่วประเทศ แต่โดยงานศิลปกรรมปลีกย่อยนั้นจะเห็นได้ว่าการผสมผสานงานพุทธศิลป์ที่หลากหลาย จึงทำให้โบสถ์วัดจอมศรีเป็นโบราณสถานที่มีความน่าสนใจในแง่การผสมผสานทางศิลปกรรม พัฒนาการของงานช่างฝีมือในท้องถิ่น ตลอดจนความสำคัญที่มีต่อการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนอีกด้วย

ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าโบสถ์วัดจอมศรีได้ถูกละเลยหรือถูกลืมจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาในด้านต่างๆ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและพระภิกษุสามเณรยังขาดข้อมูล ขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน จนทำให้โบสถ์วัดจอมศรีแห่งนี้อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการชำรุดทรุดโทรมและพังทลายตามลำดับ

ดังนั้น แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีเชิงบูรณาการโดยใช้อปริทานิยธรรมทั้ง 7 ประการนั้น จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่ครอบคลุมทำให้ทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีได้มาทำงานร่วมกันแบบบูรณาการและมีความครอบคลุมสำหรับการทำงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ส่วน ไม่ว่าจะเป็นในระดับหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบาย ชุมชนบ้านนาสีซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณแก่วัดจอมศรีซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลโบสถ์วัดจอมศรีโดยตรง ไม่ควรที่เป็นการทำงานแบบฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว แต่ควรเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ทั้งนี้ ก็ควรมีการประชุมชี้แจงและสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีให้ทุกภาคส่วนให้เป็นไปตามแนวทางหลักอปริทานิยธรรมดังที่ได้นำเสนอมาแล้ว ซึ่งหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาข้างต้นจะเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยในการอนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีจากทุกภาคส่วนให้ร่วมมือกัน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี พระพุทธศาสนาและศิลปกรรม นำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการดูแล อนุรักษ์และพัฒนาโบสถ์วัดจอมศรีให้ยั่งยืนสืบไป

บรรณานุกรม

ก. หนังสือ

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). **ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 11**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ การศาสนา.
- กรมศิลปากร. (2541). **พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 พร้อมด้วยระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง**. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานนิติการ สำนักงานเลขาธิการกรม กรมศิลปากร.
- กองบรรณาธิการนายอบอู้. (2555). **นายอบอู้: เลย์**. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. (2544). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดเลย**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2529). **ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- ชวลิต อธิปัตย์กุล. (2556). **ลิมูวนในอีสาน: ความโยงใยพัฒนาการจากที่มา ที่ไป และสิ้นสุด ในห้วงมิติเวลาบนภาคอีสานของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: เต้า-โล้.
- ชาธร โชคภัทร. (2554). **ไปเชียงคาน ไม่ลืมเมืองเลย**. กรุงเทพฯ: แชนกรี-ลา เพรส.
- เชษฐ์ ดิงส์ชูลี. (2555). **เจดีย์ในศิลปะพม่า-มอญ: พัฒนาการทางด้านรูปแบบตั้งแต่ศิลปะศรีเกษตร ถึงศิลปะมณฑล**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 29. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระราชวชิรเมธี และคณะ. (2556). **การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีในเขตตำบลนครชุม อำเภอมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร**. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิทย์ อิศาศวัต. (2543). **ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2548). **หมู่บ้านอีสานยุค “สงครามเย็น” สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2550). **แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์**. กรุงเทพฯ: สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). **มิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร.**
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ข. สัมภาษณ์บุคคล

1. พระอธิการบัว สุธา. (2558). เจ้าอาวาสวัดจอมศรี ตำบลจอมศรี อำเภอเขียงคาน
จังหวัดเลย. **สัมภาษณ์.** 1 กุมภาพันธ์.
2. สิงห์ ไชยคินี่. (2558). ชาวบ้านนาสี บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 2 ตำบลจอมศรี อำเภอเขียงคาน
จังหวัดเลย. **สัมภาษณ์.** 7 กุมภาพันธ์.
3. สำรวย โคตรนารินทร์. (2558). บ้านเลขที่ 82/1 หมู่ที่ 2 ตำบลจอมศรี อำเภอเขียงคาน
จังหวัดเลย. **สัมภาษณ์.** 7 กุมภาพันธ์.
5. ซอม สุพร. (2558). ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลจอมศรี อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย.
สัมภาษณ์. 9 กุมภาพันธ์.

ความเตี้ยกับการบวชเป็นพระในสังคมไทย
บทวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์และคุณสมบัติการบวชในพระพุทธศาสนา
The shorter and Idea of Ordination for Monkhood in Thailand
Analysis of The Criteria and Qualifications for Ordination in Buddhism

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระมหาโชว์ ทสสนีโย และ ประเสริฐ ธิลาว
Phrapalat Raphin Buddhisar, Phramaha Show Tassaniyo and Praseat Thilao
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
Doctor of Program in Buddhist Management
E-mail ; Research.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเด็นวิาทะว่าด้วยการ “สึก” พระ “เตี้ย” กลายเป็นข้อขัดแย้งในสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ต่อหลักการตามพระธรรมวินัย คุณสมบัติการบวช โดยมีเกณฑ์วินิจฉัยใน 2 เรื่อง คือ เกณฑ์ตามพระธรรมวินัย เกณฑ์ทางสังคม รวมไปถึงความเหมาะสม ซึ่งต้องมีคำตอบในทางสังคม ว่าด้วยเรื่องศักยภาพของมนุษย์ที่จะเรียนรู้และศึกษาพระพุทธศาสนาได้ รวมถึงสิทธิมนุษยย์ในการนับถือศาสนาตามที่กฎหมายรับรอง นอกจากนี้ในบทความนี้ยังเสนอแนวทางการสร้างองค์กร หน่วยงานขึ้นมาเพื่อรองรับการอธิบายและตีความพระธรรมวินัย อาทิ สังฆสภา และหรือสภาพระธรรมธร และวินัยธร ไปจนถึงศาลสงฆ์เพื่อรองรับการบริหารดำเนินการ ใช้พระธรรมวินัย ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์หลักการ และเกณฑ์วินิจฉัยต่อการบวชในพระพุทธศาสนาโดยวิเคราะห์ร่วมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขเชิงโครงสร้าง โดยใช้การการศึกษาวิเคราะห์ผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมและเอกสารพระไตรปิฎกอันเป็นหลักการดั้งเดิม

คำสำคัญ : ความเตี้ย, คุณสมบัติการบวชในพระพุทธศาสนา, สังคมไทย

Abstract

An argument in disrobing (ลาสิกขา, สึก) a short monk (พระเตี้ย) became conflict in society concerning principle as in Dhamma-Vinaya (Doctrine and Discipline) mentioning qualification to be ordained. To consider this case, there are two principles: Dhamma-Vinaya and society including suitability of answer in human capability to explore Buddha's Teachings

and also human right as appeared in law. Besides, this article presents guideline to establish organization or agent in order to explain and interpret Dhamma-Vinaya for example, Sanghasabha (Ecclesiastical Assembly) and/or Assembly of Phradhammadhara (monk who experts in Dhamma) and Phravinayadhara (monk who experts in Vinaya) including Sangha Court for the sake of administration and performance based on Dhamma-Vinaya.

This article also aims to analyze principle and criterion for making decision of ordination in Buddhism including phenomena in current society and present guideline of systematic solution through analytical study social phenomena and Tipitaka, the original principle.

Keywords: Shot, Qualification ordination in Buddhism, Thai's Social

บทนำ

ภาพข่าว “สี่กพระเตี้ย-กลางพรรษา-วิจารณ์กระทู้-ผิด/ถูก ใครจะเป็นผู้ตัดสิน” (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2559) กลายเป็นประเด็นคำถามในเชิงสังคมว่าเกิดอะไรขึ้นกับพระที่รูปร่างเล็ก อายุครบเกณฑ์ พระอุปชฌาย์อนุญาตให้บวชแล้วจนกระทั่งต้องให้สี่ก พิจารณาไปเท่ากับว่ามีข้อบกพร่องในเกณฑ์วินิจฉัยของผู้ปกครองกับพระอุปชฌาย์ในการบังคับใช้พระธรรมวินัย ในเมื่อพระอุปชฌาย์อนุญาตให้บวชได้แล้ว เท่ากับว่าพระอุปชฌาย์เป็นผู้ใช้พระธรรมวินัยวินิจฉัยต่อเกณฑ์/คุณสมบัติการบวช ในขั้นต้นถูกละเมิด ทั้งยังเป็นการสะท้อนว่าเกณฑ์วินิจฉัยต่อการบวชในขั้นต้นบกพร่อง เพราะพระอุปชฌาย์อนุญาตให้บวชในเบื้องต้นแล้ว ซึ่งในข้อเท็จจริง “กฎ” ตามพระธรรมวินัยต้องมีเพียง 1 เดียวเป็นอื่นไม่ได้ แต่ในทางการบริหารมีข้อมูลว่าพระสังฆาธิการระดับปกครองเหนือพระอุปชฌาย์และเจ้าอาวาสได้มีคำสั่งให้ลาสิกขา โดยมีคำอธิบายเสริมว่าเพื่อรักษาพระธรรมวินัย ดังนั้นหากใช้เกณฑ์นี้จะตีความได้หรือไม่ว่า ผู้บริหารมีเกณฑ์วินิจฉัยบกพร่องในการใช้ และบังคับใช้พระธรรมวินัย หรือในทางกลับกันอาจอธิบายได้อีกมุมหนึ่งว่าเมื่อผู้บริหารในเบื้องต้น “พระอุปชฌาย์/เจ้าอาวาส” ไม่รู้ชัดจึงยกประโยชน์ให้ “ผู้บวช” แต่เมื่อรู้แล้ว ก็ดำเนินการแก้ไข “ให้สี่ก” เสียให้ถูกต้อง ซึ่งในข้อเท็จจริงลักษณะทางกาย “ตัวเล็ก-เตี้ย-แคระ” สามารถเห็นได้ด้วยตาเนื้อจากภายนอกไม่ต้องรอดูจรวด นิสัย จากการอยู่ร่วมกันเมื่อเทียบกับเคียงกับลักษณะนิสัย พฤติกรรมภายใน เมื่อเทียบกับกรณีของบัณฑิตกะเทย (พระระพิน พุทธิสารโ, 2553, น.1-5, พระมหาสักขชาย กนตสีโล., 2551, น.1-5) นอกจากนี้ในการให้สี่กดังกล่าวส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ในวินัย การบังคับใช้วินัย การบริหาร สิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงหรือการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งตามหลักชาวพุทธมีสิทธิในการจะเข้าถึงหลักคำสอนสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาได้ทุกคน เมื่อมีการไปตีดรอนหรือห้ามขอด จน

กระทั่งให้สัก จะเท่ากับละเมิดศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่จะพัฒนาได้ รวมไปถึงสิทธิในการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา และสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ที่กฎหมายสากลให้การรับรอง ซึ่งในบทความนี้จะนำเสนอประเด็น ขัดแย้งจากการตีความและการปฏิบัติมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ เพื่อแสวงหาคำอธิบาย องค์ความรู้เพื่อ การสร้างเกณฑ์วินิจฉัยตามพระธรรมวินัยต่อกรณีที่เกิดขึ้นนี้ ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

รูปภาพที่ 1 ภาพข่าว “สักพระเถี่ย-กลางพรรษา-วิจารณ์กระท่อม-ผิด/ถูก ใครจะเป็นผู้ตัดสิน”
(ไทยรัฐ ออนไลน์) <http://news.mthai.com/hot-news/general-news/514041.html>
เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2559

เกณฑ์/คุณสมบัติการบวชตามหลักพุทธ

การบังคับให้สักเป็นที่โจทก์และกล่าวถึงกันในวงกว้างถึงอำนาจและการบังคับใช้อำนาจ ซึ่งในข้อเท็จจริงจะต้องย้อนไปหา “บัญญัติ” ดั้งเดิมอันเป็นข้อห้ามและขออนุญาตของการบวชและไม่บวช เพื่อ สอบทานคุณสมบัติของการบวช/หรือผู้ที่จะสามารถบวชได้ในพระพุทธศาสนา ซึ่งในข้อเท็จจริงคงเหมือน เกณฑ์คุณสมบัติเฉพาะของสถาบันศึกษา หรือองค์กรต่าง ๆ เช่น นักเรียนแพทย์ นักเรียนทหาร ตำรวจ นักการเมือง เป็นต้น โดยการ “ห้าม-กำหนด” คุณสมบัติ จัดเป็นเกณฑ์พื้นฐานในการเลือกคนเข้ามาบวช

ฉะนั้นคุณสมบัติของการบวช จัดเป็นคุณสมบัติร่วมของการบวช ซึ่งมีหลักฐานในพระไตรปิฎกกรณี ห้ามคนบวชไว้ 20 ประการ และห้ามบรรพชา หรือบวชเป็นสามเณรไว้อีก 32 ประการ โดยเป็นบัญญัติที่ เนื่องด้วยการบวชหรือเกณฑ์ในการคัดกรองผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนา ดังมีหลักฐานปรากฏในวินัย (วิ. มหา (ไทย) 4/185/119) ที่ว่า (ดูตาราง)

ห้ามอุปสมบท 20 ประการ (พระภิกษุ)	ลักษณะที่ไม่ควรให้บรรพชา 32 ประการ (สามเณร)
<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ไม่มีอุปชฌายะ 2. ผู้มีอุปชฌายะเป็นสงฆ์ (อุปชฌายะต้องมีรูปเดี่ยว ไม่ใช่ฆราวาส) 3. ผู้มีอุปชฌายะเป็นคณะ (2,3 ชื่อว่าเป็นคณะ, 4 ขึ้นไปเป็นสงฆ์) 4. ผู้มีอุปชฌายะเป็นกะเทย 5. ผู้มีอุปชฌายะเป็นคนลักเพศ (ผู้บวชเอาเอง) 6. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้เข้ารีตเตียรลีย์ 7. ผู้มีอุปชฌายะเป็นสัตว์ดิรัจฉาน (มีเรื่องเล่าว่า นาคปลอมมาบวช) 8. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้ฆ่ามารดา 9. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้ฆ่าบิดา 10. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ 11. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้ฆ่าฆราวาสภิกษุณี 12. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน 13. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้ประทุษร้ายพระพุทธเจ้า จนถึงยังพระโลหิตให้ห้อ 14. ผู้มีอุปชฌายะเป็นผู้มีอายุ 2 เพศ 15. ผู้ไม่มีบาตร 16. ผู้ไม่มีจีวร 17. ผู้ไม่มีทั้งบาตรทั้งจีวร 18. ผู้ขอขมบาตรเขามาบวช 19. ผู้ขอขมจีวรเขามาบวช 20. ผู้ขอขมทั้งบาตรทั้งจีวรเขามาบวช 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนมีมือขาด 2. คนมีเท้าขาด 3. คนมีทั้งมือทั้งเท้าขาด 4. คนมีหูขาด 5. คนมีจมูกแหว่ง 6. คนมีทั้งหูขาดทั้งจมูกแหว่ง 7. คนมีนิ้วมือขาด 8. คนมีนิ้วหัวแม่มือขาด 9. คนมีเอ็น (เท้า) ขาด 10. คนมีมือเป็นแผ่น (นิ้วติดกัน) 11. คนค่อม 12. คนเตี้ย (เกินไป) 13. คนคอกพอก 14. คนถูก نابด้วยเหล็กแดงจนเสียโฉม (ในการลงโทษ) 15. คนถูก โขยถูก แส้ (มีรอยแผล) 16. คนถูก หมายจับ (ให้ฆ่าได้เมื่อพบ) 17. คนมีเท้าปุก (เป็นตุ่ม) 18. คนเป็นโรคอันเป็นโทษแห่งบาป (โรคเรื้อรังที่รักษาไม่หาย) 19. คนประทุษร้ายบริษัท** 20. คนตาบอดข้างเดียว หรือทั้งสองข้าง 21. คนเป็นง่อย 22. คนกระจอก (เท้าผิดปกติ ต้องเดินด้วยหลังเท้า เป็นต้น) 23. คนเป็นอัมพาต (ร่างกายตายไปซีกหนึ่ง) 24. คนเปลี้ย (เดินเองไม่ได้) 25. คนชรา ทุพพลภาพ

ห้ามอุปสมบท 20 ประการ (พระภิกษุ)	ลักษณะที่ไม่ควรให้บรรพชา 32 ประการ(สามเณร)
	26. คนตาบอดแต่กำเนิด 27. คนใบ้ 28. คนหูหนวก 29. คนทั้งบอดทั้งใบ้ 30. คนทั้งบอดทั้งหนวก 31. คนทั้งใบ้ทั้งหนวก 32. คนทั้งบอดทั้งใบ้ทั้งหนวก
ทั้ง 20 ประเภทนี้ ถ้า (สงฆ์) บวชให้ ต้องอาบัติทุกกฏ	บุคคล 32 ประเภทนี้ ผู้บรรพชาให้ ต้องอาบัติทุกกฏ
<p>หมายเหตุ : การกำหนดข้อห้ามไม่ให้บวชคน 32 ประเภทนี้เป็นสามเณรนั้นเป็นอันห้ามสำหรับบวชเป็นพระด้วย เพราะตามวิธีการบวช ผู้ที่จะบวชเป็นพระจะต้องผ่านลำดับจากการเป็นสามเณรมาก่อนแม้ชั่วครู่หนึ่ง การตั้งข้อกำหนดนี้ เพื่อให้พระพุทธศาสนามีเกณฑ์ในการคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “คุณสมบัติเฉพาะ” ในความเป็นพระ ที่จะต้องยังศรัทธาให้เกิด แต่ก็ไม่มีข้อห้ามเด็ดขาดถึงขนาดว่า บวชให้แล้วต้องให้สึกไปเหมือนบุคคล 11 ประเภทที่กล่าวไว้ในข้อห้ามบวชเด็ดขาด</p> <p>**คนประทุษร้ายบริษัท: คนมีรูปร่างไม่สมประกอบ ทำให้หม่อมคณะดูวิปริต เรียกว่า “คนประทุษร้ายบริษัท” คือ คนมีรูปร่างผิดปกติ เช่น สูงเกินไป เตี้ยเกินไป ดำเกินไป ขาวเกินไป จมูกใหญ่เกินไป จมูกเล็กเกินไป (วิ.อ. 3/119/96-99)</p>	

ดังนั้นหากดูจากหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันไว้อยู่แล้วถึงบุคคลที่มีคุณสมบัติให้บวชได้ และไม่
 ได้ เมื่อต้องยึดตามเกณฑ์ของพระวินัยที่มีเจตนารมณ์ ในการคัดกรองเลือกผู้ที่จะเข้ามาบวช เพื่อได้คนที่
 มีคุณภาพที่จะศึกษา รักษาและสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาสำคัญ ดังนั้น แนวคิดที่จะรักษาภาพลักษณ์
 ของคนที่จะมาบวชเพื่อยังศรัทธาแก่พุทธบริษัทให้เกิดขึ้น เมื่อบวชมาแล้วต้องส่งเสริมและสร้างศรัทธา
 ซึ่งมีข้อมูลย้อนถามกลับไปว่าคนเดียบบวช และสามารถเข้าถึงหรือเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้หรือไม่ หรือมี
 เกณฑ์ต่อคุณสมบัติของการบวชไว้อย่างไร ทั้งจะได้นำหลักฐานที่ปรากฏในครั้งพุทธกาลมาเป็นข้อมูลใน
 การวินิจฉัยร่วมกับประเด็นที่นำมาวิเคราะห์กันต่อไป

รูปภาพที่ 2 พระที่รูปร่างเล็ก อายุครบเกณฑ์ เมื่อเจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาแล้ว
พิจารณาให้สึก ด้วยเหตุผลขาดคุณสมบัติตามขออนุญาตให้บวช ,
สืบค้นจาก <http://m.thainews24h.com>

พระเตี้ย การบวช บรรลุนิกรรม เอตทัคคะ ในครั้งพุทธกาล

ในครั้งพุทธกาลมีพระเถระที่ได้รับการยกย่องว่า “พูดเสียงไพเราะ” มีคุณสมบัติในเชิงกายภาพ “เตี้ย” มีร่างกายเหมือนเด็กอายุ 10 ขวบ ชื่อว่า “ภัททียะ” ซึ่งถูกคนส่วนใหญ่เรียกว่า “เตี้ย-กฤณฎกะ” ท่านจึงได้ชื่อเป็นคำเรียกร่วมกับลักษณะทางกายภาพว่า “กฤณฎกะภัททียะ” (ขุ.อป. (แปล) 33/1-33/ /289-293) หรือ “ภัททียะเตี้ย-ภัททียะแคะ” เหตุการณ์ก่อนท่านบวช กล่าวคือคราวหนึ่งได้ฟังธรรมพระพุทเจ้า เกิดศรัทธาขอบวชและพระพุทเจ้าก็ให้บวช ซึ่งพระพุทเจ้าเองก็เห็นด้วยตาเนื้อว่า “เตี้ย-แคะ” แต่ก่อนอนุญาตให้บวช ศึกษาปฏิบัติธรรมในพระพุทศาสนาจนบรรลุนิกรรมขั้นสูงสุดเป็นพระอรหันต์ แต่ด้วยคุณสมบัติติดตัว “เตี้ย-แคะ” จึงถูกล้อเลียนบ้าง เรียกแคะบ้าง ถูกจับหัว ดึงหู หรือมีเหตุการณ์หญิงนางหนึ่งเห็นท่านตัวน้อย แต่หน้าแก่ หัวเราะจนตัวงอตัวโอนเอนไปมาเห็นพินทั้งปาก แต่ท่านหาได้ใส่ใจ กับน้อมเอาสภาวะการถูกหัวเราะเยาะ ดูแคลนนั้นมาพิจารณาตามความเป็นจริง จนพัฒนาองค์ธรรมขั้นสูงขึ้นไปจนบรรลุนิกรรมในที่สุด มีข้อมูลจากประวัติท่านว่าครั้งหนึ่งหลังท่านเข้าเฝ้าพระพุทเจ้า และเดินกลับออกไปมีพระกลุ่มใหญ่ 30 เคนสวนเข้ามา พระพุทเจ้าจึงตรัสถามว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเห็นพระเถระรูปหนึ่งเดินสวนทางไปหรือไม่?”

“ไม่เห็น พระเจ้าข้า” พระภิกษุกลุ่มใหญ่ตอบ

“พวกเธอเห็น มีไซ้หรือ?”

“เห็นแต่สามเณรรูปเล็ก ๆ เดินสวนทางไป พระเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย นั้นแหละ คือพระเถระ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ รูปร่างของท่านเล็กเหลือเกิน พระเจ้าข้า”

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตไม่เรียกบุคคลว่า “เถระ” เพราะความเป็นคนแก่ มีผมบนศีรษะหงอก

และเพียงสักแต่ว่านั่งบนอาสนะพระเถระเท่านั้น ท่านเหล่านั้น ตลาคตเรียกว่า “พระแก่เปล่า” ส่วนท่านที่มีสังฆะ คือ อริยสัง 4 มีธรรมะ มีความสำรวม รู้จักข่มใจ ไม่เปียด เปียนผู้อื่น และมีปัญญา ท่านเหล่านั้น ตลาคตเรียกว่า “เถระ” (ส.นิ. (ไทย) 16/240/332)

จากหลักฐานที่ปรากฏยืนยันได้ว่าท่านเป็นคนมีรูปร่างเล็ก ถึงเล็กมาก แต่ในทางกลับกันท่านกลับมีคุณสมบัติด้านเสียง กล่าวคือ ในเวลาแสดงธรรมกับมีเสียงกังวาน ไพเราะจับใจเป็นที่ศรัทธาของมหาชน พระพุทธเจ้าจึงยกย่องท่านว่าเป็นผู้แสดงธรรมด้วยเสียงอันไพเราะ สรูปก็ตัวเตี้ย-แคระแต่เสียงดี มีประวัติอยู่ในครั้งพุทธกาล

ในส่วนของกรบวชจากหลักฐานที่ปรากฏยืนยันได้ว่า “คนเตี้ย” บวชได้ ทั้งยังสามารถ ศึกษาหาความรู้จนกระทั่งบรรลุธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนาได้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ความสูง ต่ำเตี้ย อ้วน ผอม ขาว จนเกินไป ไม่ใช่เงื่อนไขสำหรับการบวช รวมทั้งยังศึกษาหาความรู้จากพระพุทธศาสนาได้ ดังปรากฏหลักฐานมาแล้วในครั้งพุทธกาล แต่เมื่อบวชเข้ามาแล้วลักษณะทางกายภาพทำให้เกิดข้อครหา ไม่ส่งเสริมศรัทธา รวมทั้งกลายเป็นเรื่องล้อเลียนเกิดขึ้น จึงมีการบัญญัติห้ามในภายหลัง ดังนั้นบัญญัติที่เกิดขึ้นในภายหลัง (วิ.มหา. (ไทย) 4/119/186) จึงถูกใช้เป็นเกณฑ์และดุลยพินิจในการวินิจฉัยต่อการบวชหรือคัดเลือกบุคคลเข้ามาบวช ซึ่งเป็นคุณสมบัติของการบวชตามบัญญัติ ในอีกมิติหนึ่งก็ไม่มีข้อห้ามหรือบัญญัติใดที่จะไม่อนุญาตให้ “คนเตี้ย” เรียนรู้ ศึกษาพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการบรรลุธรรมด้วย โดยยกกรณี “ภัททิยะ” มาเป็นกรณีศึกษาเทียบเคียงและยืนยัน จึงเท่ากับว่าชาวพุทธสามารถศึกษาเรียนรู้และเข้าถึงสภาวะธรรมสูงสุดทางพระพุทธศาสนาได้จะมีเพียงเกณฑ์ว่าด้วยคุณสมบัติการบวช ที่ทำให้อนุญาต/ไม่อนุญาตให้บวชเท่านั้น

ดังนั้นแนวคิดที่สำคัญ พระพุทธศาสนารับรองสิทธิของมนุษย์ที่จะเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยปราศจากการปิดบังอำพราง ดังปรากฏหลักฐานเด็กกับสิทธิการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา [สิทธิเด็ก-สามเณรราหุล] (วิ.มหา.(ไทย) 2/50/238) ผู้สูงอายุ ก็กับการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต [สิทธิของผู้สูงอายุ-พระราธะ] สตรี ก็กับการเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้บวชเรียนรู้อภิปุจฉาสาสนา ดังกรณีนางมหาปชาบดีโคตรมีเถรี เป็นต้น [สิทธิสตรี-มหาปชาบดีโคตรมี] (วิ.จุ. (ไทย) 7/403/316) สิทธิของผู้พิการ ซึ่งรวมไปถึงคนเตี้ย [สิทธิผู้พิการ-นางชุตตรา] (อง.จตุกก. (ไทย) 21/176-177/159) หรือผู้ป่วยในการเข้าถึงเรียนรู้พระพุทธศาสนา ดังกรณีของพระเจ้าสุทโธทนะ (ผู้สูงอายุ/ผู้ป่วย) หรือมกุฏกุนทลี (ผู้ป่วย/พิการ) ก็กับการฟังธรรม แล้วพัฒนาจิต จนถึงองค์คุณแห่งธรรมเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้ จากหลักฐานตรงนี้อาจตีความได้ว่าพระพุทธศาสนาส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในการเข้าถึงและเรียนรู้พระพุทธศาสนาทุกสาขาวิชาชีพ และสถานะทางสังคมโดยไม่จำกัด

เกณฑ์วินิจฉัยต่อคุณสมบัติ/แนวทางแก้ปัญหา

เกณฑ์วินิจฉัยต่อคุณสมบัติการบวชกรณีที่เกิดขึ้นที่จังหวัดจันทบุรี สุ่มติการตัดสินใจของเจ้าในระดัปลงครอง ที่ทำหน้าที่บังคับใช้พระธรรมวินัย ซึ่งมีทัศนะผ่านการตีความที่แตกต่างกัน ดังนั้นในทาง

ปฏิบัติเกณฑ์แต่ละเกณฑ์สู่การตัดสินใจต้องไม่แตกต่างกัน และอยู่บนหลักการเดียวกัน ซึ่งในการวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนข้อเท็จจริงในเกณฑ์วินิจัย พร้อมเสนอเป็นข้อเท็จจริงและมติร่วมในการใช้และบังคับใช้พระธรรมวินัยได้ คือ

1. การวินิจัยในฐานะเป็นผู้ใช้พระธรรมวินัย อุปัชฌายะ/เจ้าอาวาส/พระผู้บวช ในฐานะเป็นผู้ใช้นโยบายในการคัดเลือก การบวช จนกระทั่งถูกนิยามว่าเป็นพระภิกษุว่ากระบวนการของการบวชตามพระธรรมวินัยสิ้นสุดลงแล้ว กระบวนการในการคัดเลือกคนเพื่อเป็นพระเสร็จแล้ว ผู้บวชยอมเป็นพระในพระพุทธศาสนา เพราะถือว่าอุปัชฌาย์เป็นผู้นำเข้าหมู่ ส่วนกระบวนการทางสงฆ์ที่เป็นพระอันดับคือหมู่คณะในการพิจารณาพร้อมของสงฆ์ถ้าถือเอาตามพระธรรมวินัยถือว่าครอบงำคณะ ส่วนจะเป็นจริงหรือใช้ได้จริงตามเกณฑ์วินิจัย คุณสมบัติ ที่พึงประสงค์เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งในงานการศึกษาของพระอนันต์ โชติวิโส (สนพนะเนา) (2553,น.19-20) ที่สะท้อนผลการวิจัยว่าพระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ตามพระธรรมวินัยที่ชักชวนผู้บวชเข้าหมู่คณะ ทำหน้าที่ในการพัฒนาผู้บวชให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา หรืองานวิจัยของพระทอง ธมมิโก (ปานทอง) (2553,น.14-15) มีข้อมูลว่า “ปัญหากระบวนการกลั่นกรองผู้บวชของพระอุปัชฌาย์มีความหละหลวม เมื่อบวชเข้ามาแล้วขาดอาจารย์ผู้ให้การแนะนำอบรมทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ เป็นเหตุให้ผู้บวชไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของการบวชอย่างแท้จริงได้” ในงานวิจัยของพระครูสมุทรประกาย (เฉลิม ปภังกร) (2557,น.10) ได้สะท้อนปัญหาออกมาว่า “สภาพปัญหาที่ปรากฏในงานวิจัยเกี่ยวกับการบวชและอุปัชฌาย์ผู้ให้บวช พบว่าเป็นปัญหาโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและตัวบุคคลผู้บวช ปัญหาเหล่านั้นนำไปสู่การประพตติผิดพระธรรมวินัย รวมไปถึงความย่อหย่อนของพระอุปัชฌาย์เอง ปัญหาด้านพระธรรมวินัย และการบิดเบือนพระธรรมวินัย” ส่วนสุทัศน์ ไชยะภา (2543,น.3) เห็นว่าพระอุปัชฌาย์ “การปฏิบัติหน้าที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้รู้ดี ปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างและเป็นที่ยิ่งของชาวโลก” ดังนั้นผู้ใช้พระธรรมวินัยเจ้าอาวาส พระอุปัชฌาย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงการใช้และความเชื่อตรงต่อหลักการอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาก็คือพระธรรมวินัย

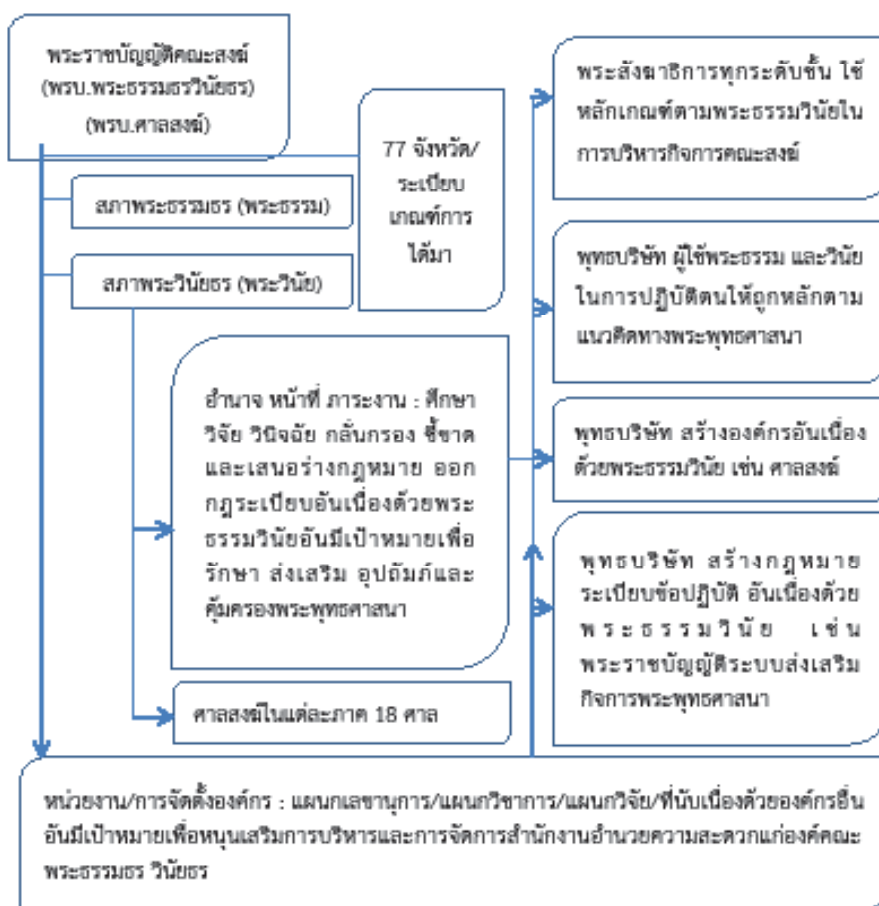
2. แนวคิดเรื่องการรักษาพระธรรมวินัย เจ้าคณะ พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส และชาวพุทธ จะต้องเป็นผู้รักษาพระธรรมวินัย หรือคำสอน เกณฑ์ที่ถูกต้อง ผ่านแนวคิดเรื่อง “พระธรรมวินัยจะเป็นหลักการสูงสุดดังพุทธพจน์ที่ว่า “ธรรมวินัยจะเป็นศาสดาแทนเรา - โย โว อานนท มยา ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญโต โส โว มมจฺเจน สตถา “อานนท...ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอ ทั้งหลายหลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย..” [ปัจฉิมวาจา : ที.มหา. (ไทย) 10/216/164] หลักการนี้ ย่อมเป็นเกณฑ์สำหรับชาวพุทธที่จะต้องยึดถือไว้เป็นหลักการปฏิบัติสูงสุด การปฏิบัติตาม การไม่ละเมิด รวมไปถึงเมื่อปฏิบัติไม่สอดคล้องก็พยายามทวน ย้อนกลับเพื่อไปหาความถูกต้อง จึงเป็นหลักการสำหรับชาวพุทธจะต้องปฏิบัติ หากคิดตามกรณีการบวชพระเถย์ ที่จังหวัดจันทบุรี จึงเป็นการทวนย้อนทั้งในส่วนของผู้บวช ผู้ชักนำเข้าหมู่คณะ เจ้าคณะผู้ปกครอง ผู้บริหารการใช้พระธรรมวินัย และผู้บวชใน

ฐานะเป็นชาวพุทธ ซึ่งจะต้องช่วยกันรักษาหากมองว่าเป็นคือบทบาทของชาวพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเกรียงไกร เกริกชัยวัน (2554, น.2-5) ที่ทำวิจัยให้ต้องมีการคัดเลือกและอบรมพระอุปัชฌาย์ในฐานะเป็นผู้บังคับใช้พระธรรมวินัย ให้มีกรอบเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติในการคัดเลือกสมาชิกเข้าหมู่คณะ รวมไปถึงในงานวิจัยของพระทอง ธรรมโก (ปานทอง) (2553, น.1-5) ที่เสนอว่าพระอุปัชฌาย์ รวมทั้งผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์จะต้องทำหน้าที่ในการบริหาร จัดการ ใช้พระธรรมวินัยและบังคับใช้พระธรรมวินัยโดย (1) ให้ศาสนิกทั้งในส่วนผู้ใช้พระธรรมวินัย (ชาวพุทธ) และผู้บังคับใช้พระธรรมวินัย (อุปัชฌาย์-เจ้าคณะปกครอง) ต้องปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด (2) เมื่อมีผู้ใช้พระธรรมวินัยประสงค์ปฏิบัติขอวชต้องมีการสร้างกลไก เครื่องมือในการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขอวชอย่างรอบคอบ (3) ต้องสร้างกลไกของการพัฒนากล่าวคือต้องจัดให้มีการศึกษาอบรมทั้งก่อนวชและหลังวชโดยมีหลักสูตรรูปแบบ และวิธีการอบรม อย่างชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกัน รวมไปถึงการส่งเสริมให้ชาว พุทธทั้งพระภิกษุสามเณร ในนามผู้ใช้พระธรรมวินัยหรือบังคับใช้พระธรรมวินัยมีส่วนร่วมต่อการรักษาพระธรรมวินัย (4) การพัฒนาสถานที่ และบุคลากรทางพระศาสนาให้มีทั้งคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอ ซึ่งจะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเจริญก้าวหน้า ดังพระพุทธประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนในงานวิจัยของพระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร) (2557, น.15) ได้เสนอแนวทางในการการพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 มีจำนวน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาศักยภาพตนเองของพระอุปัชฌาย์ โดยการพัฒนาศักยภาพคุณสมบัติของ พระอุปัชฌาย์ พัฒนาศักยภาพด้านจริยาธรรมของพระอุปัชฌาย์ และพัฒนาศักยภาพภาวะผู้นำของ พระอุปัชฌาย์ โดยการพัฒนาศักยภาพพระอุปัชฌาย์ให้มีคุณสมบัติตามพระธรรมวินัย คือมีศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัศนะ มีศรัทธา มีหิริโอตตัปปะ มีความเพียร มีสติมีมารยาทงดงาม เป็น สัมมาทิฐิพระอุปัชฌาย์มีจริยาความเรียบร้อยดีงาม และเป็นที่น่าศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป มีความเอื้อเฟื้อ สัจจรรพ ประพฤติตามพระธรรมวินัย และกฏมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด เป็นแบบอย่าง อันดีของสังฆวิหาริก มีภาวะความเป็นผู้นำสูงในการปกครองดูแลคณะสงฆ์ ดังนั้นอุปัชฌาย์จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นด่านหน้าในการรักษาพระธรรมวินัยจึงต้องมีการคัดเลือก พัฒนา และให้ความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งปรากฏในงานวิจัยของพระมหาบุญเสริม ขุนฤทธิ์ (2555, น.1-5) เรื่อง “ กระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาพระอุปัชฌาย์เถรวาทแห่งคณะสงฆ์ไทย ” หรือในงานวิจัยของ ไผท นาควัชระ (2547, น.1-5) เรื่อง “ บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย ” รวมถึงงานวิจัยของ พระครูปริยัติสารวิสุทธิ จันทร์เรือง (2556, น.48-57) เรื่อง “ กลยุทธ์การจัดการอุปสมบทที่มีประสิทธิผลของวัดไทยในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9 ” ทั้งในงานวิจัยของ พระธรรมยุทธิ ขนดีโร (2554, น.1-5) เรื่อง “ บทบาทของพุทธบริษัทในการปกป้องสถาบันสงฆ์ ” มุ่งสะท้อนแนวคิดในเรื่องบทบาทของพระอุปัชฌาย์ และชาวพุทธที่จะต้องมีส่วนร่วม มีบทบาทในการรักษาพระธรรมวินัยที่ไม่เฉพาะพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแต่หมายถึงฆราวาสญาติโยมที่ย่อมมีส่วนสำคัญต่อการรักษาปกป้องพระธรรมวินัยได้ด้วย รวมไปถึงในฐานะเป็นผู้ใช้ที่มีส่วนในการควบคุมเชิงแฝงในการบังคับใช้ให้มีการบังคับใช้พระธรรมวินัยด้วยเช่นกัน

3.การตั้งหน่วยงาน/องค์กรขึ้นมารับรอง/รักษา/ศึกษาพระธรรมวินัย ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัย อย่างเป็นระบบ ในความหมายนี้หมายถึง หากคณะสงฆ์ตั้ง “สภาพระธรรมธร/สภาวินัยธร” ที่จะต้องมีหน้าที่รักษาปกป้องพระธรรมวินัย ผ่านกระบวนการศึกษา วิจัย มีกองงานในแต่ละแผนก เป็นองค์คณะอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์วินิจฉัยของ “ศาลสงฆ์” หรือเป็นหลักการกลางสำหรับศาลสงฆ์ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงทั้งหมด ไม่ใช่วินิจฉัยกันไปตามมีตามเกิด แต่ให้วินิจฉัยไปตามข้อเท็จจริง หลักการ หลักฐาน หลักปฏิบัติที่ชัดเจน อ้างอิงเป็นแนวปฏิบัติได้ ดังปรากฏในงานวิจัยของเกียรติศักดิ์ พันธวงศ์ (2554, น.1-5) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาท กับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” โดยได้ทำการศึกษาไว้ว่ากระบวนการ การใช้และบังคับใช้พระธรรมวินัยมีเกณฑ์ที่สอดคล้องกับวิถีวิทยาตามหลักประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา ซึ่งในกระบวนการของการปฏิบัติมีความชัดเจนและมีความเป็นไปได้ หลักฐานนี้สามารถยืนยันได้ว่า การออกแบบองค์กร หรือหน่วยงาน/องค์กรขึ้นมารับรอง รักษา ส่งเสริมพระธรรมวินัย ให้มีสภาธรรมธร-วินัยธร ศาลสงฆ์ โดยอาศัยพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ ร่วมกับกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องสอดคล้อง และพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ เทียบเคียงเชื่อมโยง เป็นสิ่งที่จะสามารถกระทำได้ ดังในงานวิจัยของอิเทพ ผาธา (2550, น.1-5) ที่ทำการศึกษาไว้ในเรื่อง “การศึกษาารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนา-เถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณสมณะ 7 และ กฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535” ที่ทำการศึกษาวเคราะห์ไว้ พร้อมเสนอว่าอธิกรณสมณะ 7 เป็นเกณฑ์ตามพระธรรมวินัยที่สนับสนุนให้มีการวินิจฉัยธรรมวินัยให้สอดคล้องกับพุทธบัญญัติดั้งเดิม ทั้งส่งเสริมให้ใช้ และบังคับใช้พระธรรมวินัยเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องกับการบริหารพระธรรมวินัย ในส่วนนิกหกรรมเป็นการเทียบเคียงกับกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองอันเป็นส่วนสนับสนุนช่วยให้การบริหารพระธรรมวินัย ใช้ บังคับใช้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในแนวทางหลักคือควรมีการเสนอให้มืองค์คณะชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกาเพื่อรองรับการแก้ปัญหาการบริหารพระธรรมวินัย ที่สอดคล้องกับรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระมหาอุดมสารเมธี (2546) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิกหกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม” ซึ่งในงานวิจัยมองไปที่ การลงนิกหกรรมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสขึ้นไป เพียงรูปเดียวหรือ 3 รูป ที่เรียกว่า “ผู้พิจารณาและคณะผู้พิจารณา” เทียบได้กับตำแหน่งผู้พิพากษาและคณะผู้พิพากษาของศาลฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งในความหมายของงานวิจัยพยายามมุ่งไปที่การให้แนวคิดในเรื่องการใช้พระธรรมวินัย และการบริหารบังคับใช้พระธรรมวินัยตามเกณฑ์ที่ผ่านการออกแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการทางพระพุทธศาสนา หรือในงานวิจัยของ อิสระ สิงห์เปีย (2545, น.1-5) เรื่อง “การวิเคราะห์ปัญหาอทินนาทานตามพุทธจริยศาสตร์เถรวาทในบริษัทสังคมไทย” ซึ่งในงานวิจัยมุ่งวิเคราะห์พฤติกรรมอทินนาทานของพระสงฆ์ในบริษัทสังคมไทย และวิเคราะห์การลงนิกหกรรมแก่พระภิกษุ

ผู้กระทำทึนนาทานตามหลักกฎหมายคณะสงฆ์ อันหมายถึงการวิเคราะห์ย้อนไปหาหลักการดั้งเดิมและเกณฑ์การบังคับใช้พระธรรมวินัย ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจและภาระงานที่เจ้าคณะพระสังฆาธิการในระดับการปกครองใช้และกำลังใช้ทั้งดำเนินการอยู่

ดังนั้น หากเราออกแบบให้มีสภาหรือองค์คณะในรูปของ สภาพระธรรมธร (ศึกษาธรรม-กฎหมาย-หลักปฏิบัติ) /สภาพระวินัยธร (ศึกษาวินัย-กฎหมาย-หลักปฏิบัติ) ที่เป็นผู้ศึกษา ให้ใช้ บังคับใช้พระธรรมวินัย โดยมีการศึกษาออกแบบ กฎ กติกา จากพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง กฎหมายคณะสงฆ์ พร้อมทั้งบังคับใช้พระธรรมวินัยไปในคราวเดียวกันผ่านศาลสงฆ์ (ที่จัดตั้งขึ้น) ทำหน้าที่บริหารพระธรรมวินัย ข้อพิพาทสงฆ์ตามพระธรรมวินัย กับกฎหมายบ้านเมือง โดยรูปแบบดังกล่าวจะมีส่วนในการปรับโครงสร้างเดิมในการปกครองคณะสงฆ์ สู่การจัดตั้งสภาพระธรรมธร สภาพระวินัยธรให้เป็นองค์คณะที่นับเนื่องด้วยพระธรรมวินัย ที่มีอยู่ในทุกจังหวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นองค์คณะสำหรับวินิจฉัย ตรวจสอบชี้ขาดในประเด็นที่เป็น “ธรรม-วินัย” ทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัย ทำการสำรวจสภาพการบังคับใช้พระธรรมวินัย และสร้างมาตรการหรือทางออกด้านพระธรรม/วินัย และข้อพิพาทอื่นใดอันเนื่องด้วยกฎหมายบ้านเมืองให้มีเกณฑ์ในการวินิจฉัยชัดเจนขึ้น ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นจริงอย่างเป็นระบบได้ตั้งแผนภาพที่ 1

จากแผนภาพ 1 อธิบายได้ว่าวิธีการแก้ปัญหาในการบริหารองค์กรสงฆ์ อันเนื่องด้วยพระธรรมวินัย ควรมีการจัดตั้งองค์กรที่เนื่องด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมือง อาทิ สภาพระธรรม / สภาพระวินัย / ศาลสงฆ์ (ออกโดยกฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่ง) เพื่อนำไปสู่การศึกษา สร้างองค์ความรู้ในส่วนของหลักธรรม และวินัย พร้อมออกแบบให้เป็นกฎหมาย กฎปฏิบัติ โดยให้เทียบเคียงกับกลไกทางกฎหมายของรัฐ เชื่อมโยงกับกฎหมายบ้านเมือง โดยมีเป้าหมายเพื่อการบริหาร การบังคับใช้พระธรรมวินัยที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สากล และใช้งานได้จริง ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ คือ (ก) สภาพระวินัย หมายถึง องค์กรจัดตั้งตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย เป็นตัวแทนของพระสงฆ์ในแต่ละจังหวัด จังหวัด 1-2 รูป ในรูปแบบของตัวแทน โดยการสรรหา แต่งตั้ง เลือกตั้ง โดยให้มีการกำหนดคุณสมบัติผ่านอายุพรรษา ประสบการณ์ การศึกษาที่สอดคล้องกับภาระงาน มาเป็นคณะกรรมการสภาพระวินัย (77-154 รูป) โดยจะมีหน้าที่ในการศึกษาองค์ความรู้ทางวินัย แสวงหาองค์ความรู้เฉพาะทางวินัย เช่น “ศีล 150 ข้อ” เป็นต้น พร้อมวินิจฉัยประเด็นทางวินัย อันเป็นไปตามหลักการ ทั้งสามารถชี้แนะสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องในประเด็นที่เป็นข้อถกเถียง ขัดแย้ง และต้องการความชัดเจนถูกต้อง จากกระบวนการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ เหมือนคณะกรรมการกฤษฎีกา มีหน้าที่ในการกลั่นกรองกฎหมาย ข้อโต้แย้ง เขียนคำวินิจฉัย ศึกษา ให้ความกระจ่างกับสังคมต่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

(ข) สภาพระธรรม หมายถึง องค์กรจัดตั้งที่เนื่องด้วยพระธรรมวินัย และกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ใช้เกณฑ์ในการได้มาซึ่งองค์คณะเหมือนสภาพระวินัย (77-154 รูป) โดยมีหน้าที่ในการศึกษา แสวงหาองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ตามพระธรรม พร้อมวินิจฉัยประเด็นข้อธรรม หรือองค์ธรรมในทุก ๆ กรณีที่เป็นประเด็นโต้แย้ง เช่น นิพพาน “อัตตา-อนัตตา” “พระอรหันต์กับเกณฑ์วินัย” เป็นต้น โดยผ่านกระบวนการของการทำการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ และมีการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง กรณีประเด็นไหนเป็นธรรม เช่น พระอรหันต์กับเกณฑ์วินัยตามองค์ธรรม คณะพระธรรมควรแสวงหาองค์ความรู้วินัยให้ได้ว่า จริงแล้วๆ ใช่หรือไม่ใช่ ใช่เป็นคุณสมบัติตรงไม่ตรงหรือสร้างเกณฑ์เป็นองค์ความรู้เพื่อการตรวจสอบของสมาชิกในสังคมให้ได้

(ค) ศาลสงฆ์/ศาลพระธรรมวินัย หมายถึง องค์กรจัดตั้งตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย และเชื่อมโยงกับสภาพระธรรม/สภาพระวินัย การได้มาซึ่งบุคลากรอาจมาจากสภา สรรหา แต่งตั้ง ตามวาระ มีการกำหนดวาระ ในนามองค์คณะ มีที่ตั้งกระจายอยู่ในแต่ภูมิภาคตามสายการปกครอง เช่น 18 ภาค การปกครอง 18 ศาลสงฆ์ มีขั้นตอน ขั้นตอน ฎีกา เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เทียบเคียงกับระบบศาลในระบบราชการ จะทำหน้าที่ในการพิจารณา ตัดสินชี้ขาด ข้อพิพาท อันเกิดขึ้นการบริหารและใช้พระธรรมวินัย หรือกรณีที่พระภิกษุทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ควรให้ศาลสงฆ์ วินิจฉัยในข้อธรรม ข้อวินัย จากนั้นจึงให้ลาเพศตามพระธรรมวินัย จึงเข้าสู่กระบวนการของกฎหมายบ้านเมือง หรือกรณีที่ผิดกฎหมายแต่ไม่ผิดธรรมวินัย ศาลสงฆ์จะต้องมีหน้าที่และการสร้างบรรทัดฐานที่ถูกต้อง เพื่อการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองได้เหมาะสม หรือคำวินิจฉัยเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ถูกต้องระหว่างพระ

ธรรมวินัย และกฎหมาย โดยให้มีเป้าหมายเพื่อการรักษาพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง ส่งเสริมรักษา
สร้างศรัทธาที่ถูกต้องแก่ชาวพุทธ

จากแนวคิดแนวคิดเรื่องการรักษาปกป้องพระธรรมวินัย และการอนุโลมตามสถานการณ์บ้าน
เมือง และวัฒนธรรม ตามแนวคิดในเรื่อง “อนุวัติตามบ้านเมือง” (อนุชานามิ ภิกขเว ราชนู ออนุตติตุนตี/
วิ.มหา (ไทย) 4/187/295) หรือใช้เกณฑ์วินิจฉัยตามบริบทของการเกิดขึ้น (หลักมหาปเทศ 4-วิ.มหา (ไทย)
5/305/139) ก็ต้องใช้เกณฑ์การวินิจฉัยอย่างถูกต้องเป็นระบบและใช้หลักอนุโลม เช่น บางกรณีพระวินัย
ไม่ได้มีการบังคับใช้แล้ว ก็ปรับให้สอดคล้องกับสมัยนิยม หรือสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง อาทิ เรื่อง
เงินทอง ที่เป็นข้อโต้แย้ง เรื่องบัณฑิตเทศที่ 3 กับการบวช การบวชภิกษุณี รวมไปถึงการบวชพระเถียร
ที่เป็นประเด็นทางสังคมอยู่ในขณะนี้ด้วย องค์การที่ยกมาทั้งในส่วน “พระธรรมธร-วินัยธร-ศาลสงฆ์” จะ
ต้องสร้างเกณฑ์และคำอธิบายร่วมให้เข้าใจว่ามีเกณฑ์และกติกากฎอย่างไร หรือมีการสร้างกฎ สร้างเกณฑ์
ใหม่ที่ผ่านมากระบวนการศึกษาวิเคราะห์และให้บทสรุปที่ชัดเจนและมีผลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อรักษาพระธรรม
วินัย และการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาผ่านพระธรรมวินัยได้

ในหลักปฏิบัติของการบริหารจัดการ ทุกปัญหาควรมีทางออก ควรมีมาตรการเฉพาะเพื่อการตรวจ
สอบ เพื่อการถ่วงดุล หรือเพื่อสร้างค่านิยมที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคมอย่างแท้จริง
ในทางการบริหารจัดการ ควรส่งเสริมการตัดสินใจที่ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่คลุมเครือ ไม่เน้นการ
ใช้อำนาจมากกว่าความจริง รวมทั้งจะต้องมีคำอธิบายต่อสังคม ประเด็นข้อขัดแย้งใด ที่เกี่ยวกับธรรมวินัย
จะต้องมีคำอธิบาย มีทางออก และสร้างเกณฑ์ภายใต้กฏกติกาและการยอมรับร่วมกัน

พุทธศาสนา มีลักษณะพิเศษของการเกิดขึ้นมาคือส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในการ
พัฒนาตัวเองเป็นผู้รู้ตาม เป็น “พุทธะ” โดยมีลำดับและพัฒนาการของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่าง
ไม่จำกัดโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ แปลว่าแม้เขาจะไม่ได้เป็นพระ แต่เขาสามารถเป็นชาวพุทธที่จะเข้าถึงความ
เป็นพระพุทธศาสนา เป็นผู้รู้พระพุทธศาสนาได้อย่างไม่มีเงื่อนไข และมีความจำกัด ทั้งสิ้น ได้ชื่อว่าเป็น
ศาสนาแห่งเหตุผล เป็นศาสนาแห่งปัญญา และส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงจะได้ชื่อว่าเป็นศาสนาของ
ชาวพุทธ ที่เรียกว่า “พุทธบริษัท” อย่างแท้จริงมิใช่ของใคร กลุ่มใด หรือคณะใดไม่ เพียงแต่ต้องทำหน้าที่
ของกันและกันภายใต้พุทธบริษัทให้ครบ และโปร่งใส ตรวจสอบได้ อธิบายได้ หากเป็นเช่นนั้นความมั่นคง
ของพระพุทธศาสนาก็จะมีและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแน่นอน

บทสรุป

ในข้อเท็จจริงคุณสมบัติทางกายภาพ เตี้ย อ้วน สูง ต่ำ ไม่ได้เป็นเงื่อนไขต่อการศึกษาและเรียน
รู้พระพุทธศาสนา แต่ในเวลาเดียวกันพระพุทธศาสนา มีข้อกำหนดว่าด้วยคุณสมบัติไว้ ก็ด้วยเจตนาเพื่อ
รักษาและส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ แต่เพื่อประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาในระยะยาว จึงควรมี
การสร้างองค์กร หรือหน่วยงานที่นับเนื่องด้วยพระธรรมวินัย อาทิ สภาพระวินัยธร สภาพระธรรมธร

ศาลสงฆ์ตามที่ยกมา ซึ่งจะทำหน้าที่ในการศึกษารักษาพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ และสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ออกกฎระเบียบอันเนื่องด้วยพระธรรมวินัย จากนั้นให้มีการกำหนดศาลสงฆ์/พระธรรมวินัย ให้มีหน้าที่ในการพิจารณา พิพากษาคัดสินอย่างเป็นระบบผ่านองค์ความรู้ที่ได้จากพระธรรมวินัย ดังนั้นเกณฑ์การบวชที่เนื่องด้วยพระธรรมวินัยที่ปรากฏในสังคัม รวมไปถึงกรณีอื่น ๆ ที่ปรากฏในสังคัมดังที่ยกมา จะมีข้อยุติและคำอธิบาย ที่ผ่านการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและช่วยกันรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาที่ว่าธรรมวินัยจะเป็น “ศาสดา” หรือหลักการกลางในการบริหารพระพุทธศาสนาและบริหารพระธรรมวินัยตลอดไป ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นจะเท่ากับเป็นหลักประกันรองรับความมั่นคงของพระพุทธศาสนาตลอดไป ดังนั้นในนามพุทธบริษัท ในฐานะผู้ใช้พระธรรมวินัย จะต้องทำหน้าที่ทั้งในส่วนของผู้ใช้ และบังคับใช้พระธรรมวินัย ทุกฝ่ายต้องมีส่วนช่วยกันในการทำให้พระธรรมวินัยมีความหมาย มีประโยชน์และช่วยกันรักษาจรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรตามเกณฑ์และแนวทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง เหมาะสมได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- เกียรติศักดิ์ พันธวงศ์. (2557). ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาท กับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไผท นาควัชระ. (2547). บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูปริยัติสารวิสุทธิ์ จันทรเรือง. (2556). กลยุทธ์การจัดการอุปสมบทที่มีประสิทธิผลของวัดไทย ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9. วารสารวิชาการและวิจัย (มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); 5,(3) : 48-57.
- พระทอง ธมมิโก (ปานทอง). (2553). ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการบวชในสังคัมไทยปัจจุบัน. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา).บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมยุทธ์ ขนฺธิธโร (ภูมิธเนศ). (2554). บทบาทของพุทธบริษัทในการปกป้องสถาบันสงฆ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา). ภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกร). (2557). การพัฒนาศักยภาพของพระอุปัชฌาย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15. พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาเกรียงไกร เกริกชัยวัน, (2554). **กระบวนการคัดเลือกและวิธีการฝึกอบรมพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย.** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา) : ภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาบุญเสริม ชุนฤทธิ์. (2555). **กระบวนการฝึกอบรมและพัฒนาพระอุปัชฌาย์เถรวาทแห่งคณะสงฆ์ไทย.** กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระมหาสักชาย นະวันรัมย์. (2551). **การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “บัณฑิตะกั” ในกลุ่มพระภิกษุสามเณรไทยในปัจจุบัน.** [กรุงเทพฯ] : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- พระมหาอุดม สารเมธี (2546). **การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิคคกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฏนิคคกรรมของมหาเถรสมาคม.** พุทธศาสตรมหาบัณฑิต(พระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนันต์ โชติวิโส (สนพะเนาว์). (2553). **การศึกษาพระอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา).** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุทัศน์ ไชยะภา.(2543). **บทบาทพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาคุณภาพพระนวกะ : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระอุปัชฌาย์เถรวาทและพระอุปัชฌาย์มหายานในกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย..
- อติเทพ ผาธา. (2550). **การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนา-เถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกธมสมณะ 7 และ กฏนิคคกรรมของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535”,** ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อิสระ สิงห์เปี้ย. (2545). **การวิเคราะห์ปัญหาอาทินาตามพุทธจริยศาสตร์เถรวาทในบริษัทสังคมไทย.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (จริยศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.

บทบาทของอาจารย์กับนักเรียน : Gen Y The role of teacher with students: Gen Y

นางสาวปณิตรา เจียรชัยพุกษ์

Pannatorn Tainchaiyapurk

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : Pannatorn_t@hotmail.com

บทคัดย่อ

ยุคเจนเอเรชั่นวาย (Generation Y) หรือ ยุค Millennials ซึ่งก็คือคนที่เกิดอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2523–2540 คนกลุ่มนี้เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง และค่านิยมที่แตกต่างระหว่างรุ่นปู่ย่าตายายกับรุ่นพ่อแม่ แต่ก็รับเอาความเจริญรุดหน้าของเทคโนโลยี และอินเทอร์เน็ตเข้ามาแทรกอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวันด้วย

ครู ถือเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ ระบบการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต หากประเทศใดที่มี “ครู” ที่มีคุณภาพ ย่อมเป็นเครื่องการันตีได้ถึงแนวโน้มในการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ครูต้องไม่เพียงแต่เอาใจใส่ผู้เรียนเท่านั้น ยังต้องมีทักษะในการ “จุดไฟ” ในใจของผู้เรียน ให้รักการเรียนรู้ ให้สนุกกับการเรียนรู้ หรือให้การเรียนรู้สนุก และกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ต่อไป ครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อย เรียนมาก” (Teach Less Learn More) กล่าวคือ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน ครูต้องตั้งคำถามและตอบได้ว่าผู้เรียนได้ เรียนรู้อะไร และเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งเหล่านั้น

ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทอย่างมากในการช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแก้ปัญหาให้กับนักเรียนเจนเอเรชั่นวาย โดยการใช้องค์ประกอบในทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะเป็นการช่วยให้เด็กเรียนในยุคนี้ได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : บทบาท, อาจารย์, เจนเอเรชั่นวาย

Abstract

The Generation Y (Gen Y), or the Millennials refers to the specific generation born between the 1980's to the early 1990's. This group grew up amid the changes and

difference values between the grandparents and parents, but also the progress of technology, internet is adopted into the daily life.

The teacher is a valuable profession to the quality of human resources, the education system, as well as developing countries to progress in the future. If any country has a quality teacher that could guarantee in the quality of human resources. Teachers should not take care the students only, but they should have the skills to make the motivation to the students as well to cultivate the love and joy of learning or make joinable learning and would encourage further learning. Teachers should adhere to “teach less learn a lot”, That is, in the activities of the students, teachers should have questions and answer for students to know what they are learning and to help the students learn those things. So, the teacher role is an important in helping to develop the learning process, analysis and synthesis to get the solutions for students in generation Y by adapting the Buddha’s teaching with the learning process in the 21st century. This will help students to develop the learning process and this solution will be a truly effective and productive.

Keywords; role, teacher, Generation Y

บทนำ

ในสภาวะการณ์ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างบุคลากรที่มีความหลากหลายทั้งเพศ การศึกษา และอายุ ทำให้ในองค์กรมีบุคลากร รุ่นต่าง ๆ หรือมีอายุที่อยู่ในช่วงแตกต่างกัน ที่เรียกว่า รุ่นอายุ (Generation) ซึ่งแต่ละรุ่นอายุ จะมีบุคลิกภาพ ทักษะคติ นิสัย ความคิดอ่าน ความเชื่อ สไตล์การใช้ชีวิต มุมมองต่อการทำงาน และประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งความ แตกต่างนี้เกิดจาก สภาวะทางเศรษฐกิจ การเมือง สภาพแวดล้อมทางสังคม เทคโนโลยี วัฒนธรรม การอบรมเลี้ยงดู และค่านิยมที่หล่อหลอมคนในแต่ละรุ่นอายุ (ชัยวัฒน์ โปนุพงศ์, 2551:15) และในความ แตกต่างกันของบุคลากรแต่ละรุ่นอายุนี้ ทำให้เกิด ปัญหาในการทำงาน ที่มาจากความไม่เข้าใจใน คุณลักษณะเฉพาะของคนแต่ละรุ่นอายุ การ สื่อสารที่ไม่ตรงกัน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยส่งผลให้การทำงานในหน่วยงานไม่มีความสุข งานขาดประสิทธิภาพ ในต่างประเทศจะมีการแบ่งรุ่น อายุ เป็น 4 รุ่น คือ รุ่น Veterans (1922-1945) เกิดในช่วงที่มีสงครามโลก ปัจจุบันอยู่ในช่วงที่ เกษียณ หรือเตรียมตัวเกษียณ ลักษณะเป็นคนที่ อุทิศ เสียสละกับการทำงาน มีความจงรักภักดีสูง รุ่น Baby Boomers (1946-1964) เกิดในช่วงที่ มีการเรียกร้องสิทธิ และการก่อการร้าย ลักษณะ เป็นคนที่บ้างาน ทำงานเป็นระบบ มีเป้าหมาย ในชีวิต รุ่น Generation X (1965-1980) เกิดใน

ช่วงที่มีการหย่าร้างสูง และเริ่มมีการใช้คอมพิวเตอร์ ลักษณะเป็นคนที่ ชี้แจงสั่ง ขอบอิสระ มองหา ความสมดุระหว่างงานกับครอบครัว และรุ่น Generation Y (1980-2000) เกิดมาในช่วงสังคม ออนไลน์ มีภัยพิบัติทางธรรมชาติ ลักษณะเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มีความสามารถด้าน เทคโนโลยี ต้องการความก้าวหน้าเร็ว ไม่ชอบการ ผูกมัด ทำทนายกฎระเบียบ ชอบอะไรที่ทำทนาย และ ทำกิจกรรมหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน (Weingarten, M. R., 2009, : 27-30)

ด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รุนแรง ของโลกในปัจจุบัน นิสัยใฝ่เรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการรับมือกับต่อภาวะการแข่งขันทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และ เทคโนโลยี ทำให้การศึกษาไม่ได้เป็นไปแค่ การเรียนรู้ในห้องเรียน เพื่อศึกษาหาความรู้จากตำรา เพราะความรู้ไม่สามารถเรียนรู้ได้หมดในห้องเรียน เพราะความรู้มีมากมายมหาศาลเกินกว่าที่มนุษย์จะเรียนรู้กันทั้งหมด ต่อวิธีการเรียนรู้ต่างหากที่จะสามารถนำไปพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและช่วยผู้อื่นต่อไป

คนเจนเนอร์เรชั่นวายเติบโตมาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด ทั้งในเรื่องของสังคมและเศรษฐกิจ ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานมากขึ้น มีการใช้คอมพิวเตอร์อย่างแพร่หลายทั้งที่บ้านและโรงเรียน ปัญหาคนเร่ร้อนและยาเสพติด เศรษฐกิจเติบโตอย่างก้าวกระโดดจึงทำให้ไร้เสถียรภาพ นอกจากนั้น ในช่วงของยุคเจนเนอร์เรชั่นวาย เรียกได้ว่าเป็นยุคของเทคโนโลยีและสังคมไร้สาย รวมถึงอินเทอร์เน็ตที่สามารถเชื่อมให้การติดต่อในสังคมกลายเป็นสังคมไร้พรมแดนมากยิ่งขึ้นจนเกิดเป็นการรวมตัวกันของเหล่าประชาคมโลก (Global Citizen) ตลอดจนถึงในยุคนี้ นักเรียนส่วนใหญ่ขาดกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ใน การเรียนรู้ จะเห็นได้จากผลการสอบระดับนานาชาติ เช่น ONET, GAT/PAT เป็นต้น

ดังนั้น การดำรงชีวิตอย่างมีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยการเป็นผู้ที่มีวินัย ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ กติกาของสังคม มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งทางกาย และเป็นมิตรกับลูกศิษย์ ตามบทบาทและสถานการณ์ ทางวาจา สุภาพ จริงใจและสร้างสรรค์ ที่ก่อให้เกิดกำลังใจ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และทางใจ มีความเมตตา กรุณา กตัญญูกตเวทิต์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีความเป็นกัลยาณมิตร อุดหนุน มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม ตลอดจนถึงดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมกับฐานะ และมีความรักศรัทธา และยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพจึงเป็นการพัฒนาเด็กในยุคเจนเนอร์เรชั่นวายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

แนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอร์เรชั่น (Generations)

ความหมายของเจนเนอร์เรชั่น

นักวิจัยและนักการตลาดได้ทำการแบ่งประชากรออกเป็นเจนเนอร์เรชั่นต่าง ๆ ตามช่วงอายุที่แตกต่างกัน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งเจนเนอร์เรชั่นจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆในช่วงเวลาที่มีความสำคัญ รวมถึงจุดเปลี่ยนทางประวัติศาสตร์ทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เช่น เหตุการณ์สงครามโลก เศรษฐกิจตกต่ำ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ สังคม และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นล้วนส่งผลให้แนวคิดของคนในแต่ละเจนเนอเรชันมีความแตกต่างกัน โดยแต่ละเจนเนอเรชันล้วนถูกหล่อหลอมรวมให้มีความคิด (Mindset) ค่านิยม ทักษะคติ มุมมองทางสังคม และมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน โดยจะเป็นลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นอย่างถาวร และเติบโตไปพร้อมกับคนในเจนเนอเรชันนั้น (Van Den Bergh, J., & Behrer, M., 2011: 23) อีกทั้งช่วงอายุที่แตกต่างกันนี้ทำให้ลักษณะการใช้ชีวิตและมุมมองในการทำงานระหว่างเจนเนอเรชันแตกต่างกันอย่างชัดเจนทั้งจากปัจจัยภายนอกและกระแสโลกาภิวัตน์

บุคคลต้องประสบกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน เพื่อที่จะได้เกิดการรวมตัวกันเป็นรุ่นเดียวกัน แนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานว่าคนรุ่นหนึ่ง ๆ ควรจะต้องผ่านกระบวนการเดียวกันในบริบทเฉพาะของประเทศนั้น ๆ โดยเกิดจากการหล่อหลอมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่สั่งสมมาแตกต่างกัน (ธรรมรัตน์ อยู่พรต, 2556: 40-58)

ความหมายและลักษณะของเจนเนอเรชันต่าง ๆ

การแบ่งกลุ่มเจนเนอเรชันนั้นจะช่วยให้ทราบถึงทัศนคติ รูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันของคนแต่ละเจนเนอเรชัน เนื่องจากมีประสบการณ์ที่เจอมาไม่เหมือนกัน จึงส่งผลให้แนวทางความคิดความเชื่อ มีความแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัยที่ตนเองเกิดและเติบโตมา แต่ทั้งนี้ความเชื่อ ความคิดหรือวัฒนธรรมบางอย่างของคนในแต่ละรุ่นก็มีทั้งแตกต่างหรือหล่อมล้ากันอยู่ แนวคิดเจนเนอเรชันนี้จึงนำมาใช้อธิบายความแตกต่างของคนในแต่ละรุ่นได้ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร และสามารถนำมาปรับใช้และอธิบายกับเรื่องพฤติกรรมและการเรียนรู้และการแสดงตัวตนของเจนเนอเรชัน

การศึกษาในเรื่องของเจนเนอเรชันนั้นเป็นเรื่องที่ผู้คนให้ความสนใจศึกษาและเป็นที่สนใจอย่างมาก โดยเฉพาะด้านของสังคมศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ ทั้งสังคมวิทยา นิเทศศาสตร์ หรือการตลาดในการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยอาศัยมุมมองหรือแนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอเรชันเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มคนตามแนวคิดของชาวตะวันตก ซึ่งได้มีการแบ่งคนออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันตามช่วงอายุและลักษณะเฉพาะของแต่ละเจนเนอเรชัน ซึ่งได้แก่ เบบี้บูมเมอร์ส เจเนอเรชันเอ็กซ์ และเจนเนอเรชันวาย (รัชญา จันทะรัง, 2554:4)

โดยเจนเนอเรชันแรก คือ เจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ส (Baby Boomers) หรืออาจเรียกว่า “เจนเนอเรชันบี” Gen B ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1946-1964 หรือระหว่างปี พ.ศ. 2489-2507 โดยขณะนั้นเป็นช่วงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้ลักษณะของคนกลุ่มนี้เป็นคนที่มีความอดทน ยืดหยุ่น ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ต่อมาคือ เจเนอเรชันเอ็กซ์ คือ ผู้ที่เกิดในปี ค.ศ. 1965-1979 หรือระหว่างปี พ.ศ. 2508-2522 ซึ่งเป็นช่วงที่สภาวะทางเศรษฐกิจเริ่มเกิดการถดถอย การจ้างงานต่ำ ทำให้คนจำนวนเด็กที่เกิดในเจนเนอเรชันนี้ลดลงเป็นอย่างมาก เมื่อเทียบกับช่วงเจนเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ส จึงเรียกได้อีกอย่างว่า Baby Bust Generation

กลุ่มคนในเจนเนอเรชันนี้ให้ความสำคัญกับการทำงาน และเริ่มใช้เทคโนโลยีในการทำงานได้เป็นอย่างดี

ส่วนเจนเนอเรชันวาย หมายถึง กลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1980-1996 หรือระหว่างปี พ.ศ. 2523-2539 โดยคนกลุ่มนี้จะเป็นรุ่นลูกของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์สที่มีลูกซ้ำ ลักษณะของคนกลุ่มนี้ คือ มีความเชื่อมั่นและยึดถือตนเองเป็นหลัก จึงทำให้เจนเนอเรชันอื่น ๆ ต่างมองว่าคนกลุ่มนี้เป็นพวกเห็นแก่ตัว ไม่เชื่อฟัง อีกทั้งคลั่งไคล้เทคโนโลยี เพราะเกิดมาในช่วงที่เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะในด้านของการสื่อสารข้อมูล เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง

เจนเนอเรชันวาย (Generation Y)

เจนเนอเรชันวาย (Generation Y) หรือบางครั้งอาจเรียกว่า Millennials, Echo Boomers, Why Generation, Net Generation, Gen Wired, We Generation, Dot Net, Ne(x)t Generation เป็นต้น เป็นกลุ่มคนที่มีอายุ 17-34 ปี กล่าวคือเป็นคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2520-2537 โดยส่วนใหญ่แล้วคนกลุ่มนี้จะเป็นบุตรของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ส (Baby Boomers) ที่มีลูกซ้ำที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2489-2507 โดยในประเทศสหรัฐอเมริกา มีประชากรที่จัดอยู่ในกลุ่มเจนเนอเรชันวาย ถึง 71 ล้านคน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเจนเนอเรชันที่มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น (ฤทธิจักร คชะชา, 2554:12)

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า เจเนเรชั่น วาย ไว้ดังนี้

เจนเนอเรชันวาย หมายถึง ผู้ที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1978-2000 หรือระหว่างปี พ.ศ. 2521-2543 ซึ่งปัจจุบันมีอายุ 14-36 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับคานิยามของ Van Den Berge และ Behrer (2011) ที่กล่าวว่า เจเนอเรชันวาย คือ ผู้ที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1980-1996 หรือระหว่างปี พ.ศ. 2523-2539 ที่ปัจจุบันมีอายุ 18-34 ปี (Yarrow, K., & O'Donnell, J. 2009:22)

สำหรับความหมายของเจนเนอเรชันวายในประเทศไทยนั้น บทความ “Babyboomer, Gen X, Gen Y คุณอยู่กลุ่มไหน” (2551) กล่าวว่า เจเนอเรชันวาย คือ ผู้ที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2523-2543 โดยเป็นกลุ่มคนที่เติบโตมาพร้อมกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ชื่นชอบการแสดงออก เป็นตัวของตัวเองสูง มีทักษะในการติดต่อสื่อสารที่ดี และสามารถทำงานหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของนักวิชาการท่านอื่น ๆ ดังนี้

เจนเนอเรชันวาย คือ ผู้ที่เกิดในระหว่างปี พ.ศ. 2525-2537 ซึ่งในปัจจุบันประชากรกลุ่มนี้มีอายุระหว่าง 20-32 ปี (ฤทธิจักร คชะชา, 2554: 12)

เจนเนอเรชันวาย หมายถึง ผู้ที่อายุระหว่าง 18-27 ปี ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มเจนเนอเรชันวายตอนปลาย (Older Generation Y) เป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลทางการตลาดในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยมีลักษณะที่ชอบเป็นผู้นำเทรนด์ และมีความตรงไปตรงมา กล้าคิดกล้าพูดมากกว่าเจนเนอเรชันอื่น ๆ (ชนกพร ไพศาลพานิช, 2554: 32)

เจนเนอเรชันวาย หมายถึง ประชากรที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1981-1996 หรือระหว่างปี พ.ศ. 2524-

2539 โดยปัจจุบันมีอายุ 18-33 ปี เป็นกลุ่มคนที่เกิดมาในช่วงที่วิทยาการต่าง ๆ ชัดเจนและเจริญก้าวหน้าอย่างเต็มที่ เกิดสื่อรูปแบบใหม่ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทางสังคม เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต โดยส่วนมากแล้วคนกลุ่มนี้จะเป็นรุ่นลูกของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ส (ซานนท์ ศิริธร, 2554: 34)

สรุปความหมายของเจนเนอเรชั่นวายว่า เป็นกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2524-2539 เป็นรุ่นลูกของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ส หรือเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินชีวิตและติดต่อกับกลุ่มเพื่อน ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม รวมทั้งชื่นชอบความเจ๋ง/ ความเท่(Coolness) (เกริดา โคตรชารี 2555: 54)

ลักษณะเฉพาะของคนในยุคเจนเนอเรชั่นวาย

ได้มีการแบ่งพฤติกรรมของเจนเนอเรชั่นวายออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) Multi-tasking หมายถึง กลุ่มที่มักจะทำตัววุ่นวายอยู่เสมอ และสามารถทำหลาย ๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน อีกทั้งเป็นกลุ่มที่เก่งเรื่องข้อมูลข่าวสารและพร้อมจะกำจัดข้อมูลต่าง ๆ ที่รู้สึกตัวเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือสนใจได้อย่างทันที 2) Creativity หมายถึง กลุ่มที่ชอบแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งชอบเสาะหาสินค้าต่าง ๆ ที่สามารถแสดงถึงตัวตน โดยเฉพาะพวกสินค้าที่มีจำนวนจำกัด (Limited Edition) จะสามารถดึงดูดกลุ่มคนเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี และ 3) Immediacy หมายถึง กลุ่มที่ชอบทำตามกระแส มักต้องการที่จะครอบครองสินค้าได้อย่างทันทีทั้งที่เป็นกลุ่มที่ให้คุณค่ากับสิ่งที่ได้มาด้วยความรวดเร็วฉบับพลัน (ชนกพร ไพศาลพานิช, 2554: 23)

จากผลการวิจัยของ Pew Research Center (2012 อ้างใน ฤทธิจักร คະชา, 2554) พบว่าประชากรในประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่าร้อยละ 79 เชื่อว่าในปัจจุบันช่องว่างของสังคมในเรื่องของเจนเนอเรชั่นนั้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความแตกต่างในการใช้เทคโนโลยีของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่และยังคงมีช่องว่างระหว่างเจนเนอเรชั่นอยู่ในสังคมด้วย (ฤทธิจักร คະชา, 2554: 17)

ดังนั้น กลุ่มคนเจนเนอเรชั่นวายเติบโตมาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด ทั้งในเรื่องของสังคมและเศรษฐกิจ ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานมากขึ้น มีการใช้คอมพิวเตอร์อย่างแพร่หลายทั้งที่บ้านและโรงเรียน ปัญหาคนเร่ร่อนและยาเสพติด เศรษฐกิจเติบโตอย่างก้าวกระโดดจึงทำให้ไร้เสถียรภาพนอกจากนั้น ในช่วงของยุคเจนเนอเรชั่นวายเรียกได้ว่าเป็นยุคของเทคโนโลยีและสังคมไร้สาย รวมถึงอินเทอร์เน็ตที่สามารถเชื่อมโยงให้การติดต่อในสังคมกลายเป็นสังคมไร้พรมแดนมากยิ่งขึ้นจนเกิดเป็นการรวมตัวกันของเหล่าประชาคมโลก

ผลการศึกษาของต่างประเทศพบว่า คนในเจนเนอเรชั่นวาย มีลักษณะ บุคลิกภาพ ทักษะคิด และแนวโน้มพฤติกรรมอยู่ 13 ประการด้วยกัน

1) มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ชอบเหมือนคนอื่น ลักษณะของคนในกลุ่มนี้จะมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่เป็นแบบฉบับของตนเอง อีกทั้งยังพูดจาตรงตรงมา ไม่ชอบฟังคำสั่ง

- 2) มีความอดทนต่ำ หมายถึง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ไม่อดทน เมื่อรู้สึกไม่พอใจจะแสดงอาการออกมาอย่างชัดเจน ชอบการทำงานที่ได้รับผลตอบแทนสูง
  - 3) มีความอยากรู้อยากเห็น คนในกลุ่มเจเนอเรชันนี้มักมีคำถาม และต้องการคำตอบในสิ่งที่ตนเองสงสัยอยู่เสมอ
  - 4) ทำทนายกฎระเบียบ เจเนอเรชันวายต้องการความยืดหยุ่นอยู่เสมอ ยิ่งเข้มงวดมากเท่าไร ก็จะมีฝ่าฝืนกฎระเบียบ ไม่ชอบทำตามประเพณีหรือแนวทางเดิม ๆ
  - 5) มีความทะเยอทะยานสูง ไม่ชอบการทำงานในระดับล่าง อยากรับโตอย่างก้าวกระโดดภายในเวลาอันรวดเร็ว
  - 6) ค่อนข้างกับเทคโนโลยี คนในเจเนอเรชันนี้สามารถใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว และส่วนมากใช้ชีวิตส่วนมากใน Cyber Space
  - 7) ชอบการเปลี่ยนแปลง เป็นกลุ่มคนที่ทัศนคติที่ติดกับคำว่าเปลี่ยนแปลง อยากรู้ อยากรองในสิ่งใหม่ ไม่ชอบความซ้ำซากจำเจ
  - 8) กระตือรือร้น เจเนอเรชันวายมีลักษณะคิดเร็ว ทำเร็ว และอยากที่จะเห็นผลลัพธ์โดยเร็ว
  - 9) มองโลกในแง่ดีมาก เนื่องจากคนในกลุ่มนี้มีประสบการณ์น้อย ทำให้คิดว่าทุกอย่างมีความเป็นไปได้และจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนต้องการ
  - 10) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีค่านิยมที่ไม่ยึดติดในกรอบเดิม ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่สมัยใหม่ ที่ส่งเสริมให้คนกลุ่มนี้กล้าคิด กล้าทำ
  - 11) มีความมั่นใจในตนเองสูง จนบางครั้งอาจทำให้คนกลุ่มอื่นมองว่าเจเนอเรชันวายเป็นกลุ่มคนที่มีความก้าวร้าว แข็งกระด้าง
  - 12) ไม่เคารพผู้อาวุโสกว่า คนในกลุ่มนี้จะเคารพที่ตัวตนของคนอื่นมากกว่า ส่วนคนที่มีความรู้ที่มากกว่าไม่มีอิทธิพลอะไรกับคนกลุ่มนี้
  - 13) มีความจงรักภักดีต่อองค์กรต่ำ คนเจเนอเรชันวายมองว่าการทำงานในองค์กรเป็นเหมือนสะพานที่นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ จากทัศนคตินี้ทำให้คนกลุ่มนี้มีอัตราการลาออกสูงมาก
- จากลักษณะ 13 ประการที่ได้กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของกลุ่มเจเนอเรชันวายเป็นกลุ่มคนที่เติบโตมาในช่วงเทคโนโลยีเฟื่องฟู และอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตสูงมาก จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม รวมถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างออกไปจากคนในรุ่นก่อน

ความหมายของคำว่า อาจารย์

ความหมายของอาจารย์

ปัจจุบันคำว่า “ครู” กับ “อาจารย์” มักจะใช้ปะปนหรือควบคู่กันเสมอ จนบางครั้งดู เหมือนว่าจะมีความหมายเป็นคำคำเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว รากศัพท์เดิมของ คำว่า “อาจารย์” ไม่เหมือน

กับคำว่า “ครู” และเมื่อพิจารณาถึงความหมายดั้งเดิมแล้ว ยิ่งไม่ เหมือนกัน

คำว่า “ครู” เป็นคำที่สูงมาก เป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณ แล้วก็ นำให้เกิดทางวิญญาณไปสู่คุณธรรม
เปี่ยมสูง เป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ มิได้หมายถึงเรื่องวัตถุ (พุทธทาสภิกขุ, 2527: 92)

อาจารย์ แบ่งเป็น 2 แบบ (พุทธทาสภิกขุ, 2529: 93) คือ

1. ความหมายดั้งเดิม หมายถึง ผู้ฝึกมารยาท หรือเป็นผู้ควบคุมให้อยู่ในระเบียบ วินัย เป็นผู้รักษา
ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

2. ความหมายปัจจุบัน หมายถึง ฐานะชั้นสูงหรือชั้นหนึ่งของผู้ที่เป็นครู
อีกประการหนึ่ง คำว่า อาจารย์ มีความหมาย ดังนี้

1. ผู้ประพฤติการอันเกื้อกูลแก่ศิษย์

2. ผู้ที่ศิษย์พึงประพฤติด้วยความเอื้อเฟื้อ

3. ผู้สั่งสอนวิชาและอบรมคุณแลความประพฤติ (พระราชวรมณี (ประยูรต์ ปยุตโต), 2528: 185)

ความหมายของคำว่า “อาจารย์” ตามทัศนะของชาวตะวันตก จะหมายถึง ผู้สอนในวิทยาลัยและ
มหาวิทยาลัยที่มีตำแหน่งต่ำกว่า ระดับศาสตราจารย์ และเป็นผู้สอน ที่ต้องรับผิดชอบต่อการสอนนักศึกษา
ให้เกิดความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์เฉพาะของการศึกษาที่ กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาความหมายของคำ
ว่า “อาจารย์” ตามทัศนะของคนไทยกับทัศนะของชาวตะวันตกแล้วจะเห็นได้ว่า อาจารย์ของ ชาวตะวัน
ตกจะเน้นความสำคัญไปที่การสอน คือ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการสอนเฉพาะด้าน และเป็นผู้ที่ทำการ
สอนใน สถาบันการศึกษาชั้นสูง แต่ความหมายของคำว่า “อาจารย์” ตามทัศนะของคนไทย จะมีความ
หมายกว้างกว่า คือ เป็นทั้งผู้สอนวิชา ความรู้ อบรม คุณแลความประพฤติ และเป็นผู้ที่มีฐานะสูงกว่าผู้เป็น
ครู

ดังนั้นจึงพอสรุปความหมายของคำว่า “อาจารย์” ได้ว่า “เป็นผู้สอน วิชาความรู้และอบรมความ
ประพฤติของลูกศิษย์ เป็นผู้มี สถานะภาพสูงกว่า “ครู” และมักเป็นผู้ที่ทำการสอนในระดับวิทยาลัย และ
มหาวิทยาลัย” ในปัจจุบันนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่การสอนไม่ว่าจะมี คุณวุฒิระดับใด ทำการสอนในระดับไหน จะ
นิยมเรียกว่า “อาจารย์” เหมือนกันหมด ซึ่งมีใช้เรื่องเสียหายอะไร ในทางตรงกันข้าม กลับจะ เป็นการ
ยกย่องและให้ความเท่าเทียมกันกับคนที่ประกอบวิชาชีพเดียวกัน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดมิใช่เป็นคำว่า “ครู”
หรือ “อาจารย์” แต่ อยู่ที่การทำหน้าที่ของตนให้ สมบูรณ์ที่สุด

ความหมายของคำที่เกี่ยวกับ ครู-อาจารย์ คำที่มีความหมายคล้ายกับ ครู มีหลายคำ เช่น

1. อุปัชฌาย์ หมายถึง ผู้สอนวิชาชีพ แต่ในปัจจุบันนี้ หมายถึง พระ เณระ ผู้ใหญ่ ที่ทำหน้าที่เป็น
ผู้บวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา

2. ทิศาปาโมกข์ หมายถึง อาจารย์ที่มีความรู้และชื่อเสียงโด่งดัง ในสมัยโบราณ ผู้มีอันจะกินจะ
ต้อง ส่งบุตรหลานของตนไปสู่ สำนัก ทิศาปาโมกข์ เพื่อให้เรียนวิชาที่เป็นอาชีพ หรือ วิชาชั้นสูงในสาขา
วิชาต่าง ๆ เพื่อกลับไปรับหน้าที่ทำงานที่สำคัญๆ

3. บุรพาจารย์ หรือบุรพาจารย์คือ อาจารย์เบื้องต้น หมายถึง บิดา มารดา ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรกของบุตร ธิดา

4. ปรมาจารย์คือ อาจารย์ผู้เป็นเอกหรือยอดเยี่ยมในทางวิชาใดวิชาหนึ่ง

5. ปาจารย์คือ อาจารย์ของอาจารย์

ส่วนคำศัพท์ในภาษาอังกฤษที่มีความหมายคล้ายกับคำว่า ครู หรือ Teacher มีหลายคำ คือ

1. Teacher หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ประจำในโรงเรียน หรือ สถาบันการศึกษา ต่าง ๆ ตรงกับคำว่า ครู หรือ ผู้สอน

2. Instructor หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนโดยเฉพาะในวิทยาลัยหรือ มหาวิทยาลัย ตรงกับคำว่า อาจารย์

3. Professor (ในประเทศอังกฤษ) หมายถึง ตำแหน่งผู้สอนที่ถือว่าเป็น ตำแหน่งสูงสุดในแต่ละสาขาวิชาในมหาวิทยาลัย ต่าง ๆ แต่ใน อเมริกาและแคนาดาใช้เป็นคำนำหน้านามสำหรับผู้สอนใน วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ใช้คำว่า Assistant Professor รองศาสตราจารย์ ใช้คำว่า Associate Professor ศาสตราจารย์ ใช้คำว่า Professor

4. Lecturer หมายถึง บุคคลผู้สอนในมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย ตรงกับคำว่า ผู้บรรยาย

5. Tutor หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนนักศึกษาเป็นกลุ่มเล็กๆหรือรายบุคคล โดยทำงานเป็นส่วนหนึ่งของผู้บรรยาย คล้าย ๆ กับผู้สอนเสริมหรือสอนกวดวิชา

6. Sophist เป็นภาษากรีกโบราณ หมายถึง ปราชญ์ผู้สอนวิชาต่าง ๆ คล้ายกับคำว่า “ทิตาปาโมกข์” จากความหมายข้างต้น จะเห็นว่า อาจารย์ต้องเป็นคนที่มีความรู้และความประพฤติที่ดี กอปรด้วยความเมตตา กรุณาต่อศิษย์ คงไม่เกินความจริงที่จะกล่าวว่า อาจารย์เป็นบุคคล “ไตรภาคี” คือ มาจากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความรู้ดี 2) ความประพฤติดี และ 3) มีคุณธรรม (เมตตากรุณา) หากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งจะไม่สามารถเป็นอาจารย์ที่ดีได้ องค์ประกอบ 3 ประการนี้ เป็นหลักความจริงที่น่าพิจารณาอย่างยิ่งสำหรับผู้มีหน้าที่เป็นอาจารย์ เพราะผู้ที่มีองค์ประกอบทั้งสามนี้ และพัฒนาถึงขั้นสูงสุด จะอยู่ในฐานะเป็นยอดครู หรือบรมครู เช่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงได้รับการขนานพระนามว่า “บรมครู” เพราะพระองค์ ทรงมีองค์ประกอบ ๓ ประการนี้ ที่พัฒนาถึงขั้นสูงสุดแล้ว คือ ทรงมีพุทธคุณ ๓ ประการ คือ 1. พระปัญญาคุณ (ความรู้) 2. พระวิสุทธิคุณ (ความบริสุทธิ์, ความประพฤติดี) 3. พระกรุณาคุณ (ความสงสาร, ทนไม่ได้ที่จะไม่ช่วยเหลือคนอื่น)

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครูตามหลักพระพุทธศาสนา

บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครูตามหลักพระพุทธศาสนาเอาไว้ว่า บทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครูตามหลักพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักทศ 6 เป็นหลัก (พระราชาวรมุณี [ป.อ. ปยุตโต], 2528: 53,55,57) หน้าที่ของครูอาจารย์ที่พึงกระทำต่อศิษย์ ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
3. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
4. ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
5. สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมความเป็นครู อาจารย์

เนื่องจาก ครู อาจารย์ จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำสังคม ดังนั้น คุณธรรมจึงนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่ครูจะต้องยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง อันจะเป็นแม่แบบในการดำเนินชีวิตให้แก่สมาชิกในสังคมคมได้ หลักคุณธรรมที่สำคัญที่ผู้ประกอบอาชีพครูจะยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง

สังคมไทยแต่โบราณได้ยกย่องให้ครูนั้นเป็นปูชนียบุคคลตลอดมา ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมพุทธ พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อจิตใจของคนในชาติ พุทธศาสนาเป็นเสมือนเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจ หลักคำสอนในพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ โดยพระพุทธองค์ทรงยกย่องบุพการีว่าเป็นครูคนแรกของลูก และชาวพุทธยกย่องพระพุทธองค์ว่าเป็น “ บรมครู ” เป็นครูที่ยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติ ไม่ใช่เป็นครูเพียงมนุษย์เท่านั้น แต่ยังเป็นครูของเทวดาอีกด้วย ดังคำบาลีที่ว่า “ สตถาเทวมनुสสานิ ”

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ผู้เป็นครูอาจารย์จึงควรศึกษา และนำคำสอนทางศาสนามาปฏิบัติ มีธรรมะที่ครูควรยึดถืออยู่หลายหมวด จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้
พรหมวิหารธรรม หมายถึง บุคคลผู้ที่มีคุณธรรมครบถ้วนบริบูรณ์เท่านั้น อันพรหมวิหารธรรมนั้นมี 4 ประการคือ

เมตตา : ความรัก หมายถึง รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี ปรารถนาให้ลูกศิษย์เป็นสุข ครูอาจารย์ควรมีความรัก ความปรารถนาต่อศิษย์ด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน หรือ อบรมทั้งในเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม รวมถึงการใช้ลูกศิษย์ให้เหมาะสม (ถูก) กับวัย งาน และความถนัด

กรุณา : ความสงสาร หมายถึง ความปราณี ปรารถนาให้ลูกศิษย์พ้นทุกข์ ครูอาจารย์ควรมีความกรุณาต่อลูกศิษย์ด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจ หรือ สงเคราะห์ทั้งทางด้าน วัตถุ กำลังกายและกำลังใจ รวมถึง การจัดสรรสวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ ให้เหมาะสม กับความเป็นอยู่ของลูกศิษย์

มุทิตา : ความยินดีเมื่อลูกศิษย์ได้ดี หมายถึง ความปรารถนาให้ลูกศิษย์มีความสุขความ เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีใจอิจฉาริษยา ครูอาจารย์ควรสนับสนุนและแสดงออกถึงความยินดีเมื่อลูกศิษย์ (รวมถึงครอบครัว) มีความสุข หรือ มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการทำงานและชีวิต ครอบครัว รวมถึง การเชิดชูด้วยรางวัลและแบ่งปันด้วยน้ำใจ

อุเบกขา : ความวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง ครูอาจารย์ควรมีความปรารถนาดี ต่อลูกศิษย์ด้วยการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์/มีความสุขในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลอง ธรรม ด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียงหรือ อคติต่อผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะ รัก ไม่ชอบ (เกลียด) เวลา และ กลัว ด้วยหลักกรรมพรหมวิหาร 4 นี้ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการทำงานมากโดยเฉพาะกับครูอาจารย์ ดังนั้น การที่ครูอาจารย์จะนำหลักธรรมนี้มาใช้กับลูกศิษย์ควรพิจารณาสถานการณ์ที่ จะนำหลักธรรมนี้มาใช้ ดังนี้

1. เมื่อลูกศิษย์อยู่ปกติ ครูอาจารย์ควรมีเมตตา หมายถึง การให้ความรัก ความ ปรารถนาดี มีความปรารถนาให้ลูกศิษย์มีความสุข
2. เมื่อลูกศิษย์ตกต่ำกว่าเดิม ได้รับความเดือดร้อน เป็นทุกข์ ครูอาจารย์ ต้องมี ความกรุณา หมายถึง การมีความรู้สึกหวั่นไหว เมื่อเห็นลูกศิษย์ได้รับความเดือดร้อน และ ครูอาจารย์มีความต้องการที่จะช่วย ให้บุคคลนั้นหมดทุกข์
3. เมื่อลูกศิษย์ดีขึ้น ประสบความสำเร็จ ครูอาจารย์ควรมี มุทิตา หมายถึง มีความปีติยินดีกับความ สุขของลูกศิษย์ด้วย และคอยให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น
4. ในกรณีที่มีการรักษาความถูกต้อง ชอบธรรมตามหลักการและกฎเกณฑ์ ครูอาจารย์ ควรมี อุเบกขา หมายถึง การที่วางใจเป็นกลาง แต่ยังคงอยู่ใกล้ ๆ กับลูกศิษย์แต่ไม่เข้าไปก้าวก่ายเพื่อให้ความถูกต้องชอบธรรมนั้นยังคงอยู่ต่อไป

กัลยาณมิตรธรรม

ปิโย น่ารัก คือ ครูอาจารย์ต้องเป็นบุคคลที่เห็นแล้วสบายใจ ชวนให้เข้าไปใกล้ปรึกษา ไต่ถาม มีความอ่อนโยน ใจดี เบิกบานอยู่เป็นนิจ เสมือนพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ มีความสว่างไสวชุ่มเย็น มองครั้งใด ก็มีแต่ความชื่นใจ ลืมความอึดอัดขัดข้องทั้งปวง

ครูอาจารย์ที่ทรงคุณสมบัติเช่นนี้ได้ ต้องฝึกกิริยามารยาทให้เรียบร้อย นุ่มนวล สง่างามในทุก อิริยาบถ ทุกบรรยากาศ มีความสะอาดทั้งกาย วาจา ใจ

กายสะอาด ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะร่างกายสะอาด นุ่งห่มเสื้อผ้าสะอาดเรียบร้อยเท่านั้น แต่ยัง หมายถึงไปถึงการไม่แปดเปื้อนด้วยอบายมุขทั้งหลาย ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่เจ้าชู้ ไม่เสพสุรายาเมา ฯลฯ

วาจาสะอาด คือรู้จักสำรวมในคำพูด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ส่อเสียด ยกตนข่มท่าน พูดให้ถูกกาลเทศะ ใจสะอาด เป็นความบริสุทธิ์ที่อยู่ภายใน ใจมีความสง่างามยิ่งกว่าดวงอาทิตย์ตอนเที่ยงวัน แม้จะมองไม่เห็นแต่ก็รู้ได้จากกิริยาอาการที่สดชื่นแจ่มใส ร่าเริง ใบหน้าที่อิ้มเอน เบิกบานอยู่เป็นนิจ

ความน่ารักของกัลยาณมิตร มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งแฝงอยู่มากมาย เป็นความน่ารักที่ไม่มีความ เสื่อมสลายไปตามวัยตามสังขาร

ครู นำเคารพ ครูอาจารย์ต้องเป็นบุคคลที่อุดมด้วยปัญญาทั้งทางโลก และทางธรรมอย่างพร้อมมูล จนกระทั่งตระหนักและซาบซึ้งได้ดีว่า อะไรถูกอะไรผิด อะไรดีอะไรชั่ว อะไรควรอะไรไม่ควร อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป แล้วดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ที่เป็นบุญเป็นกุศลอย่างมั่นคงแน่วแน่ ไม่หวั่นไหวต่อความยั่วยวนของสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ใจตกต่ำ เป็นคนรักความยุติธรรมเป็นที่สุด ไม่ว่าต่อหน้าอย่างไร ลับหลังต้องอย่างนั้น มีความเมตตากรุณาอยู่เป็นนิจกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง คุณสมบัตินี้จะหลอมให้กลายเป็นกัลยาณมิตรเป็นที่น่าเคารพของลูกศิษย์ทั้งหลาย

ภาวินิโย นายก่อง ครูอาจารย์ต้องเป็นบุคคลที่ทรงความรู้ มีภูมิปัญญาเป็นเลิศ ทั้งทางโลกและทางธรรม ความฉลาดปราดเปรื่องมีมากจนเป็นที่ยอมรับของทุกคนในวงการ เป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ สามารถอภัยอดเอื้อย ใครๆ ก็อยากจะทำตัวเป็นศิษย์ มีความอาจหาญร่าเริงที่จะประกาศให้ชาวโลกได้รับรู้ถึงคุณความดีของกัลยาณมิตร

คุณสมบัติของครูอาจารย์ข้อนี้ แม้จะไม่ฉลาดปราดเปรื่องมาก แต่อย่างน้อยต้องมีความสามารถแก้ไขความเห็นผิดของศิษย์ได้ มีอุบายวิธีทำให้ศิษย์ตั้งตนอยู่ในสัมมาทิฐิได้ ทำให้ศิษย์เกิดความเลื่อมใสอย่างแท้จริง

วัตตา จะ รู้จักพูดให้เหตุผล ฉลาดพูดแนะนำตักเตือน ครูอาจารย์ต้องเป็นบุคคลที่รู้จักพูดชี้แจงให้เข้าใจ มีความสามารถพูดโน้มน้าวให้ทำตาม ในสิ่งที่ดีมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ครูอาจารย์จึงควรศึกษาหลักจิตวิทยา ในการเข้าถึงจิตใจของบุคคลต่างๆ หาโอกาสฝึกพูด ให้เหตุให้ผล ให้เหมาะสมกับบุคคลและโอกาส เพราะครูอาจารย์ต้องพบปะกับลูกศิษย์ทุกเพศ วัย หลายฐานะ ครูอาจารย์ต้องให้คำแนะนำปรึกษาที่ดีที่ควร อย่าให้ลูกศิษย์ที่มาพบเราต้องจากไปด้วยความผิดหวัง

วัจนกัมโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้จุกจิกตลอดจนคำล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนฟังได้ไม่เสียอารมณ์ ไม่ใช่เอาแต่พูดอย่างเดียวโดยไม่ยอมรับฟังใคร เพราะการรู้จักรับฟังเป็นส่วนหนึ่งของการที่จะสื่อสารให้ได้ได้ผล แม้ว่าเขาพูดมาจะไม่ถูกใจอะไรก็ทนได้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้งานการและประโยชน์ที่จะทำนั้นสำเร็จ

คัมภีร์รัฐจะ กะถัง กัตตา รู้จักอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ที่ลึกซึ้ง เรื่องที่ลึกที่ยาก ก็ทำให้ตื่นให้เข้าใจ อธิบายเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยากซับซ้อน ลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

โน จัญฐาเน นิโยชเย ไม่ชักจูงขึ้นไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร ครูอาจารย์ที่ดีไม่ควรแนะนำหรือชักนำศิษย์ไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ชี้ให้เห็นคุณของการประพฤติดี ปฏิบัติดี และชี้ให้เห็นโทษของการปฏิบัติตัวไม่ดี ปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างในทางที่ดีแก่ศิษย์ สมกับเป็นครูอาจารย์อย่างแท้จริง

คุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ เรียกว่า ถือว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นครูอาจารย์นั้นไม่ใช่ใคร ๆ ก็เป็นครูกันได้ เพราะครูอาจารย์ที่ดีนั้นต้องมีความเสียสละ และต้องมีความอดทนเป็นอย่างสูง ไม่ใช่ว่ามีแต่ในประกาศนียบัตร แล้วทุกคนก็เป็นครูอาจารย์ได้ ครูอาจารย์ที่ดีนั้นจะต้องเป็นครู

อาจารย์ด้วยจิตวิญญาณแห่งความเสียสละ

ได้มีการเปรียบเทียบครูอาจารย์เปรียบเสมือนแขนขา หรือทิศเบื้องขวา เป็นคุณธรรมที่ครูเมื่อได้รับการบำรุงจากศิษย์ดีแล้ว ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ 5 ประการคือ

1. แนะนำดี หมายถึง สอนและแนะนำศิษย์ ฝึกอบรมให้ศิษย์เป็นคนดี
2. ให้เรียนดี หมายถึง สอนให้ศิษย์เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างแจ่มแจ้ง
3. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง หมายถึง ไม่หวังวิชา มีความรู้เท่าไรถ่ายทอดให้หมด
4. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง หมายถึง ส่งเสริมและยกย่องความดีงามตามความสามารถของศิษย์ให้ปรากฏในทุกที่
5. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย หมายถึง สร้างเครื่องคุ้มกันภัยในสารทิศ คือสอนฝึกให้ศิษย์สามารถใช้วิชาเลี้ยงชีพ และรู้จักดำรงตนในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

ดังนั้น หน้าที่ของครู คือ สร้างความอยู่รอดของสังคม โดยการให้การศึกษที่สมบูรณ์แก่ศิษย์ การศึกษาที่สมบูรณ์ คือการศึกษาที่ครบองค์สาม อันได้แก่ ให้ความรู้ทางโลก ให้ความรู้ทางธรรม เพื่อให้ใจอยู่รอด คือรอดพ้นจากความครอบงำของกิเลสและให้รู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

ถ้าผู้ที่เป็นครูอาจารย์ผู้ประกอบด้วยกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนทั้ง 5 ประการ ดังกล่าวนี้นี้ ถือว่าผู้นั้นเป็นครูโดยจิตวิญญาณ และถือว่าเป็นครูอาจารย์โดยแท้จริงสมควรแก่การยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคลอย่างแท้จริง

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเรียนการสอน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยการ ผสมผสานหลักสูตร – กับหลักพุทธธรรมเข้าด้วยกัน ผสมผสานกระบวนการสอน / กระบวนการเรียนรู้ / plugged คุณธรรม ค่านิยมอันดีงาม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถทางสติปัญญา

ตัวอย่างเช่น การสร้างบทบาทสมมติที่จัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาเพื่อการสื่อสาร ให้ นักศึกษาสมมติบทบาทเป็นผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ในการส่งสารและการรับสารนั้น ผู้ส่งสารต้องส่งสารด้วยความเมตตา ปรารณชาติต่อผู้รับสาร หวังให้ผู้รับสารด้วยความถูกต้องสมบูรณ์ การส่งสารด้วยถ้อยคำที่สุภาพปรารณชาติต่อกันเป็นการแสดงออกถึงการรู้ณภาพ เมื่อเป็นเช่นนั้น การส่งสารก็เป็นการส่งสารด้วยการณยสารเช่นกัน นักศึกษาเมื่อได้เรียนรู้แบบบทบาทสมมติมีความเข้าใจและสนใจในรายวิชาภาษาเพื่อการศึกษามากขึ้น ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

เด็ก Generation Y คือ พวกที่เอาแต่่วนวายอยู่กับแต่อินเทอร์เน็ตและมีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง โดยคนกลุ่มนี้รู้ดีว่าพวกเขา

จะหาข้อมูลที่ต้องการได้จากที่ไหนโดยใช้เวลาน้อยรวดเร็ว ซึ่งคนกลุ่มนี้จะรักความเป็นอิสระสูง ต้องการงานที่มีความยืดหยุ่นในเรื่องของเวลา และต้องการมีเวลาให้กับตนเองและสิ่งที่พวกเขาสนใจ ชอบทำงานเป็นหมู่คณะแม้จะเป็นหมู่คณะที่มีความแตกต่าง หลากหลายด้วยความคิดเชิงบวกความเชื่อมั่นใจตนเอง โดยมีความคิดว่าจะให้พวกเขาทำอะไรก็ได้ทั้งนั้นขอให้ผู้นำที่ดีมีคนที่คอยช่วยแนะ ช่วยสอน ช่วยวิจารณ์การทำงานในทางที่ดี รวมถึงระบบการทำงานที่เป็นระบบเพื่อช่วยพัฒนาการทำงานของพวกเขา ซึ่งกลุ่มคนในยุคเจนเอเรชั่น วาย จะเกิดอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ต่างมีรายได้และเติบโตขึ้นในยุคที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู มีความพร้อมทางด้านร่างกายและความมั่นคงของชีวิตโดยมาจากการที่มีพ่อแม่คอยช่วยเหลืออยู่ตลอดทั้งทางด้านการศึกษาและมุ่งเรื่องที่ต้องการ จึงทำให้เจนเอเรชั่น วาย มีความคาดหวังและเชื่อมั่นสูงในด้านความสามารถของตนเองที่จะประสบความสำเร็จรวมถึงการตามหาความฝัน ค้นหางานตามอุดมคติที่ตนเองต้องการ ส่งผลให้พวกเขาเปลี่ยนงานบ่อย เนื่องจากพวกเขาต้องการงานที่ชอบและรักที่จะทำงานนั้นจริงๆ คนกลุ่มนี้ไม่คิดว่าการเปลี่ยนงานบ่อยเป็นเรื่องผิด และจะมองหาสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ผู้เป็นครูอาจารย์นั้นต้องรับภาระหน้าที่ต่อสังคมและชาติบ้านเมือง หากผู้เป็นครูอาจารย์ปฏิบัติภาระที่ตนเองได้รับบกพร่องผลกระทบก็จะตกไปถึงความเสื่อมของสังคมและชาติบ้านเมืองความสำคัญของวิชาชีพครูนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญต่อประเทศชาติบ้านเมืองต่อคนในสังคม ครู อาจารย์ เป็นอาชีพชั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะด้านการอบรมสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และมีความรู้สึกนึกคิดใหม่หรือดีขึ้น มากขึ้น เหมาะสมขึ้น ซึ่งเป็นภาระกิจต้องใช้ความรู้ความสามารถพิเศษในการทำงาน และสังคมก็ให้การยกย่องความสำคัญของครูตามหลักทางพระพุทธศาสนามี 2 ด้านใหญ่ๆ ที่ต้องปฏิบัติ คือ ประการแรก ต้องทำหน้าที่เป็นสัปตพาทย์ คือเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ศิลปวิทยาการต่างๆ ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ศิษย์ ประการที่สอง ครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ คือต้องคอยอบรมสั่งสอนตักเตือนให้ศิษย์ตั้งอยู่ในคุณธรรมความดีต่างๆ รู้คุณรู้โทษ ดังนั้น ครู อาจารย์จะต้องให้ความรู้และปลูกฝัง จริยธรรมให้กับศิษย์ ให้ศิษย์มีความรู้ดี มีความสามารถดี มีความประพฤติดี มีสุขภาพดี สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวนำพาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต อาจารย์ต้องหนักแน่นด้วยความรู้ความประพฤติ ภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบในกระบวนการสอนให้ศิษย์เป็นคนดีนั้น ย่อมทำได้ยากยิ่ง ดังนั้น งานของครู อาจารย์ในยุคเจนเอเรชั่น วาย จึงเป็นงานที่ยิ่งใหญ่และหนักกว่างานใดในโลก เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ (Spiritual Guide) คือ จะต้องเป็นผู้นำทางด้านความรู้ ความคิด และสติปัญญาของศิษย์ ไม่ใช่เป็นผู้มีหน้าที่สอนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่จะทำหน้าที่ยกระดับวิญญาณของศิษย์ให้สูงขึ้น เมื่อครู อาจารย์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแล้ว จะต้องยกระดับจิตใจของศิษย์ให้สูงขึ้นด้วยคุณธรรม ลดความเห็นแก่ตัว ความริษยา ความโลภ ความโกรธ ความหลงผิด และมีจิตใจสูงขึ้น พ้นจากอบายมุขทั้งหลาย มีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้ทำหน้าที่เปิดประตูวิญญาณของศิษย์ให้พ้นไปจากกรอบทางความคิดแบบเก่า สอนให้ศิษย์รู้จักคิดเป็น มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เข้าใจถึงความหมายและคุณค่าของการศึกษาอย่างแท้จริง เมื่อการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4, กัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นต้น เข้ามาช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครูอาจารย์จะช่วยขัดเกลา

ให้ลูกศิษย์เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้และความประพฤติที่ดี ซึ่งตรงกับคำที่ว่า วิชาจรณสมปนโน แปลความว่า มีทั้งความรู้และความประพฤติที่ดี จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล ทั้งกับตัวครูอาจารย์และลูกศิษย์อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

ก. หนังสือ

พระราชวรมนี [ป.อ. ปยุตโต], (2528), **ปรัชญาการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ศาสนา.

_____, (2528), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ, **คุณธรรมสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2527.

_____, (2529), **ธรรมสำหรับครู**, (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นิพนพาน.

Yarrow, K., & O'Donnell, J., (2009), **Gen buy: How tweens, teens, and**

twenty somethings are revolutionizing retail. Market Street, SF: A Wiley Imprint.

Weingarten, M. R., (2009), **Four generations, one workplace: A Gen X-Y staff nurse's
view of team building in the emergency department**. Journal of Emergency
Nursing. 35(1).

Van Den Bergh, J., & Behrer, M., (2011), **How cool brands stay hot: Branding to
generation Y**. London: Kagan Page.

ข. วิทยานิพนธ์

เกริดา โคตรขารี, (2555), **ปัจจัยนำของการรับรู้ความเสี่ยงและพฤติกรรมการซื้อสินค้า
ออนไลน์ของผู้บริโภคเจนเอเรชั่นเอ็กซ์และเจนเอเรชั่นวาย**, วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช, (2555-2556), **การเรียนรู้เพื่อศิษย์**, (พิมพ์ครั้งที่ 3), กรุงเทพฯ
มูลนิธิสตรีย์ สฤชดีวงศ์.

ชนกพร ไพบูลพานิช, (2554), **อิทธิพลของวัตถุนิยมและการตระหนักรู้ตนเองต่อพฤติกรรมการซื้อ
แบบไม่ได้ไตร่ตรองของกลุ่มผู้บริโภคเจนเอเรชั่นวาย**, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ โปนุพงศ์. (2551), ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่ม Gen Y. การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, .
ชานนท์ ศิริธร, การเปิดรับสื่อและการยอมรับนวัตกรรมของผู้บริโภคเจนเอ็กซ์และเจนเอ็กซ์-วาย, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ฤทธิจักร คชะชา,(2554), รูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยในเจนเอ็กซ์วาย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ธรรมรัตน์ อยู่พรต, (2556), *ค่านิยมในการทำงานที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของเจนเอ็กซ์ต่างๆ*. [รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์]. วารสารบริหารธุรกิจ,.
รัชญา จันทะรัง, (2554), การบริหารทาสื่อสารตราสินค้าบนแฟนเพจของเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ “เฟซบุ๊ก”: กรณีศึกษา GTH. สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ค. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, ม.ป.ป., (2557), *ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน:ไอเอ็มดี (IMD) ปี 2014*. [Online], , แหล่งที่มา [http:// www. qlf.or.th/ Home/Contents/869](http://www.qlf.or.th/Home/Contents/869) [19 ตุลาคม 2557].

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

The development is a source of learning communities.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์

Phrakhrusanghak Chakkit

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : dew280@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นการอาศัยระหว่างวัดและชุมชน ต่างก็อาศัยซึ่งกันและกัน มาแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน และไม่สามารถแยกจากกันได้ เพราะส่วนหนึ่งการพัฒนาในอดีตนั้นต้องอาศัยวัดเป็นฐานเป็นแหล่งการเรียนรู้และมีการพัฒนาตามลำดับเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่ภาพในอนาคต เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อความความเจริญของวัด คือกระบวนการแสวงหาแนวทางเพื่อพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบ โดยนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาและความทางโลกผสมผสานวิธีการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนให้เป็นตามแนวการพัฒนาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้ว

คำสำคัญ : พัฒนาวัด, แหล่งการเรียนรู้, ชุมชน

ABSTRACT

The development is a source of learning is measured between residents and the community. They rely on each other, but the modern era to the present. And can not be separated from each other. Because of the historically developed as a measure that requires a learning and development process in order to change the status quo to the current image in the future. To change the direction of development in harmony with the environment. The changing of the Slovak Governance observances. And for the prosperity of the temple. The process of seeking to develop a measurement system. The knowledge of Buddhist and secular mix to measure the development of a learning community that

---

is based on the development of Buddhism. This happened two thousand five hundred years ago.

Keywords : Development, Learning, community

บทนำ

การพัฒนาตามแนวทางพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนของสังคมและตัวมนุษย์แต่ละเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมและเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริงเป้าหมายของการพัฒนา คือ การปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจโดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคมซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนา กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, (2553 : 15)

ปัจจุบันมีองค์กรหรือสถาบันต่างๆ ได้ดำเนินการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน ควบคู่ไปกับการบริหารจิตใจด้วยการใช้หลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นวิถีทางของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดและวิธีการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธ และเป็นแนวทางให้นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทยสามารถใช้เป็นต้นแบบ (Role Model) ในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรเพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการนำสิ่งที่มีค่าที่พระพุทธเจ้าท่านได้สละเวลาทั้งชีวิต โดยเน้นหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธ เพื่อก่อให้เกิดต้นแบบทุนมนุษย์วิถีพุทธเพื่อไปสร้างวัฒนธรรมองค์กร สังคมไทยให้มีประสิทธิผลสูง เกิดความมั่นคงเนื่องจากการพัฒนาออกไปจากตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก ร่วมสร้างศรัทธาที่มีแนวทางที่ดี จะทำให้ทุกคนเป็นสัตบุรุษสามารถเผชิญกับสิ่งต่างๆ รอบด้านได้ด้วยใจที่เป็นสุข เปี่ยมไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนา รวมทั้งการพัฒนาจิตใจของตนเองและการก่อให้เกิดสังคมที่เป็นรูปธรรมของสังคมที่มีลักษณะสังคมแบบ Share & Care

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยร้อยละ 95 นับถือพุทธศาสนา หลักของพระพุทธศาสนาจึงเป็นแก่นของวัฒนธรรมไทยทุกสาขาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดวิชาการศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน วัดและสถาบันสงฆ์ จึงเป็นสถาบันหลักที่สำคัญในสังคมไทย และมีบทบาทสูงในทุกชั้นของสังคม ทั้งนี้เพราะประชาชนได้ให้ความศรัทธาพระพุทธศาสนาและเคารพพระสงฆ์ตลอดมา วัดจึงเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยได้เป็นอย่างดี ในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท ทุกหมู่บ้านต่างก็มีวัดเป็นสมบัติร่วมกันของคนในท้องถิ่น ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านก็มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับวัด

เพราะวัดเป็นสถานที่ซึ่งให้ความอบอุ่นใจ ให้ความรู้แก่ชุมชน ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจของพุทธศาสนิกชน อานนท์ อาภาภิรมย์, (2521 : 112)

สมัยครั้งพุทธกาลนั้นยังไม่มีการสร้างอาคารสถานที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะเจาะจง เนื่องจากพระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมิที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยจะทำให้เกิดการยึดติดในทรัพย์สินทางโลก อันจะมีผลกระทบต่อเป้าหมายของการบวชที่มุ่งการบรรลุถึงโมกขธรรม ซึ่งเป็นหนทางเข้าสู่การนิพพานที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต ตามแนวทางวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนา เสนาสนะที่จะใช้อยู่อาศัยนั้น ทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยขั้นพื้นฐานคือ “รุกขมูลเสนาสนะ” อันหมายถึง การอยู่รอบโคนต้นไม้ แล้วให้จาริกไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน เหตุนี้ในเวลาถัดมา เมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมเหล่าสาวกเริ่มออกเผยแผ่พระศาสนาในที่ต่างๆ ปรากฏว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธาพากันบวชเป็นพระภิกษุจำนวนมากมาย บางส่วนที่ไม่ได้บวชต่างก็ให้ความอุปถัมภ์เกื้อกูลเป็นอย่างดี

พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งนครราชคฤห์ ทรงประกาศตนเป็นองค์ศาสนูปถัมภกต่อพระพุทธศาสนา ทั้งทรงถวาย “เวฬุวัน” ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธองค์และเหล่าสาวก ด้วยพระราชดำริที่ว่า “หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้นแด่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับอารามแล้ว ทรงแสดงธรรมีกถาให้พระเจ้าพิมพิสารสมาทานอภยาญริณเรจ ต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมีกถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตอาราม” ตั้งแต่นั้นมาจึงได้เริ่มมีวัดเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน เวฬุวันาราม จึงถือได้ว่าเป็นวัดแห่งแรกของพระพุทธศาสนา วิ.ม. (ไทย) 4/59/71-72. ความจริงแล้วควรเรียก สำนักสงฆ์ เพราะมีเพียงอาคารที่พักสำหรับพระสงฆ์เท่านั้น อีกทั้งเป็นเพียงที่พักชั่วคราวที่เสด็จผ่านมายังนครแห่งนี้

พินยณทรนาถ เชาว์ศรี, (2551 : 80) กล่าวว่า เมื่อยามเสด็จออกจาริกไปยังพื้นที่อื่นอารามแห่งนี้ก็จะถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ อารามในลักษณะเช่นนี้ยังมีอีกหลายแห่ง อาทิ เขตวนารามที่มหาเศรษฐีอนาถบิณฑิกะแห่งกรุงสาวัตถีเลื่อมใสสร้างถวายจากการประชุมซื้อที่ดินด้วยการใช้เหรียญทองคำเกลี่ยเต็มพื้นที่ทุกตารางนิ้วที่ต้องการ หรืออุปัฏฐารามวิหารที่นางวิสาขาสร้างถวายเป็นอาคารใหญ่ 2 ชั้น เรียกว่า “มิกครมาตุปราสาท” ซึ่งกล่าวกันว่าห้องพักสำหรับภิกษุอาศัยมากถึง 1,000 ห้อง สมัยหลังพุทธกาลเมื่อมีการสร้างพระสถูปเจดีย์ขึ้น ทำให้บริเวณเหล่านี้เกิดเป็นที่ชุมนุมของเหล่าพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่เดินทางมาถึงที่สุดแล้วก็เกิดพระภิกษุบางรูปสมัครใจที่จะอยู่พำนักเพื่อบำรุงรักษาสังเวชนียสถานเหล่านั้น ทั้งมีผู้ศรัทธาสร้างที่พักกุฏิสงฆ์ถวายแด่พระภิกษุตั้งกล่าว สถานที่นี้ในที่สุดได้กลายเป็น “วัด” ที่สมบูรณ์แบบ สืบทอดกันมาจนเกิดเป็นแบบอย่างชัดเจนดังปัจจุบันวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชน บทบาทของวัดในอดีต เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกฝนอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียน เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการ

บริการด้านพิธีกรรม พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต), (2527 : 205-206) พระสงฆ์เห็นว่ามียุทธศาสตร์อย่าง
ยิ่งในการพัฒนาวัด และพัฒนาชุมชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นผู้นำทางด้านวิถีชีวิตและจิตใจของชาวบ้าน วัด
จึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทำให้พระสงฆ์ต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคม ทำให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาค
รัฐและเอกชนพยายามที่จะเข้ามาสนับสนุน โดยใช้ศาสนาเป็นแกนนำ เพ็ญศรี มิทรานนท์, (2534 : 165)

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญ
ในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปวิทยาการและความรู้มาก
มายหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝา
ผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของ
ความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน
ที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของ
ชาติอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาย้อนกลับได้ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ศิลปกรรม
สถาปัตยกรรม รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา วัดเป็นสถานที่มาทำบุญ มีผู้คนมานมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบศาสนกิจ เพื่อ
ความเป็นสิริมงคล ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจบรรดาเสนาสนะ อันทรงคุณค่าและมีรูปแบบ
ศิลปกรรมอันงดงามทั้งหลายภายในวัด ก็ทำให้วัดที่มีเสนาสนะอันงดงามและมีความเป็นมาที่ป็นบอกถึงอดีต
อันรุ่งเรืองกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาในปัจจุบันนี้บทบาทด้านการท่องเที่ยวของวัดมีมากขึ้น เนื่องจาก
นักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับกิจกรรมของวัดมากขึ้น อีกทั้งวัดก็พยายามจัดกิจกรรมทางศาสนาและก่อสร้าง
ศาสนวัตถุเพื่อดึงดูดความสนใจของพุทธศาสนิกชนเช่นกัน ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พบเห็นได้ใน
วัด เช่น ศึกษาประวัติความเป็นมา ชมศิลปกรรม นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำบุญทำทานตามความเชื่อ ฝึก
ปฏิบัติธรรมทำสมาธิ เพื่อมาพักผ่อนหย่อนใจ พร้อมกับการชมทัศนียภาพของธรรมชาติ และการจับจ่าย
ซื้อสินค้าท้องถิ่นที่ผู้คนในชุมชนรอบข้างวัดนำมาจำหน่าย ตามที่แต่ละวัดจะมีกิจกรรมที่กล่าวข้างต้นเป็น
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,
(2543 : 83-84)

ปัจจุบันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมาเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญ
พระชนมพรรษา 84 พรรษา 5 ธันวาคม 2554 รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นปีแห่งพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
ฉลอง ได้เกิดกระแสการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเข้าร่วมเฉลิมฉลองจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
รวมถึงเกิดโครงการเพื่อส่งเสริมพัฒนา เช่น ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ได้ริเริ่มจัดทำ “โครงการปฏิรูป
ทัศน์ ถนน 84 สายทั่วกรุง เฉลิมฉลอง 84 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” หรือโครงการ “84 สาย
ถวายในหลวง” เพื่อมอบเป็นของขวัญปีใหม่ให้คนเมือง พร้อมเชิญชวนประชาชนร่วมกันรักษาสีแกดล้อม
หน้าบ้านให้สะอาด และสวยงามเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีรวมถึงโครงการแผนพัฒนาของรัฐบาลไทยใน

ปี พ.ศ. 2555 ต่อมาที่ได้มีนโยบายร่วมกับกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดทำ “โครงการ 1 จังหวัด 1 อำเภอ 1 ท้องถิ่น : 1 พุทธบูชา ปี พ.ศ. 2555 ฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า” เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จะทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษาและสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร จะทรงเจริญพระชนมพรรษา 60 พรรษาซึ่งเป็นอภิมหามงคลสมัยที่ยิ่งใหญ่ โครงการ 84 สายถวายในหลวง, (ออนไลน์), (5 ต.ค. 2559) ปรีชา กันธิยะ, (2555 : 24) กล่าวว่า สำหรับคนไทยทั้งแผ่นดินที่จะได้ปฏิบัติบูชา น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสนี้ สำหรับกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ได้ช่วยส่งเสริมพระพุทธศาสนาฉลองพุทธชยันตี 2600 ปี แห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ที่ได้จัดให้มีและดำเนินการทั่วประเทศเช่น การจัดไหว้พระ 9 วัด เป็นการตระเวนไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดที่มีชื่อเสียงหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ 9 แห่งในจังหวัดต่างๆ จากคติที่ว่า “การเริ่มต้นที่ดีคือส่วนหนึ่งของความสำเร็จ” กรมการศาสนาได้จัดกิจกรรม “ไหว้พระ 9 วัด” เป็นกิจกรรมที่ให้ประชาชนและโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่สนใจได้เดินทางไปท่องเที่ยวสักการะสถานที่อันเป็นมงคล เพื่อการเริ่มต้นอย่างมีความสุขสงบทางใจ ตามคติความเชื่อของไทย อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้ถึงคุณค่าของโบราณสถานที่สำคัญของวัดนั้นๆ

กองพุทธศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2553 : 5) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน ในอดีตวัดเป็นสถานที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ใช้เป็นสถานศึกษาอบรมให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนโบราณ และศิลปกรรมแขนงต่างๆ ใช้ทำบุญบำเพ็ญกุศลเป็นศูนย์กลางการบริหาร และการปกครอง รวมทั้งเป็นสถานที่สังเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชน พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแนวมนุษยนิยม (Humanism) ที่เน้นส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาฝึกฝนศักยภาพของตนเองให้สมบูรณ์สูงสุดด้วยการใช้ พระธรรมวินัยเป็นเครื่องมือฝึกฝน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ยืนยันความจริงและคอยเป็นเสมือนพี่เลี้ยงดังกล่าว พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำในการพัฒนามนุษย์ในชุมชนให้สมบูรณ์ด้านกายกับจิตและจัดสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม ควรมีการนำหลักธรรมมาเป็นพื้นฐาน (ปรัชญาปณิธาน) กำหนดเป้าหมายวางยุทธศาสตร์และกำหนดแนวทางวิธีการการพัฒนา ซึ่งบทบาทดังกล่าวกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าทั้งในการสร้าง (ปลูก) ศรัทธาและรักษาศรัทธาของประชาชน และเป็นเครื่องชี้นำวิถีทางการดำเนินชีวิตอันสันติสุข

มนุษย์มีการเจริญเติบโตและต้องเรียนรู้ นับตั้งแต่ปฏิสนธิตรารบจนสิ้นชีวิต การเรียนรู้ก่อนคุณสมบัติที่พึงประสงค์และบางครั้งเกิดผลในทางเสื่อมและความเสี่ยง สุมน อมรวิวัฒน์, (2546 : คำชี้แจง) ในช่วงวัยต้น ๆ เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกหัดอบรมช่วยเหลือดูแลจากผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ ครู และสังคมที่แวดล้อม รวมไปถึงการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกด้วยตนเอง อีกทั้งสื่อต่าง ๆ และกิจกรรมในชีวิตได้ช่วยสร้างประสบการณ์ขึ้นพื้นฐานเพื่อพร้อมที่จะแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นเยาวชนคนหนุ่มสาว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, (2546 : 2) กล่าวถึง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้บัญญัติความหมายของการศึกษาว่าเป็น กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมาย และหลักการว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติให้วัดมีสิทธิและหน้าที่ในการจัดการศึกษา รัฐบาลควรจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เพราะในกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ทางศาสนาถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และวัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนมาหลายยุคหลายสมัย ให้บุคคลเกิดความรู้คุณค่าคุณธรรมตลอดชีวิต ซึ่งปัจจุบันวัดจำนวนมากจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

วัดในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่หลัก คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา พระสงฆ์ช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน สั่งสอนให้คนเป็นคนดี ระบบการศึกษาสมัยใหม่และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมไทย ทำให้คนไทยห่างไกลออกไปจากวัดมากขึ้นทุกทีทั้ง ๆ ที่วัดยังคงมีภาพของความเป็นผู้ให้อยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง แต่การที่วัดได้มีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปในสายตาของคนในสังคม ก่อให้เกิดผลกระทบเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมชาวพุทธแบบดั้งเดิมของคนไทย หากเราจะนำวัดกลับมาเป็นที่กลมกลืนปลูกฝังจริยธรรมความดีงามต่าง ๆ ดังเช่นในอดีต เราจะสามารถทำได้หรือไม่

พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต), (2530 : 16–18) วัดมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะนอกจากจะเป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้ว ยังเป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียน และเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามประเพณีดั้งเดิมมาช้านาน ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของตะวันตก วัดหลายแห่งทั้งในเมืองหลวงและหัวเมือง ได้ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถม ศึกษาตามวิธีการสมัยใหม่ แต่เมื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนมีการขยายตัวมากขึ้น มีระดับการศึกษาสูงขึ้น และเนื้อหาวิชาที่สอนในโรงเรียนมีเรื่องราวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระศาสนามากขึ้น วัดกับโรงเรียนก็แยกออกจากกันจนเกือบสิ้นเชิง พระสงฆ์ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาที่มากับความเจริญสมัยใหม่ ทำให้ขาดสื่อกลางในการรับรู้ร่วมกัน ความเชื่อถือของประชาชนต่อพระสงฆ์ที่เคยนับถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญา คำนะนำสั่งสอนของพระสงฆ์ที่เคยมีค่ายิ่งกลับแปรเปลี่ยนไป บทบาทของวัดและพระสงฆ์ห่างเหินกับ

สภาพสังคมและความเจริญที่นับวันจะมีมากขึ้นทุกวัน การที่จะชักนำคนเหล่านั้นให้เข้าหาหลักธรรมทางศาสนาที่เขายังไม่รู้นั้น เกิดเป็นความไม่เข้าใจกันมากขึ้น

วัดเป็นสถานที่หล่อหลอมจิตใจคนในสังคม

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงที่นับวันจะทวีปัญหาความรุนแรงมากขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร การชื่นชมในวัฒนธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมทำให้คนในสังคมไทยหลุดลอยจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ตกเป็นทาสของการยั่วให้เกิดความอยากรุมเอาเปรียบแข่งขันกันทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ชุมชนที่เคยอบอุ่นกลับกลายเป็นสังคมที่มีแต่ความว้าวุ่น คนเกาะกลุ่มกันแต่ไม่มีน้ำใจให้แก่กัน สังคมไทยบางส่วนกลายเป็นสังคมของอวิชชา หลงนับถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่ ชีวิตคนไทยห่างไกลจากธรรม คือธรรมชาติ และรู้จักแต่การพึ่งพาเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นทั้งที่ตัวบุคคลและที่สังคมโดยรวม

สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร วัดยังคงเป็นสถาบันที่หล่อหลอมคนในสังคมให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรู้ สังคมไทยทุกหน่วยต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเองเป็นศูนย์กลาง หากรู้จักดำเนินการให้ดี พระสงฆ์สามารถนำคนในสังคมไปสู่ความเจริญทางปัญญาได้ โดยวิถีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ วิธีที่จะทำให้พระสงฆ์เข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง พระสงฆ์จะต้องตระหนักมั่นอยู่เสมอในหน้าที่เดิมแท้ตามธรรมวินัย และปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พระราชมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต), (2530 : 30 –31)การจะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นมาในรูปแบบใหม่ด้วยวิธีการอย่างไรบ้างนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะต้องศึกษาให้ออกมาเป็นรูปแบบที่ชัดเจน ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกรักเคารพและเลื่อมใสศรัทธาว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำด้านสติปัญญาอย่างแท้จริงทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสงฆ์เป็นไปด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังศรัทธา ในเมื่อวัดยังถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สุดในวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย วิถีชีวิตกับวิถีการเรียนรู้จึงควรบูรณาการกันไปตลอด トラบใดที่ชีวิตต้องเจริญเติบโต ปัญหาความเสื่อมทรามในสังคม ตั้งแต่ปัญหาระดับครอบครัวไปถึงปัญหาใหญ่ระดับชาติเกิดขึ้นจากการที่คนในสังคมขาดศีลธรรมเรื่องนี้เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรทำการวิจัย หากวัดมีกระบวนการพัฒนาวัดที่ดี สามารถจัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้อันสามารถกลมกลืนให้คนในสังคมมีจิตใจที่พัฒนาให้ดีขึ้นได้แล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะบางเบาลงเรื่องนี้เป็นปัญหาที่ควรจะทำการศึกษาและแก้ไข เพราะหากปล่อยปละละเลยไว้ก็จะยิ่งเพิ่มความรุนแรงของปัญหาและแผ่ขยายเป็นวงกว้างออกไป ซึ่งเป็นการยากแก่การแก้ไข นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค, (2550 : 10) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีจุดหมายระยะยาวในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้แต่ประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันเอาเปรียบกัน มุ่งแสวงหาแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไร้ทริโอดตัปปะ หาวีถีทางได้เปรียบผู้อื่นโดยเรียกวิธีการเหล่านี้ว่า กลยุทธ การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้น หากเรียนรู้แล้ว “ละชั่ว ทำดี” ยังไม่ได้ จะไม่เรียกว่าเป็นผู้ “มีการศึกษา” สนิท ศรีสำแดง, (2547 : 43 – 47)

ความจริง พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่หลักปฏิบัติก่อนมรรคหรือการนำเข้าสู่ทางนี้เป็นอย่างมาก โดยทรงแสดงหลักธรรมไว้หมวดหนึ่งมี 7 ข้อ เรียกว่า บุญนิมิตแห่งมรรค คือ สิ่งที่สื่อแสดงหรือเครื่องหมายนำหน้า ซึ่งสื่อแสดงว่า การปฏิบัติตามมรรคกำลังจะเกิดขึ้น ใช้คำไทยง่ายๆ ว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่งดงาม ถ้าโยงเข้ามาหาการศึกษา ก็เรียกได้ว่าเป็นรุ่งอรุณของการศึกษา

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), (2532 : 213) รุ่งอรุณของการศึกษา เป็นชุดขององค์ธรรม 7 ประการ เหมือนดั่งลำแสงที่กระจายรัศมีเป็นสีทั้ง 7 กล่าว คือ

1. กัลยาณมิตตตา ความมีกัลยาณมิตร หมายถึง การมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี เฉพาะอย่างยิ่ง การได้แหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี

2. สีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล หรือการทำศีลให้ถึงพร้อม หมายถึง การมีวินัยในการดำเนินชีวิต และในการอยู่ร่วมในสังคม

3. ฉันทสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ หรือการทำฉันทะให้ถึงพร้อม หมายถึง การรักความจริง รักความดีงาม ที่แสดงออกเป็นแรงจูงใจใฝ่สร้างสรรค์

4. อุตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความเห็นความเข้าใจ หรือการทำตนให้ถึงพร้อม หมายถึง การพัฒนาตนให้เต็มที่ จนถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพ

5. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความเห็นความเข้าใจ หรือการทำความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม หมายถึง การมีความเชื่อถือแนวความคิด ความเข้าใจ ทศนคติ และค่านิยมที่ดีงามถูกต้อง

6. อัปมาทสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท หรือการทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม หมายถึง ความตื่นตัวที่จะกระตือรือร้นเร่งรัดจัดทำกรต่างๆ ด้วยจิตสำนึกต่อกาลเวลาและความเปลี่ยนแปลง ไม่ปล่อยปละละเลย ทอดธุระ หรือนิ่งเฉยเฉื่อยชาปล่อยเวลาล่วงเปล่า

7. โยนิโสมนสิการสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ หรือการทำโยนิโสมนสิการให้ถึงพร้อม หมายถึง ความรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักสำเหนียก กำหนดมองสิ่งทั้งหลายให้ได้คุณค่า คิดเป็น แก้ปัญหาได้ รู้จักคิดวิเคราะห์สืบสาวให้เข้าถึงความเป็นจริง

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), (2532 : 214-231) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์ประกอบ 7 ประการนี้ ข้อที่ท่านให้ความสำคัญเป็นพิเศษ มี 2 ข้อ คือ ความมีกัลยาณมิตรและโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นข้อต้นและข้อสุดท้าย เรียกได้ว่าเป็นตัวคุมหัวคุมท้ายขบวน

อันเป็นสิ่งแสดงถึงความสำคัญของกัลยาณมิตร ดังพระพุทธพจน์ว่า “เพราะกัลยาณมิตรเป็นบุญนิมิตแห่งความเจริญ เรามองไม่เห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นใด มีประโยชน์มากเท่าความมีกัลยาณมิตรเลย” ส.ม. (ไทย) (19/49/43) โดยเฉพาะการผลิตครูอาจารย์ที่มีคุณภาพ ช่วยกันทำตนเป็นแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี พัฒนาระบบและรูปแบบต่างๆ ของความสัมพันธ์ให้สะดวก ชวนใจ และได้ผล โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและจริงจั่งว่าจะทำให้สำเร็จ จนถึงขั้นที่เด็กหรือบุคคลที่เข้าไปเรียนรู้สามารถพัฒนาองค์ประกอบภายใน คือ โยนิโสมนสิการขึ้นมาให้ได้ จนทุกคนสามารถพึ่งตนเองได้ แล้วทุกคนก็จะป็นสมาชิกที่ดีของ

สังคมซึ่งเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ประกอบกันจนเป็นสังคมที่มีความเป็นกัลยาณมิตร นอกจากนี้ ท่านยังกล่าวถึงการเรียนรู้ ว่าคือเรื่องของชีวิตทั้งหมด ชีวิตต้องเรียนรู้เพื่อปฏิบัติตนต่อสถานการณ์ต่างๆ ให้เกิดผลดี เพื่อให้อยู่รอดท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ฉะนั้น การเรียนรู้จึงเริ่มตั้งแต่เกิด เพราะมนุษย์ต้องหาทางรอด และต้องอยู่ให้ได้ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2547 : 21)

แนวคิดพื้นฐานองค์ความรู้ตามนัยของพระพุทธศาสนา ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ มี 2 ประการ คือ ปัจจัยจากภายนอก และปัจจัยจากภายใน ปรโตโฆสะ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น เรียนรู้จากบุคคล ตำรา สิ่งแวดล้อม สำนักเรียน เรียกว่าเป็นองค์ประกอบจากภายนอก เป็นปัจจัยทางสังคม เป็นวิธีการแห่งศรัทธาและโยนิโสมนสิการ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากภายใน การรู้จักคิด คิดเป็น รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล เป็นวิธีการแห่งปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (2549 : 621 – 624)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2546 : 204) กล่าวว่า ปัจจัย 2 ประการที่จะนำมาสู่ปัญญา (สัมมาทิฐิ) อันหมายถึงการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ซึ่งทำให้เกิดไตรสิกขาได้ครบทั้ง 3 ส่วน คือ (1) ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) หมายถึง คำสอน การถ่ายทอด การเรียนรู้จากผู้อื่น เนื้อหาวิชา หนังสือ อุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ (2) ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านการใส่ใจพิจารณาของผู้เรียน โดยแยกคาย การรู้จักคิด คิดเป็น ในขณะที่เดียวกัน ท่านแสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยทั้ง 2 ประการนี้ จะเกิดขึ้นได้ก็มาจากปัจจัยแรกเริ่มที่สำคัญที่สุด 1 ประการ คือ ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรที่จะแสวงหาจัดเตรียมพัฒนาเนื้อหา อุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ อันเป็นปัจจัยภายนอกดังที่กล่าวมาแล้ว และพร้อมกันนั้นก็สร้างเงื่อนไขเอื้อให้เกิดปัจจัยภายในแก่ผู้เรียน ให้เกิดความสนใจคิดพิจารณาไตร่ตรองได้อย่างแยกคายจนเกิดปัญญาอย่างแท้จริงได้คุณสมบัติของกัลยาณมิตร มี 7 ประการ คือ

1. ปิโย เป็นคนน่ารัก อยู่ในฐานะให้ความสบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา
2. ครุ เป็นคนน่าเคารพ ประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้ความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้
3. ภาวนีโย เป็นคนน่ายกย่อง เป็นผู้มีวัตรธรรมที่ดี เป็นผู้มีความรู้และภูมิปัญญาอย่างแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกรบ และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นคนควรเอาอย่าง ทำให้บุคคลอื่นระลึกถึง และเอ่ยถึงด้วยความซาบซึ้งภูมิใจ
4. วัตตา เป็นคนที่รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร พูดอย่างไร คอยให้คำแนะนำ กล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนักขโม เป็นคนอดทนต่อถ้อยคำ พร้อมจะรับฟังคำปรึกษา ไม่ฉุนเฉียวง่าย ใจคอหนักแน่น
6. คัมภีร์ญจ กลัง กัตตา เป็นผู้มีความสามารถในการแปลงเรื่องล้าลึกให้กระจ่างชัดและสามารถอธิบายเรื่องสลับซับซ้อนให้เข้าใจง่ายโดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย
7. โน จัญฐาเน นิโยชเย เป็นคนไม่ชักนำในเรื่องเหลวไหล ไร้สาระ หรือไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

บทสรุป

การพัฒนาหมายถึง การทำให้เจริญ ทำให้เปลี่ยนแปลงระบบการทำงาน หรือจุด มุ่งหมายไว้ เพื่อต้องพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ อาจจะหมายการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความสะดวกสบาย ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม ความสงบสุข ความสันติ และปัจจัยภายนอกในการดำรงชีวิต สิ่งแวดล้อมที่ดี และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วยเพราะวัดมีความสำคัญต่อคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบันวัดส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมของคนในท้องถิ่น และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมของชุมชน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่จะสืบต่อพระศาสนา การบริหารวัดเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 บัญญัติไว้ว่า เจ้าอาวาสมีอำนาจการบริหารวัดตามกฎหมาย

การพัฒนาวัดในปัจจุบัน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และบริหารจัดการ เมื่อก่อนจะเห็นได้ว่าวัดนั้น มีบทบาทต่อสังคมแทบทุกด้าน แต่ในปัจจุบันนี้ บทบาทของวัดเริ่มจะลดน้อยลงจากสังคมไทย เนื่องจากสังคมไทยกำลังได้รับอิทธิพลจากความเจริญสมัยใหม่แบบตะวันตก มาเป็นวิถีชีวิต การพัฒนาวัดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ สร้างกลยุทธ์การบริหารสมัยใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นได้ใส่ใจและเข้ามาศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องอาศัยศักยภาพของวัดและบุคลากรภายในวัด รวมถึงศรัทธา ความเลื่อมใสของชุมชน จึงจะทำให้การพัฒนาวัดได้รับการยอมรับจากสังคม เพราะการพัฒนาวัดนั้น มีมาแต่สมัยครั้งพุทธกาล

หลักการพัฒนาวัดตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อก่อให้เกิดต้นแบบเป็นสถานที่พัฒนาทุนมนุษย์ วิถีพุทธ สร้างแนวทางการพัฒนาเชิงพุทธและให้เป็นแบบอย่างองค์กรหรือหน่วยงานที่ต้องการพัฒนาองค์กร เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิผลสูง พัฒนาวัดทำให้เป็นที่ร่วมสร้างศรัทธาที่มีแนวทางที่ดี จะทำให้ทุกคนเป็นสัตบุรุษสามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ รอบด้านได้ด้วยอย่างมีความสุข เปี่ยมไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนา วัดจึงเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยได้เป็นอย่างดี ในสังคมไทย โดยเฉพาะงานด้านศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่างๆ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัด ประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติ รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา พุทธศาสนาจึงเป็นแก่นแท้ของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา และพัฒนา ไปสู่กระบวนการของการเรียนรู้ตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างเป็นองค์รวมทั้ง 3 ด้านให้เกิดเป็นวิถีชีวิตที่ดีงาม จึงนับได้ว่าเป็นวิถีแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง และเมื่อผู้เรียนได้รับการศึกษาครบรอบด้านก็จะเกิดผล คือ การพัฒนาอย่างสมบูรณ์ครบทั้ง 4 ด้าน คือ 1) กายภาวนา การฝึกอบรมพัฒนาด้านร่างกายไม่ให้เกิด มีความประพฤติที่ดีงามไม่ให้เกิดโทษจากการกระทำของตนเอง

2) สีสถาวนา หมายถึง การฝึกอบรม ควบคุมความประพฤติ เพื่อพัฒนาความประพฤติให้อยู่ในระเบียบวินัย และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความดี 3) จิตตถาวนา หมายถึง การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดสมาธิให้ด้วยเจริญด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีสมาธิในการใช้ชีวิต 4. ปัญญาถาวนา หมายถึง การพัฒนาปัญญาให้รู้เห็นตามความเป็นจริง และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนและปฏิบัติตามหลักของการถาวนา จึงเกิดปัญญาถาวนาขึ้น

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาภาษาบาลี ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2535.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ

พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, พุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย, กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2553.

กรมการศาสนา, ก.คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์,

กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน, 2542.

กองพุทธศาสนาสาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา '52, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, วัดพัฒนา, 43, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2543.

ชิตยา สุวรรณชฎ, “สังคมวิทยา” ในวิทยาศาสตร์สังคม, กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิต

พัฒนบริหารศาสตร์, 2517.

ปรีชา กันธิยะ, “แนวทางการดำเนินงานโครงการ 1 จังหวัด 1 อำเภอ 1 ท้องถิ่น : 1 พุทธบูชาฉลอง

พุทธชยันตี 2600 ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า” กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2555.

พระเทพปริยัติสุธี (อาทร อินทปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, กรุงเทพมหานคร

: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, หน้า 214-231.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนา
กับการพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ, 2546.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), “สรุปธรรมกถาเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ”,
ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, 2547.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12,
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2549.

พระราชวรมุนี (ประยูทธ์ ปยุตโต), บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน, กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์การศาสนา, 2530.

พระราชวรมุนี (ประยูทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527.

พินยนาถ เชาว์วี, พุทธสถานในอินเดียโบราณ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประชาชน จำกัด,
2551.

สนิท ศรีสำแดง, พระพุทธศาสนากับการศึกษา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, 2547.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์,
2546.

สุน อมรวิวัฒน์, วิธีการเรียนรู้ : คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย, กรุงเทพมหานคร
: พริกหวานกราฟฟิค, 2546.

อานนท์ อาภาภิรมย์, สังคมและวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร : บำรุงนุกุลกิจการพิมพ์, 2521.

วิทยานพินธ์

นรีวัลค์ ธรรมนิมิตโชค, “การศึกษารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต”,
วิทยานพินธ์ปริญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย
: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

เพ็ญศรี มิทรานนท์, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาหมู่บ้าน : กรณีศึกษาพระสงฆ์สำนักสงฆ์
โปร่งสังข์ หมู่บ้านหนองเผือ ตำบลโคกคอน อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา”, สารนิพนธ์
ประกาศนียบัตรบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2534.

โครงการ 84 สายถวายในหลวง, (ออนไลน์), แหล่งที่มา http://www.prbangkok.com/News/blog_executives /22307, (20 เมษายน 2559).

บทวิจารณ์หนังสือ: ก้าวแรกที่เท่าเทียม Book Review: Giving Kids a Fair Chance

ผู้เขียน: เจมส์ เจ. เฮกแมน (James J. Heckman)

ผู้แปล: วีระชาติ กิเลนทอง และ พิศมร กิเลนทอง
ชนันภรณ์ อารีกุล
Chanaporn Areekul
กองบรรณาธิการ

บทนำ

ก้าวแรกที่เท่าเทียม (Giving Kids a Fair Chance) คือผลงานเขียนของ ศาสตราจารย์เจมส์ เจ. เฮกแมน (James J. Heckman) นักเศรษฐศาสตร์ รางวัลโนเบลเมมโมเรียลไพร์ซ์ สาขาเศรษฐศาสตร์ (Nobel Memorial Prize in Economic Sciences) ประจำปี 2000 ภายในหนังสือแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ให้โอกาสเด็กทุกคนเริ่มต้นอย่างเท่าเทียม ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็น และ ตอนที่ 3 การกำหนดกรอบชีวิต โดยเนื้อหาในตอนแรก เป็นการนำเสนอข้อมูลจากงานวิจัยที่แสดงถึงความสำคัญและความจำเป็นในการกำหนดนโยบายการลงทุนทางการศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทักษะทางพฤติกรรม (non-cognitive skill) ซึ่งมีบทบาทต่อความสำเร็จในชีวิตและให้ผลลัพธ์ทางสังคมในระดับที่ใกล้เคียงกับทักษะทางปัญญา (cognitive skill) เนื้อหาในตอนต่อมา เป็นการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาที่มีชื่อเสียง ที่ร่วมกันวิพากษ์ วิจารณ์บทความของ ศาสตราจารย์เฮกแมนอย่างเปิดเผย ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีทั้งผู้ที่ยอมรับและไม่เห็นด้วยกับข้อคิดของศาสตราจารย์เฮกแมน และเนื้อหาในตอนสุดท้าย เป็นข้อเขียนที่ศาสตราจารย์เฮกแมน ตอบกลับแก่ผู้ร่วมวิพากษ์ บทความ โดยได้หยิบยกนำเอาประเด็นที่น่าสนใจ มาอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้เขียน ผู้วิจารณ์บทความและผู้อ่านมากยิ่งขึ้น

ในโอกาสที่การพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายกำลังจะกลายเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกันสำหรับเด็กทุกคนในประเทศไทย สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) และสำนักพิมพ์โอเพ่นเวิลด์ส ตลอดจนผู้แปล ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชาติ กิเลนทอง และ อาจารย์ ดร.พิศมร กิเลนทอง ได้ร่วมกันแปลและจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กทุกคนซึ่งเป็นทุนมนุษย์ของประเทศ ให้มีโอกาสเริ่มต้นทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และได้รับการพัฒนาเชิงคุณภาพอย่างสมดุลทั้งทักษะทางพฤติกรรมและทักษะทางปัญญา บทความนี้นำเสนอเนื้อหาประเด็นสำคัญของหนังสือก้าวแรกที่เท่าเทียมและข้อขบคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ตามบริบทสังคมไทยได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ให้โอกาสเด็กทุกคนเริ่มต้นอย่างเท่าเทียม

ศาสตราจารย์เฮกแมนนำเสนอข้อมูลในส่วนแรกในลักษณะของบทความวิชาการและยกตัวอย่างโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระที่นำเสนอ โดยเนื้อหาได้กล่าวถึงสังคมอเมริกันว่าเป็นสังคมที่แบ่งคนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีทักษะ (skilled) และกลุ่มผู้ไร้ทักษะ (unskilled) โดยให้ความหมายของคนไร้ทักษะ ว่าหมายถึง ผู้ที่มีรายได้ต่ำ และประสบปัญหาต่างๆ ทั้งในระดับส่วนตัวและสังคม เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการตั้งครรถ์ในช่วงวัยรุ่น และปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคกันในสังคมของสหรัฐอเมริกา ทางออกหนึ่งที่จะสร้างความเสมอภาคให้แก่ชาวอเมริกันซึ่งมีความภาคภูมิใจกับโอกาสในความเสมอภาคของตนเองคือ การกำหนดนโยบายทางการศึกษา โดยนโยบายด้านการศึกษาคงต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ความสำเร็จในชีวิตของคนเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะทางปัญญา (cognitive skill) เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับคุณลักษณะทางพฤติกรรม (non-cognitive characteristic) เช่น สุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมไปถึงความมุ่งมั่น ความเอาใจใส่ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง และคุณลักษณะทางอารมณ์และคุณลักษณะทางสังคมอื่นๆ ด้วย

2. ทักษะทางปัญญารวมทั้งทักษะทางสังคมและอารมณ์ (socio-emotional skill) ของคนเราพัฒนาขึ้นในช่วงปฐมวัย และพัฒนาการเหล่านี้จะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของครอบครัวเป็นสำคัญ ดังนั้นความเท่าเทียมกันทางการศึกษาจึงต้องพิจารณาถึงคุณภาพชีวิตของครอบครัวเป็นอันดับแรกด้วย

3. ถ้านโยบายสาธารณะมุ่งเน้นการแทรกแซงช่วงปฐมวัย (early intervention) ก็จะสามารถบรรเทาผลจากความด้อยโอกาสได้ และสามารถพัฒนาทักษะทางปัญญารวมถึงทักษะทางสังคมและอารมณ์ได้ นอกจากการแทรกแซงช่วงปฐมวัย นโยบายขนาดใหญ่ก็ควรมีการแทรกแซงในภายหลังต่อยอดร่วมด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนยิ่งขึ้น

นอกจากประเด็นสำคัญที่จะนำไปเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายทางสังคมและการศึกษาดังกล่าว ศาสตราจารย์เฮกแมนได้นำเสนอสาระความรู้และข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กในช่วงปฐมวัย และบทบาทของครอบครัวและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่ออนาคตของเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ศาสตราจารย์เฮกแมนได้เสนอทางออกว่า การแทรกแซงทางนโยบายสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะต่างๆ ของเด็กได้ ศาสตราจารย์เฮกแมนนำเสนอตัวอย่างโครงการวิจัย 2 โครงการที่สนับสนุนข้อเสนอข้างต้น ได้แก่

1. โครงการแรกเป็นโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนคือ โครงการก่อนวัยเรียนแพร์รี่ (Perry Preschool Project) ซึ่งทดลองกับเด็กผิวดำ จากครอบครัวผู้มีรายได้น้อยจำนวน 58 คน โดยทดลองเรียนหนังสือกับโครงการ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1962-1967 หลังจากนั้นได้ติดตามผลจนกระทั่งกลุ่มตัวอย่างมีอายุครบ 40 ปี

2. โครงการต่อมาเป็นโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสคือ โครงการเอปิตดาเรียน

(Abecedarian Project) ซึ่งทดลองกับเด็กด้อยโอกาสจำนวน 111 คน ซึ่งเกิดระหว่างปี ค.ศ.1972-1977 และมีอายุเฉลี่ย 4 ปี 4 เดือน โดยเข้าร่วมกิจกรรมการทดลองจนอายุครบ 8 ปี และได้รับการติดตามผลจนกระทั่งกลุ่มตัวอย่างมีอายุครบ 21 ปี

ผลจากการทดลองของทั้งสองโครงการแสดงผลสำเร็จคล้ายกันคือ สมาชิกในกลุ่มทดลองประสบความสำเร็จมากกว่าสมาชิกกลุ่มควบคุม เช่น มีระดับไอคิวเพิ่มขึ้น คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์สูงกว่า มีการศึกษาสูงกว่ามีรายได้มากกว่า และมีแนวโน้มถูกคุมขังน้อยกว่า เป็นต้น จากโครงการวิจัยทั้งสองดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมในช่วงปฐมวัย ส่งผลด้านบวกต่อทักษะทางปัญญา ทักษะทางพฤติกรรม ผลการเรียนรู้ ผลการทำงาน และพฤติกรรมอื่นๆ ได้อย่างแน่นอน

ศาสตราจารย์เฮกแมนสรุปไว้ในตอนท้ายว่า นโยบายทางสังคมด้านการศึกษามีคุณภาพ ควรมุ่งความสนใจไปที่เด็กช่วงปฐมวัยเพราะเป็นวัยที่ยังสามารถปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ได้ง่าย ทิศทางของนโยบายควรมุ่งพัฒนาคุณภาพการเลี้ยงดูและจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญและ ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัวด้วย กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตระหนักถึงความหลากหลายในสังคมอเมริกันและให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการต่างๆ ด้วย

เนื้อหาในส่วนแรกถือเป็นแก่นของหนังสือ ซึ่งนำเสนอเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย แนวคิด ข้อมูลจากงานวิจัย และข้อเสนอแนะทางนโยบายทางการศึกษาของศาสตราจารย์เฮกแมน ตามทฤษฎีของผู้เขียนเห็นว่า เนื้อหามีความน่าสนใจ แม้จะกล่าวถึงปัญหาในสังคมอเมริกัน แต่ก็ทำให้เห็นมุมมองใหม่ ซึ่งสังคมไทยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาของประเทศไทยได้ ประเด็นขบคิดของผู้เขียนบทวิจารณ์ประเด็นแรกคือ ในร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงมติไปเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ที่ผ่านมา ได้กล่าวถึงสิทธิความเท่าเทียมกันทางการศึกษาไว้ในมาตรา 54 คือ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้เขียนบทวิจารณ์ไม่มั่นใจในแนวทางนี้ว่า เมื่อภาครัฐเป็นกลไกหลักในการจัดการศึกษาและประชาชนเป็นเพียงผู้รองรับบริการการศึกษาจากรัฐเท่านั้น การศึกษาที่ไม่ได้เกิดจากความเข้มแข็งของภาคประชาชนหรือเกิดจากการมีส่วนร่วมของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง จะเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืนหรือไม่ และประเด็นต่อมาคือ ในร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับเดียวกันนี้ได้กล่าวไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ซึ่งแนวคิดของการสนับสนุนเงินเพื่อพัฒนาคนนั้น ได้ผ่านการพิสูจน์จากประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วว่า คุณภาพของคนมาจากคุณภาพของการเลี้ยงดู ไม่ใช่ระดับรายได้ของครอบครัว ดังข้อสรุปที่ศาสตราจารย์เฮกแมนกล่าวไว้ว่า “ทรัพยากรที่ขาดแคลนคือความรักและการอบรมเลี้ยงดู ไม่ใช่เงิน” ดังนั้นในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ตลอดจนนักการศึกษา จึงไม่ควรมองข้ามในประเด็นที่ศาสตราจารย์เฮกแมนได้นำเสนอไว้ด้วย

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็นของนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษา

ส่วนที่สองของหนังสือเป็นข้อคิดเห็นจากนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาที่มีชื่อเสียง 11 คนจำนวน 10 ข้อคิดเห็น ที่มีต่อบทความที่ได้นำเสนอไปข้างต้น โดยนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาแสดงความคิดเห็นไว้อย่างหลากหลายโดยสรุปได้ดังนี้

1. ไมก์ โรส (Mike Rose) ศาสตราจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาครุศาสตร์และสาธิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส สนับสนุนข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่เสนอเพิ่มเติมว่า ควรจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพสำหรับคนจนอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับวิธีการที่ศาสตราจารย์เฮกแมนเสนอด้วย เพราะมีหลักฐานที่เชื่อว่าการศึกษาก่อให้เกิดการศึกษา การศึกษาและอาชีพที่ดีขึ้นของพ่อแม่จะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็กๆ ด้วย

2. โรบิน เวสต์ (Robin West) ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายและปรัชญา ประจำศูนย์กฎหมาย มหาวิทยาลัยจอร์จทาวน์ สนับสนุนข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่เสนอเพิ่มเติมว่า ข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมนตรงข้ามกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพ่อแม่ผู้สนับสนุนการจัดการศึกษาที่บ้าน (homeschooling) เพราะการเคลื่อนไหวของกลุ่มนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อลดทอนหรือล้มเลิกบทบาทของรัฐในการให้การศึกษาและเลี้ยงดูเด็ก แนวคิดนี้คงไม่ช่วยให้การเคลื่อนไหวของคนกลุ่มนี้ลดลงได้

3. ชาร์ลส์ เมอร์เรย์ (Charles Murray) นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยอเมริกัน ไม่มีข้อโต้แย้งต่อข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่กล่าวถึงโครงการแพร์รีและโครงการเอปิตีดาเรียนว่าเป็นโครงการที่มีกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเกินไป โดยอ้างถึงข้อคิดของ ปีเตอร์ รอสซี (Peter Rossi) นักสังคมวิทยาว่า โครงการทดลองขนาดเล็กที่ดำเนินงานด้วยคนที่มุ่งมั่นตั้งใจมักได้ผลดี แต่เมื่อนำโครงการเหล่านั้นมาออกแบบและขยายขนาดใหญ่ขึ้นเมื่อใด ผลกระทบที่เคยเกิดในโครงการขนาดเล็กก็เบาบางและบ่อยครั้งไม่ปรากฏผลเลย

4. แครอล เอส. ดเวก (Carol S. Dweck) ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ชื่นชมข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน และให้ข้อเสนอเพิ่มเติมว่าการแทรกแซงทางจิตวิทยาสำหรับเด็กโตและวัยรุ่นที่มีศักยภาพโดยเฉพาะเจาะจงเป็นประเด็นที่สำคัญเช่นกัน เราควรมุ่งใช้งานวิจัยทางจิตวิทยาเพื่อให้ทุกการแทรกแซงมีประสิทธิภาพและมีศักยภาพมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อจะได้ไม่ต้องตัดสินว่าใครควรหรือไม่ควรได้รับการแทรกแซงเหล่านั้น

5. เดวิด เดมิง (David Deming) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ด้านการศึกษาและเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เห็นด้วยกับข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่ได้แสดงความคิดเห็นว่า แม้โครงการของศาสตราจารย์เฮกแมนจะได้รับการพัฒนาขึ้น แต่เป็นไปได้ยากที่จะช่วยลดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง

6. นีล แมคคลัสกี (Neal McCluskey) รองผู้อำนวยการศูนย์เพื่อความเป็นอิสระทางการศึกษา

ณ สถาบันเคโต กล่าวสรุปเกี่ยวกับโครงการของศาสตราจารย์เฮกแมนว่า การแทรกแซงช่วงปฐมวัยสามารถให้ผลด้านบวกได้ แต่สิ่งที่ยังไม่ชัดเจนคือ เราจะดำเนินโครงการเหล่านี้อย่างไรให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนที่ควรได้ประโยชน์จากโครงการ

7. แอนเนตต์ ลาโร (Annette Lareau) ศาสตราจารย์ สแตนลีย์ ไอ. เชียร์ ด้านสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย คิดเห็นสอดคล้องกับศาสตราจารย์เฮกแมนว่า ช่วงชีวิต 2 – 3 ปีแรกเป็นช่วงวัยที่สำคัญ แต่ควรมีการศึกษาบทบาทของสถาบันทางสังคมในการกำหนดโอกาสในชีวิตของเด็กๆ ให้มากขึ้นด้วย

8. ลีแล็ก อัลมากอร์ (Lelac Almagor) ครูตีเยียม โรงเรียนทางเลือกในกำกับของรัฐ เมืองวอชิงตัน ดี.ซี. กล่าวถึงโครงการป้องกันไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำว่า เราจะยังพบเห็นความแตกต่างระหว่างเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีทรัพยากรและพื้นหลังแตกต่างกันอย่างแน่นอน แต่เราทุกคน ทั้งครู เด็ก ครอบครัว ชุมชน และนักสังคมศาสตร์จะร่วมมือกันทำงานต่อไป ไม่ใช่เพราะผลตอบแทนที่น่าพอใจจากการลงทุน แต่เพราะเชื่อว่านี่คือสิ่งที่จำเป็นต้องทำ

9. อาดัม สวิฟต์ (Adam Swift) อาจารย์ด้านรัฐศาสตร์ เบลลีโอลคอลเลจ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและ แฮร์รี บริกเฮาส์ (Harry Brighouse) ศาสตราจารย์ด้านปรัชญา มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน แมดิสัน มีความประทับใจในข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน และได้กล่าวถึงอุปสรรคที่น่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการตามนโยบายนี้ เช่น นโยบายของพรรคการเมือง ความเปราะบางทางวัฒนธรรม เป็นต้น

10. เจฟฟรีย์ แคนาดา (Geoffrey Canada) ประธานและผู้บริหารโครงการพื้นที่สำหรับเด็กในฮาร์เล็ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกับศาสตราจารย์เฮกแมนและกล่าวเพิ่มเติมว่า หากปราศจากการส่งเสริมการศึกษาช่วงปฐมวัย โรงเรียนในภาครัฐย่อมไม่อาจบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้สำหรับนักเรียนกลุ่มใหญ่ได้ โดยเฉพาะนักเรียนที่มีพ่อแม่ยากจน

รูปแบบและลักษณะการนำเสนอของหนังสือในส่วนนี้ นักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาทุกคนได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทความของศาสตราจารย์เฮกแมน โดยทุกคนสนับสนุนและเห็นด้วยว่า ช่วงปีแรกของชีวิตนั้นสำคัญและครอบครัวมีบทบาทอย่างยิ่งในการหล่อหลอมเด็ก อย่างไรก็ตาม นักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาบางคนได้เสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในเชิงกังวล และเป็นห่วงต่อแนวคิดที่จะพัฒนาไปเป็นนโยบายทางการศึกษา โดยส่วนใหญ่จะเสนอในมุมมองที่แตกต่างกันไปตามความเชี่ยวชาญของตน เช่น นักจิตวิทยาเสนอในมุมมองทางจิตวิทยาหรือพฤติกรรมของมนุษย์ หรือบางคนอาจเสนอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดของศาสตราจารย์เฮกแมน เช่น โครงการเพื่อสุขภาพและพัฒนาการของทารก (Infant Health and Development Program – IHDP) โครงการพื้นที่สำหรับเด็กในฮาร์เล็ม (Harlem Gems) เป็นต้น ตามทรรศนะของผู้เขียนบทวิจารณ์คิดว่า การที่ศาสตราจารย์เฮกแมน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นต่อบทความของตนเองได้อย่างเปิดเผยนั้น สะท้อนให้เห็นว่าศาสตราจารย์เฮกแมนใจกว้าง กล้าเปิดเผย และยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญคนอื่น

เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และรับเอาความรู้ใหม่จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่นมาปรับปรุงและพัฒนาแนวคิดของตนเอง รูปแบบการนำเสนอแบบนี้ไม่มีให้เห็นบ่อยนักในงานเขียนเชิงวิชาการของไทย ทำให้ผู้อื่นๆ นั้นได้ผลตอบแทนต่ำกว่าที่ได้จากการแทรกแซงช่วงปฐมวัยมาก เหล่านี้จึงเป็นเหตุผลว่า ทำไมเราจึงอ่านมีโอกาสเห็นการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างผู้เขียนบทความและผู้พิจารณาบทความ (peer review) ซึ่งผู้อ่านจะได้เรียนรู้วิธีการสะท้อนกลับ (feedback) ทางวิชาการไปพร้อมกันด้วย

ตอนที่ 3 การเกื้อหนุนวงจรชีวิต

ส่วนสุดท้ายของหนังสือ เป็นอรรถาธิบายของศาสตราจารย์เฮกแมนที่ตอบกลับแก่ผู้ร่วมวิจาร์ณบทความ โดยเริ่มจากการกล่าวถึงนโยบายที่นำเสนอไปว่า มีพื้นฐานจากการวิเคราะห์วงจรชีวิตของมนุษย์ (life cycle perspective) จึงเห็นถึงความสำคัญของมนุษย์ในช่วงปฐมวัย โดยสรุปว่า สภาพแวดล้อมและการลงทุนจากครอบครัวจะให้ผลดีในเด็กเล็กแรกเกิดจนถึง 5 ขวบ เมื่ออายุ 11 ปี ทักษะทางปัญญาจะพัฒนาเต็มที่ และบุคลิกภาพจะปรับเปลี่ยนได้จนถึงอายุ 25 ปี นอกจากนี้ศาสตราจารย์เฮกแมนได้กล่าวถึงโครงการต่างๆ ที่ผู้ร่วมวิจาร์ณเสนอไว้และสรุปตอนท้ายว่า ผลตอบแทนจากโครงการที่แทรกแซงช่วงวัยต้องเริ่มต้นนโยบายความเท่าเทียมกันทางการศึกษาที่ก้าวแรกของชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับวงจรชีวิตของมนุษย์ ดังที่ศาสตราจารย์เฮกแมนได้ศึกษาและนำมาเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษานั้น มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเราสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ในการเขียนเชิงวิชาการทั่วไป ตามทฤษฎีของผู้เขียนบทวิจาร์ณคิดว่าศาสตราจารย์เฮกแมนสามารถเขียนบทความนี้โดยเชื่อมโยงความรู้ทั้งสองศาสตร์ได้อย่างลงตัว กล่าวคือ ไม่ได้นำเสนอสาระทางวิทยาศาสตร์มากเกินไปจนนักสังคมศาสตร์เข้าไม่ถึง และไม่ได้นำเสนอแนวคิดทางสังคมศาสตร์ โดยขาดการวิเคราะห์บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือ

บทสรุป

สาระความรู้ที่ศาสตราจารย์เฮกแมนนำเสนอ และบทวิจาร์ณของนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษามีชื่อเสียง จำนวน 11 คน ที่ปรากฏในหนังสือเล่มเล็ก ความยาว 144 หน้านี้ เหมาะกับนักวิชาการ นักการศึกษา นักการเมือง และผู้ที่สนใจแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษา หรือผู้สนใจทั่วไป สามารถศึกษาเพิ่มเติมและนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ หรือจัดทำนโยบายทางการศึกษาในทุกระดับได้ แม้ในโลกอุดมคติเราควรมีนโยบายหรือโครงการทางการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็กทุกคน แต่ในโลกของความเป็นจริงนั้น เรามีทรัพยากรที่จำกัด ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องตัดสินใจว่า เราจะใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณที่มีอยู่อย่างไร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประโยชน์ทางการศึกษาสูงสุด หนังสือเล่มนี้น่าจะช่วยเราในการตัดสินใจได้บ้าง

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

วารสารวิชาการ มจร การพัฒนาสังคม เป็นสื่อกลางส่งเสริมการเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากการบูรณาการระหว่าง สหสาขาวิชา ผลงานทั้งทางด้านการวิจัยและผลงานทางวิชาการ บทความวิจัยหรือบทความวิชาการ ในมิติด้าน การพัฒนาสังคม สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการ ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน) ผลงานที่ส่งมาต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

2.1 บทความพิเศษ บทความพิเศษทางวิชาการ ที่นำเสนอองค์ความรู้ทางวิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ หรือวิชาชีพ

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์วิจารณ์ หรือเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้า ทางวิชาการ หรือการนำวิชาการ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น มีการตั้งสมมติฐาน หรือมีการกำหนด ปัญหาที่ชัดเจนสมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดแน่นอน มีการรวบรวมข้อมูล พิจารณาวิเคราะห์ ตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น

2.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล หรือย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและนานาชาติ

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่ต่ำกว่า 8 หน้า ไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ A 4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK เท่านั้น ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพ และตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องจำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน ระบุวุฒิการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุ ตำแหน่งทางวิชาการ พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยย่อมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการ และชื่อหน่วยงาน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.4 มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

3.5 กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

3.7 การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centered learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย และผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัดและสั้นได้ใจความที่สำคัญ

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์การวิจัย

3) ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

7) บรรณานุกรม (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น

บทความพิเศษ บทความวิชาการ บทความปริทรรศน์ ปกิณกะ บทความวิจารณ์ หนังสือ

เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)

6) บรรณานุกรม (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจาก ข้อเสนอแนะสำหรับผู้เขียน ได้ที่ www.journal-socdev.mcu.ac.th

ตัวอย่างการจัดพิมพ์บทความ วารสาร มจร การพัฒนาสังคม
Example Article Published Journal of MCU Social Development

1 นิ้ว

1 นิ้ว

1 นิ้ว

ระบุนหมายเลขไว้ด้านบนขวา (16 pt)

ชื่อบทความภาษาไทย (20 pt)

Title in English (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ (16 pt)

(English) Author (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (14 pt)

Email: ..... (14 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

..... (16 pt)

คำสำคัญ : 3-5 คำ .....

ABSTRACT (18 pt)

(16 pt)

Keywords: .....

บทนำ (18 pt)

(16 pt) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ .....

สรุป (18 pt)

พิมพ์ด้วยตัวอักษร ขนาด 16 pt .....

บรรณานุกรม (18 pt)

(16 pt) .....

1 นิ้ว

Journal of MCU Social Development

MAJACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

4. ระบบการอ้างอิงและบรรณานุกรมทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่า การอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบ นาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน และ เลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏ ในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎก และอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่มที่ ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16 : 282-283), (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล เล่ม 16 : 256-320)

2) ผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างชื่อผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมาย ทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, ดร. 2554 : 44)

3) ผู้แต่งสองรายให้อ้างชื่อของผู้แต่งสองราย เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่ พิมพ์ เครื่องหมาย ทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และ เขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553 : 44) หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการ อ้างอิง เช่น (พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมฺมจิตโต, 2548 : 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554 : 44)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า และคณะ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น (พระเทพโสภณ ประยูร ธมฺมจิตโต และ คณะ, 2548 : 55)

5) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงตามลำดับพญฺญชนะตัวแรกของชื่อผู้แต่ง เช่นเดียวกับลำดับ การอ้างอิงใน ส่วนเอกสารอ้างอิง

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และ หน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Keown, 2003 : 4)

2) ผู้แต่งสองราย อ้างนามสกุล ของผู้แต่งสองราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น (Hersey & Blanchard, 2000 : 3) และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมา อ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Keown, 2003 : 4; Hersey & Blanchard, 2000 : 3) และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น (Keown, 2003 : 4; Hersey & Blanchard, 2000 : 3)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al, ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง (Kaiser et al., 2008 : 55)

4) ให้เรียงลำดับการอ้างอิงชื่อผู้แต่ง

5) บรรณานุกรมที่เป็นภาษาไทย ชื่อผู้เขียนใช้ชื่อเต็ม - นามสกุล และให้แปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ เพิ่มเติมต่อท้ายในหัวข้อ TRANSLATED THAI REFERENCES

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นสำนักพิมพ์หรือบริษัทให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1) บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ใช้ 21 เซ็นจูรี

2) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใช้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3) กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 บรรณานุกรม

* (เครื่องหมาย “./ ” หมายถึงการวรรค)

(1) **รูปแบบ : พระไตรปิฎก อรรถกถา**

[ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) **รูปแบบ : หนังสือ**

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

[ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร, ดร. (2548). **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : พิสิษฐ์ไทยออฟเซต.

(3) **รูปแบบ : บทความในหนังสือ**

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่อ้าง)./

สถานที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

[ตัวอย่าง :

พระสุกกิจ สุจิณฺโณ. (2559). **การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวิตร ว่องวิระ.**

ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์.

(4) **รูปแบบ : บทความจากวารสาร**

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่./ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรก-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

[ตัวอย่าง :

จิตวิวัฒน์ หมั่นมี. (2557). “การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ : สังคหวัตถุ ๔ เครื่องมือ

การวางแผนและการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์

ปริทรรศน์. 3 (1), 25-31.

(5) รูปแบบ : บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ในชื่อสารานุกรม, (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

[ตัวอย่าง :

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอคควาย. ในสารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In The encyclopaedia Americana (Vol. 24, pp.390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) รูปแบบ : หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

[ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) รูปแบบ : วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน.// (ปีพิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

[ตัวอย่าง :

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) รูปแบบ : สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปี).// ตำแหน่ง./สัมภาษณ์. วัน เดือน.

[ตัวอย่าง :

พระพรหมบัณฑิต(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ.ดร.. (2558). อธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.18 เมษายน.

(9) รูปแบบ : สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่).// ชื่อบทความ.// สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี, /แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

[ตัวอย่าง :

พระศรีคัมภีร์ญาณ(สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup

Doyle, M. W.. (22 June 2004). Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) **รูปแบบ** : การแปลบรรณานุกรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ******(ถ้ามีจะดีมาก)
ผู้แต่ง.//ปีที่พิมพ์.//ชื่อบทความ.//ชื่อบรรณานุกรม./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

[ตัวอย่าง :

ลักษณะวีต ปาละรัตน์. (2545). สตรีในมุมมองของพุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

TRANSLATED THAI REFERENCES

Palaratana, L.. (2002). Women in the Perspective of Buddhist Philosophy. Bangkok: Chulalongkorn University.

[ตัวอย่างบรรณานุกรม

บรรณานุกรม

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). **โลกทัศน์ชาวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). **ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.

โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). **การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระศรีคัมภีร์ญาณ(สมจินต์ สมมาปณฺโณ). (1 พฤษภาคม 2555). **การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ**. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, 24 สิงหาคม 2550.

Boo Elizabeth. (1990). **Ecotourism: The Potentials and Pitfalls**. Vol.1 and 2. worldWildlife Fund. Washington, D.C.

_____. (1991). **“Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management.”** In Nature Tourism Managing for the Environment. Island Press, Washington, D.C.

- Keown, D.. (1995). Are There “Human Right” in Buddhism?. London: University of London.
- Kiarash, A.. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- John J. L. (1987). *Carrying Capacity for Tourism Development in National Part of the United States*, UNEP, Industry and Environment. Vol. 9 No.1.
- Bergstein, M.. (2000). Tubular function. In E. B. Richard, M. K. Robert & B. J. Hal (Eds.), *Nelson textbook of paediatrics* (16th ed., p. 596). Philadelphia: Saunders.

TRANSLATED THAI REFERENCES

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1990). *Tipitaka : Thai Version*. BKK: MCU Press. [A III. (Thai) Vol. 20]. [in Thai]
- Palaratana, L. (2002). *Women in the Perspective of Buddhist Philosophy*. Bangkok: Chulalongkorn University, [in Thai]
- Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto). (2006). *Buddhist Administration*. BKK: MCU Press, [in Thai]

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์***

5.1 ส่งด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ เอกสารประกอบด้วย

1. ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด จำแนกเป็น
  - ต้นฉบับที่ไม่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 2 ชุด
  - ต้นฉบับที่ระบุชื่อผู้แต่ง จำนวน 1 ชุด เอกสารต้องระบุรายละเอียดของผู้เขียนบทความ (Author(s)) ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งและสังกัด หรือวุฒิการศึกษาสูงสุด อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยให้ **มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ** เฉพาะผู้รับผิดชอบบทความ (Corresponding Author) ให้ระบุที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ หรือ E-mail ที่สามารถติดต่อได้ ในกรณีที่ต้นฉบับดังกล่าวมาจากหรือเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตร การศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน
2. แผ่นซีดีบรรจุข้อมูลต้นฉบับ จำนวน 1 แผ่น (ระบุชื่อบทความและชื่อผู้เขียน)
3. แบบเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม (ท้ายเล่ม)
  - แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม
  - แบบฟอร์มสมัครสมาชิกวารสาร มจร การพัฒนาสังคม
4. รูปถ่าย 1 นิ้ว จำนวน 1 รูป (ถ่ายหน้าตรง)

5.2 ส่งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ แนบไฟล์ต้นฉบับ (File attachment) ในรูปแบบ MS Word ส่งมายัง E-mail: jsocdev@gmail.com เมื่อได้รับการยืนยันจากกองบรรณาธิการ พิจารณาให้ตีพิมพ์ลงในวารสารแล้ว ผู้เขียนจะต้องส่งแผนซีดีบรรจุข้อมูลต้นฉบับ จำนวน 1 แผ่น มายังกองบรรณาธิการเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ต่อไป

5.3 การส่งในระบบ สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ได้ที่ <http://www.journal-socdev.mcu.ac.th> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้สแกนและส่งแบบฟอร์มทาง Email : jsocdev@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของ ไฟล์เอกสาร *.doc (Microsoft Word หรือเทียบเท่า หากต้นฉบับประกอบด้วย ภาพ, ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์รูปภาพ ในสกุล *.PDF *.JPG *.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อผลการประเมินผ่าน หรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

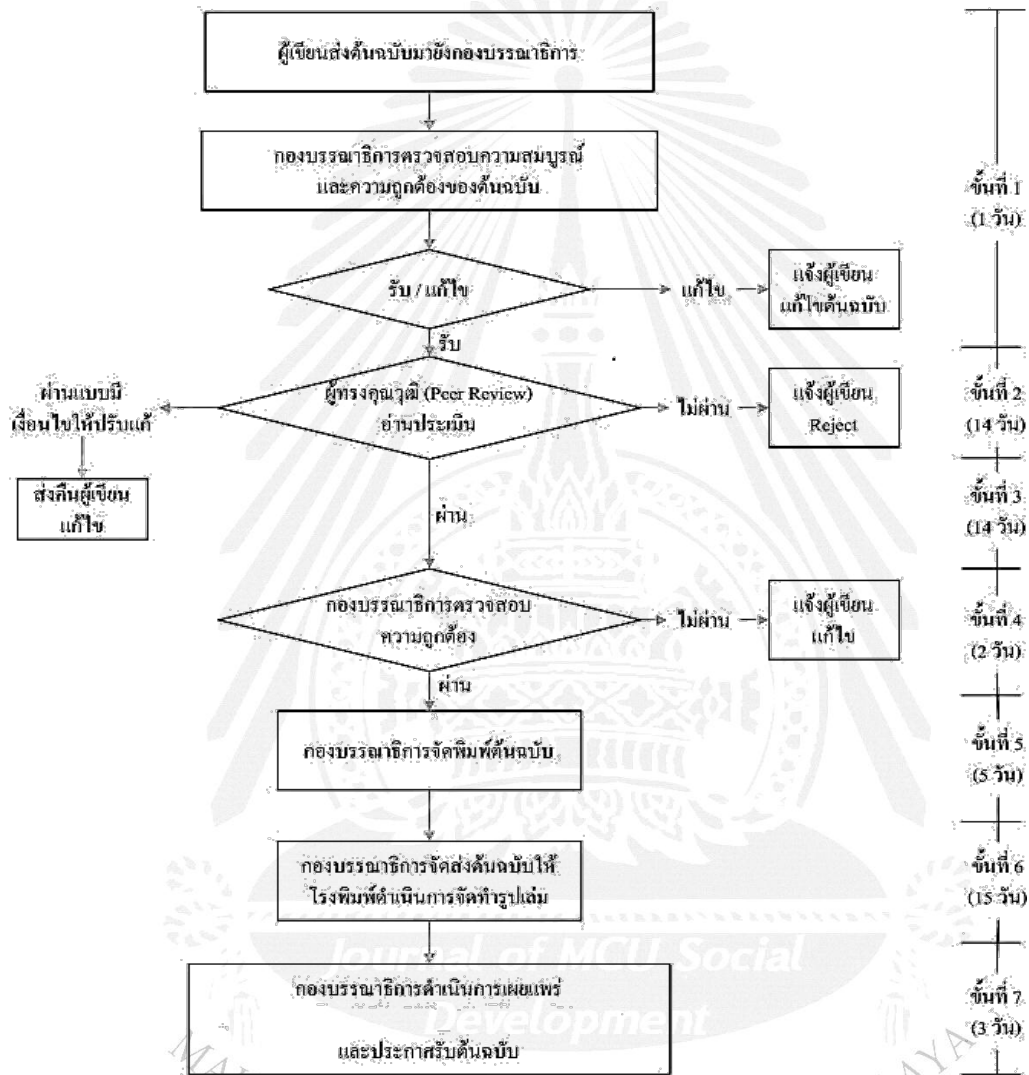
7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสาร มจร การพัฒนาสังคม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ผลงาน จำนวน 1 ฉบับ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

ส่งต้นฉบับบทความได้ที่

กองบรรณาธิการ วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 ถนนพหลโยธิน หมู่ที่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รหัสไปรษณีย์ 13170

ขั้นตอนการจัดทำวารสาร มจร การพัฒนาสังคม
Preparation of JMSD

**หมายเหตุ: ระยะเวลาการดำเนินการอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์
วารสาร มจร การพัฒนาสังคม Journal of MCU Social Development (JMSD)

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) .....
  2. ระดับการศึกษาสูงสุด ..... ตำแหน่งทางวิชาการ.....
  3. ชื่อบทความ
(ภาษาไทย) .....
  - (English) .....
4. ชื่อผู้เขียน 1) .....
  - ชื่อผู้เขียนร่วม 2) .....
  - 3) .....
  - 4) .....
  - 5) .....
5. หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก .....

โทรศัพท์ ..... E-mail .....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและยินยอมว่าบทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ถือเป็นลิขสิทธิ์ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

* หมายเหตุ ในกรณีขอถอนบทความก่อนระยะเวลาที่กำหนดลงตีพิมพ์ในวารสารฯ เจ้าของบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนของคุณค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ

ลงชื่อ .....

(.....)

ใบขอรับเป็นสมาชิก
วารสาร มจร การพัฒนาสังคม Journal of MCU Social Development (JMSD)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม (JMSD)

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย)

นามสกุล

(ชื่อภาษาอังกฤษ)

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

E - Mail

เบอร์โทรศัพท์

โทรสาร ..... มีความประสงค์จะขอขอรับเป็นสมาชิกวารสาร มจร การพัฒนาสังคม (JMSD)

สมาชิกประเภทรายปี ปีละ 350 บาท จำนวน 3 ฉบับ

เล่มละ 125 บาท ปีที่ ..... เล่มที่ ..... พ.ศ. ....

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

เงินสด

ธนาณัติ

ตัวแลกเงิน

แคชเชียร์เช็ค

โปรดนำส่งวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่ ..... ถนน ..... หมู่ที่ ..... ตำบล/แขวง .....

อำเภอ//เขต ..... จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ .....

โทรศัพท์ ..... โทรศัพท์เคลื่อนที่ .....

โทรสาร ..... E - Mail .....

ลงชื่อ .....

Journal of MCU Social Development (.....)
Development

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ. ....

เลขที่ใบเสร็จ .....

ลงวันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

ลงบัญชีแล้ว .....